



ORRESTEHTEMEN-, ADMINISTRASJOVNE-
JÏH GÆRHKOEDEPARTEMENTE

Dahkoesoejkesje

Dahkoesoejkesje saemien gielaide

– guktie tsiehkïe lea 2010 jïh minngebe barkoe 2011





ORRESTEHTEMEN-, ADMINISTRASJOVNE-
JĪH GÆRHKOEDEPARTEMENTE

Dahkoesoejkesje

Dahkoesoejkesje saemien gielide

– guktie tsiehkje lea 2010 jĭh minngebe barkoe 2011

SISVEGE

Staateraerijen ávtebaakoe	8
Akte vijries jñh guhkies barkoe dejtie saemien gielaide	10
Reeremedajvh dejtie saemien gielaide Sáevmesne, Sveerjesne jñh Nøørjesne	11
Tjielti barkoe dej saemien gieligujmie	12
Fylhkentjielti barkoe saemien gieligujmie	13
Staatelohkehtimmiej barkoe saemien gieligujmie	13
Saemiedigkien barkoe dej saemien gieligujmie	14
Daan beajjetje tsiehkies dejtie saemien gielaide Nøørjesne	16
Maanagieth jñh maadthlohkehtimmie	17
Saemien maanagieth jñh maanagieth saemien maanajgumie	17

LIEREDH:

Lohkehtimmiem nænnoestidh noerhte- julev- jñh áarjelsaemien gielesne gaahkine suerkine	19
Saemien maanagierteafaalenassh	21
Råajvarimmie 1. Bievnes tseegkemen bijre maanagierteafaalenassijste saemien maanide	21
Råajvarimmie 2. Maahtoeetiedimmie fokusinie gielesne	21
Råajvarimmie 3. Gieleskreejremeseminare	22
Råajvarimmie 4. Evtiedimmie pedagogeles materijelleste	22
Maadthlohkehtimmieafaalenasse saemiengielesne	23
Råajvarimmie 5. Saemien lohkehtimmiejarne	23
Råajvarimmie 6. Goerhtalleme learohki vuorjassimmeste saemienlohkehtimmeste	23
Råajvarimmie 7. Bihkedimmieh learoesejkesjidie	23
Råajvarimmie 8. Bievnes minngebe øøhpehtimmie- jñh barkoenuepiej bijre, noeride ussedamme	23
Råajvarimmie 9. Statistihkem saemienlohkehtæmman darjodh, jaarhkeskuvlesne	24
Råajvarimmie 10. Goerhtallempyøvenassem lohkemisnie jarkoestidh jñh saemiengielesne sjehtedidh ...	24
Råajvarimmie 11. Vaaksjome tjielti jñh fylhkentjielti tjirrehtimmie dehtie reaktete øøhpehtimmiem áadtjodh saemien gielesne	24
Råajvarimmie 12. Faage- jñh tæjmoejoekedimmeste	24
Råajvarimmie 13. Viermie maañhøøhpehtæmman	25
Råajvarimmie 14. Laavenjostoe Sveerjine saemienøøhpehtimmien bijre	25
Råajvarimmie 15. Prosjekte laavenjostoe saemienøøhpehtimmien bijre raasti rastah	25
Saemien learoeverhtieh	25
Råajvarimmie 16. Saemien learoeverhtieh – dorjemasse, deallahtimmie jñh jarkoestimmie	25
Råajvarimmie 17. Bievneseråajvarimmieh reaktoen jñh diedten bijre saemienøøhpehtæmman	26
Gieleslohkehtimmie jñh alfabetiseringe geerve almetjidie	26
Råajvarimmie 18. 5-jaepien geervlohkehtimmieprogramme saemien gielesne	26
Råajvarimmie 19. Áarjelsaemien gieleslohkehtimmie geerve almetjidie	26
Råajvarimmie 20. Áarjelsaemien gielesøøhpehtimmie geerve almetjidie	27
Råajvarimmie 21. Alfabetiseringprosjekte geerve almetjidie Tromsesne	27

Jollebe øøhpehtimmie jìh däärrehtimmie	27
<i>Råajvarimmie 22. Saemien lohkehtæjjaøøhpehtimmie</i>	27
<i>Råajvarimmie 23. Råajvarimmieh juktie däärrehtidh saemien lohkehtæjjaøøhpehtæmman jìh lohkehtæjjaøøhpehtæmman saemien gieline faagegievlesne</i>	28
<i>Råajvarimmie 24. Goerehtalledh man jijnjh saemiengielen lohkehtæjjah daerpies</i>	28
<i>Råajvarimmie 25. Tjeavadimmie bielijste studijelaajkoste</i>	29
Sjìere råajvarimmieh juktie julevsaemien jìh åarjelsaemien gielh nænnoestidh.	29
<i>Råajvarimmie 26. Åarjelsaemien maanagieteråajvarimmieh</i>	29
<i>Råajvarimmie 27. Julevsaemien maanagieteråajvarimmieh</i>	30
<i>Råajvarimmie 28. Saemien gieleråajvarimmieh maanagiertesne</i>	30
<i>Råajvarimmie 29. Åarjelsaemien gielebiesie</i>	30
<i>Råajvarimmie 30. Julevsaemien gielebiesie</i>	30
<i>Råajvarimmie 31. Karriere-bihkedimmie saemien learoehkidie jìh kaandidatide</i>	30
<i>Råajvarimmie 32. Kuvsje maajhtøøhpehtimmiepedagogihkesne</i>	31
<i>Råajvarimmie 33. Evtiedimmieprosjekte Noerhte-Trøndelagen fylhkentjietesne</i>	31
<i>Råajvarimmie 34. Raeriestimmie jåarhkeskuvline, åarjelsaemien dajvine</i>	31
Jeatjah gieleråajvarimmieh	31
<i>Råajvarimmie 35. Jealajimmie saemien gieleste marhkesaemien dajvine Åarjel-Tromsesne jìh Noerhte Nordlaantesne</i>	31
<i>Råajvarimmie 36. Jealajimmie luvliesaemien gieleste jìh kultuvreste</i>	32
<i>Råajvarimmie 37. Jealajimmie pijtesaemien gieleste jìh kultuvreste</i>	32

NUHTJEDH

Byøgkelesvoeten faaleneassh lissiehtidh utnijidie gaajhkene lehkesne siebriedahkesne	33
<i>Råajvarimmie 38. Vuartasjimmie saemielaaken gielenjoelkedassijste</i>	35
Saemiengielen barkijh byøgkeles reeremisnie.....	35
<i>Råajvarimmie 39. Toelhkeøøhpehtimmie jìh autorisasjovne toelhkestæjjijste</i>	35
Neavroebievneseðienesje	36
Maanavaarjelimmie	36
<i>Råajvarimmie 40. Vuarjasjimmie jåarhke-øøhpehtimmeste</i>	36
<i>Råajvarimmie 41. Vaaksjomeøørnegen mieriedimmieh vihtiestidh</i>	36
Healsole- jìh hoksedienesjh	37
<i>Råajvarimmie 42. Toelhkestimmiedienesjh healsoedarjojne</i>	37
<i>Råajvarimmie 43. Vaaksjome</i>	37
<i>Råajvarimmie 44. Seammavyørtegs ðienesjh julev- jìh åarjelsaemien dajvine</i>	37
<i>Råajvarimmie 45. Jiehtege-baakoegærja maam edtja healsole- jìh hoksedienesjisnie nåhtadidh</i>	37
Barkoe- jìh murriedimmieereme	38
<i>Råajvarimmie 46. Bievnesh saemiengielesne NAV'esne</i>	38
<i>Råajvarimmie 47. Utnijegoerehtimmieh</i>	38
Gyrhkeles ðienesjh saemiengielesne	38
<i>Råajvarimmie 48. Dåarjoe bijbelejarkoestæmman</i>	38
<i>Råajvarimmie 49. Voejhkelimmie saemien åålmeginie åarjelsaemien gieledajvesne (2009-2012)</i>	39
<i>Råajvarimmie 50. Jarkoestimmie/sjiehtedimmie tjaalegijstie gyrhkesjæmman</i>	39
Skaehtie-etate	39
<i>Råajvarimmie 51. Skaehtieetate - vijriedamme faalenasse saemiengielesne</i>	39

Kriminallehokse	40
<i>Råajvarimmie 52. Dåårrehtimmie saemiengielen faangkegætiebarkijjstie.....</i>	40
<i>Råajvarimmie 53. Kriminallehoksen jarngje mij maahtoem åtna saemien gielen jïh kultuvren bijre</i>	40
Traakestimmieraeriej tjaelemesijje	41
<i>Råajvarimmie 54. Saemien giële traakestimmieraerine.....</i>	41
Pollise.....	41
<i>Råajvarimmie 55. Vielie saemien gielh jïh kultuvregoerkese pollisesne</i>	41
<i>Råajvarimmie 56. Nænnoestimmie saemien giëleste Pollisesne</i>	41
<i>Råajvarimmie 57. Sjiehteladtedh saemien gielh elektrovneles programmevaarosne.....</i>	41
<i>Råajvarimmie 58. Dåårrehtimmie almetijjstie saemien maadtojne Pollisejilleskuvlese</i>	42
Reerenassen åtnoe saemien gielijste	42
<i>Råajvarimmie 59. Jienebh reerenassen tjaatsegijstie saemiengiesne bæjhkohtidh</i>	42
Terminologije-evtiedimmie jïh baakoegærjah	42
<i>Råajvarimmie 60. Reeremeteermh.....</i>	42
<i>Råajvarimmie 61. Prosjekte saemien laaketeermh</i>	43
<i>Råajvarimmie 62. Jååhkesjimmieøørnege saemien laakejarkoestimmide</i>	43
Saemien giële jïh IKT	43
<i>Råajvarimmie 63. Krieveme tjængkhies væhtah nåhtadidh, byøgkeles darjomidie.....</i>	44
Gïeleteknologije	44
<i>Råajvarimmie 64. Saemien staeriedimmiedirregh – ihkuve darjoe- jïh evtiedimmiesiebrïe Divvunese.....</i>	46
<i>Råajvarimmie 65. Goerehtalleme jïh evtiedimmie saemien baakoegærjijste.....</i>	47

VUEJNEDH:

Saemien gielh våajnoes darjodh dennie byøgkeles tjiehtjielisnie	48
Saemien sijjienommh jïh skilth saemiengiesne.....	49
<i>Råajvarimmie 66. Goerehtalleme geajnoeskiltijste saemiengiesne</i>	49
Gaavnedimmiesijjeh	50
<i>Råajvarimmie 67. Saemiengielen gaavnedimmiesijjeh maanide jïh noeride.....</i>	50
Gaskeviermie	50
<i>Råajvarimmie 68. Nænnoestimmie saemien gielijste sosijale meediji tjïrrh.....</i>	50
<i>Råajvarimmie 69. Bïevnesh saemiengiesne noeride</i>	50
Meedija	51
<i>Råajvarimmie 70. Saemien plaerïeh – vielie åtnoe julevsaaemien jïh åarjelsaaemien gielijste.....</i>	53
<i>Råajvarimmie 71. Åarjelsaaemien meedijearnge.....</i>	53
Lidteratuvre	53
<i>Råajvarimmie 72. Åestemeøørnege saemien lidteratuvrese.</i>	53
<i>Råajvarimmie 73. Lidteratuvrestipende saemien noeride</i>	53
Filme.....	54
Dotkeme jïh maahtoevtiedimmie daerpies	55
<i>Råajvarimmie 74. Evtiedimmie saemien dotkemistie jïh jollebe øøhphehtimmeste</i>	56
<i>Råajvarimmie 75. Dotkememaahtoem åarjelsaaemien jïh julevsaaemien gielide bæjjese bigkedh</i>	57
<i>Råajvarimmie 76. Åtnoem goerehtalledh saemien gielijste.....</i>	57
<i>Råajvarimmie 77. Faage- jïh vierhtïearnge.....</i>	58
<i>Råajvarimmie 78. Råårestalleme saemien skuvledotkemen bijre.....</i>	58

Staateraerijen ávtebaakoe

Saemien gielh leah nænnoesåbpoe dennie byøgkeles nørjen daejremisnie, goh gåess'akt. Laakh jìh øørnedimmieh mah gielen reaktah gorredieh leah viehkiehtamme saemien gieli tsiehkien lissiehtidh. Saemien maanah jìh noerh nuepiem utnieh dejtie saemien gielide dåastodh jienebh sijine goh aarebi, jìh dihte nuepie saemien lieredh ij leah gåessie gænnah buerebe orreme. Ahkedh jienebh byøgkeles giehteldimmieh eadtjohkelaakan barkeminie saemien gieligujmie, jìh mijjieh vuejnebe akte stoorre jìh vihkeles barkoe dorjesåvva dejnie saemien dajvine, juktie bådastede vaeltedh jìh evtiedidh dejtie saemien gielide.

Læjhkan jijnjh haestemh utnebe juktie gorredidh saemien gielh edtjeh annje jielije gielh Nøørjesne årrodh. Mijjieh sijhtebe saemien gielh edtjeh iemie åtnoe- jìh soptsestalleme gieline årrodh, aaj gosse byøgkelesvoetine gaskesadta. Ij leah iktegisth naemhtie daan biejjien, vaallah saemien gieli reeremeda-jven sisnjelen gænnah. Mijjieh aaj dååjrebe vaenebe learohkh mah saemien maadthskuvlesne vaeltieh, jìh vaenebe maanah saemien maanagiertine. Julevsæmien jìh åarjelsæmien leah annje aktene joekoen geerve tsiehkese.

Jienebelåhkoereerenasse åehpiedahta dannasinie daennie voestes staeriedimmesne dahkoesoejkesjistie jienebh råajvarimmieh juktie saemien gieleevtiedimmiem nænnoestidh. Mijjieh libie mænngan 2009, 23 mill. kråvnah dåårjeme juktie dahkoesoejkesjem dåarjoehtidh. Lissine jienebh departement saemien gielebarkoem utnieh gaavnoes mieriej sisnjeli. Lissine læssanamme vierhtieh, vienhtem akte dejtie vihkielommes illedahkijste daan raajan lea akte stuerebe voerkelimmie saemien gieli bijre jìh diedte dej saemien gieli åvteste, dovne byøgkeles åejvieladtji luvnie jìh dennie jeatjah siebriedahkesne.

Dihte bætije aejkie dejtie saemien gielide lea jearo-hks dah maanah jìh noerh mæhtieh gielem lieredh skuvlesne jìh maanagiertesne. Daah leah suerkieh

mejtie tjoerebe stoorre voerkelimmie vedtedh dahkoesoejkesjeboelhken. Juktie gorredidh gaa-jhkes daajroem utnieh sijjen øøhpheptimmiereaktaj bijre saemien maanagiertesne jìh maadthøøhpheptimmesne, libie bievnese nænnoestamme daaj teemaj bijre. Hijven kvalitete øøhpheptimmesne lea vihkeles ihke learohkh edtjeh dååjredh øøhpheptimmiem saemien gielesne goh hijven. Nænnoestimmie dehtie Saemien lohkejarngeste Saemien jilleskuvlesne sæjhta vihkeles årrodh gosse edtja kvalitetem evtiedidh saemienøøhpheptimmesne.

Dåårrehtimmie saemien øøhpheptæmman jìh øøhpheptimmie saemien gieline faagegievlesne leah joekoen vihkeles juktie siebriedahkem gorredidh dam daerpies maahtoem saemien gieline bætijen aejkien. Joekoen daerpies lohkehtæjjajgumie jìh aarhskuvlelohkehtæjjajgumie. Reerenasse lea dan åvteste gellie råajvarimmieh aalkeme juktie dåårrehtidh, dan nuelesne giehpiedimmie studijelaajkostede dejtie studentide mah saemien lohkehtæjjaøøhpheptimmieh vaeltieh, jallh lohkehtæjjaøøhpheptimmiem saemien gieline faagegievlesne.

Joekoen vihkeles viehkiedirreggh gielebarkosne leah gieleteknologeles dirreggh goh staeriedimmieprogrammeh, pedagogeles programh jìh digitale baakoegærjah. Reerenasse lea dannasinie Divvun-



Rigmor Aasrud
Guvvie: Johnny Syversen

*«Reerenasse sæjhta saemien gielh edtjeh iemie åtnoe- jñh
soptsestallemegieline årroth, aaj gosse byøgkelesvoetine
gaskesadta.»*

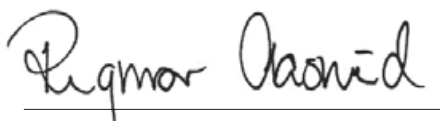
prosjektem tseegkeme goh akte ihkuve giehteldimie-jñh evtiedimmieårganisasjovne, ektiedamme Universitetese Tromsøsne.

Dellie goh Reerenasse Dahkoesoejkesjem saemien gielide bøøkti gijren 2009, dle leavloem biejimh noerhtesaemien, julevsaemien jñh jaarjelsaemien vååjnehtidh goh seammavyørtegs gielh. Daate lea annje vihkeles ihke dam gellielaaketjem gorredidh jñh evtiedidh saemien kultuvresne jñh siebriedahkesne.

Guektiengieledåarjoe tjiektide jñh fylhkentjietide, maam Saemiedigkie reerie, lea læssanamme 14 mill. kråvnajgujmie mænngan 2006, jñh mijjeh libie Jienebelåhkoereerenassen nuelesne golme orre tjiektide åådtjeme reeremedajvesne saemien gielide: Divttasvuotna, Snåase jñh Loabat. Raavrevijhken tjiektide lea ohtseme meatan sjiedtedh, jñh dælie salkehteminie jñh vuarjesjeminie mejtie edtja meatan

sjiedtedh dejnje tjiektine Tromsø, Skånland jñh Evenes. Manne gujht vienhtem akte dejstie bøøremes tsavtshvierhtijste gosse aktem systematihkeles gielebarkoem sæjhta aktene tjiektesne, lea meatan sjiedtedh reeremedajvesne. Reerenasse tuhtjie dannasinie hijven jis reeremedajve stuerebe sjædta.

Dah åejvieladtjh mæhtieh råajvarimmieh jñh øørnegh aelkedh mah mæhtieh viehkietidh dejtie saemien gielide vaarjelidh jñh evtiedidh, bene annje vihkielommes dej saemien gieli bæetijen æjkien gaavhtan, saemieh jijtje dam gielem eadtjohke-laakan nåhtadie.


Rigmor Aasrud

AKTE VIJRIES JĪH GUHKIES BARKOE DEJTIE SAEMIEN GĪELIDE

Dĩhte bijjemes ulmie Reerenassen politihkesne dejtie saemien gĭelide, lea akten jearsoes b  etijen aejkien s  iehteladtedh dejtie gĭelide N   rjesne. Akte vihkeles ulmie lea jienebh saemien g  eleutnijh   adtjodh. Daate aktem vijries j  h guhkies barkoem kreava gaajhkine siebriedahkesuerkine

Akte jearsoes b  etije aejkie dejtie saemien g  elide tsiehkestahta aktem n  ennoes  bpoe barkoem dejtie julev- j  h   arjelsaemien g  elide. Ihke saemieh vaenie j  h b  rrode   rroeminie, jienebel  hkoen   rroji muhteste daejnie dajvine, akte s  iere haesteme gosse lea jealajimmiebarkoen b  jre. Joekoen   arjelsaemien dajvine.   arjelsaemieh j  h julevsaemieh leah unnebel  hkoeh dennie saemien siebriedahkesne. Dannasinie daerpies gaajhkesh mah d  iedtem saemien gielen   vteste utnieh, aktem s  iere barkoem darjoeh ihke dejtie g  elide n  ennoestidh.

Dejtie luvliesaemien/skoltesaemien j  h pijtesaemien g  elide, tjuara voenges j  h raasted  aresth g  eleprosjektigujmie aelkedh mah v  aromem vaeltieh guktie tsiehk  ie lea dejtie saemien g  elide. Daan biejjien ij leah sjy  htehe dejtie g  elide vuejnedh goh jielije g  ielh ovmessie siebriedahkesuerkine seammalaakan goh noerhte-,   arjel- j  h julevsaemien g  elide.

Reerenasse s  ejhta dahkoesoejkesjeboelhken v  aromem biejedh akten n  ennoes  bpoe barkose dejtie saemien g  elide – noerhtesaemien, julevsaemien j  h   arjelsaemien ovmessie siebriedahkesuerkine – joekoen lohkehtimmien,       htimmien, by      es d  ienesje- j  h hoksen sisnjeli, j  h   tnoe j  h v        htimmie saemiengieleste by      esvoetesne. Jis

b  etijen aejkien edtja jearsoes   rrodh dejtie saemien g  elide, dle tjuara g  eli daaletje tsiehk  iem eadtjoes-tidh, j  h gaavnoes gielen reaktah v        htidh dejtie utnijidie j  h åejvieladtjide, ovmessie daltesisnie. Tjuara saemien g  ielh gaajhkine sijjine n  htadidh gusnie saemieh jielieh j  h gaavnedieh, j  h dannasinie vihkeles fokusem utnedh sijjide j  h gaavnedimmiesijjide dejtie saemien g  elide.

Akte jearsoes b  etije aejkie dejtie saemien g  elide tsiehkestahta aaj d  hte guhte saemie j  jtje s  ejhta sov saemiengielen maahtoem n  ennoestidh j  h evtiedidh, g  elem n  htadidh dan j  jnjh aejkieh goh g      de, j  h dan g      se g      de g  elem dejtie minngebe boelvide lierehtidh.

Akte jearsoes b  etije aejkie dejtie saemien g  elide tsiehkestahta dah voenges siebriedahkh vaarjelieh j  h hijvenlaakan s  iehteledtieh akten saemien g  ele-evtied  emman sijjen dajvine.

Akte jearsoes b  etije aejkie dejtie saemien g  elide tsiehkestahta t  ielth gusnie saemieh   rroeh, dovne reeremedajven sisnjelen j  h   lkolen, d  iedtem vael-tieh juktie gorredidh dah saemien   rrojth t  ieltesne hijven nuepieh utnieh lohkehtimm  iem   adtjodh saemien g  elesne maanagiertesne, maadthskuvlesne j  h j            esne. Saemiengielen nommeskiltth t  ielten g      ne, dovne g      esne j  h   lkone, j  h jienebhgielen geajnoeskiltth s  jhtieh viehk  iehtidh v        htidh t  ielte akte saemien t  ielte.

Daajroe saemien tsiehk  iej b  jre j  jtse suerkien sisnjelen jallh darjoen sisnjelen, lea akte krieve  ie jis edtja

hijven jñh seammavyørtegs byøgkeles dñenesjefaale-nassh buektiehtidh dejtie saemien årrojdie. Aaj gas-kesadteme jñh biëvnesh saemien giëlesne saemien utnijide leah vihkeles jis edtja aktem nuekies hijven faalenassem vedtedh. Daate aaj akte diedte maam staaten eetath utnieh.

Hijven vuekie dñenesjefaalenassesne tsiehkestahta barkijh gäävnesieh mah maahtoem utnieh saemien giëlen jñh kultuvren bijre. Nuekies barkijh saemien giëline jñh kultuvremaahtojne leah joekoen vihkeles jis saemien utnijh edtjeh tuhtjedh dñenesjh hijven vuekiem utnieh. Däärrhehtimmie jñh minngieøøhpeh-timmie barkijjstie leah daerpies jis edtja dam bu-ektiehtidh. Daate systematihkeles soejkesjimmiem kreava fiereguhtene darjosne.

Reerenassen barkoe saemien giëligujmie Nøørjesne daah bijjemes ulmieh åtna:

- Edtja noerhtesaemien, julevsamien jñh jaarjel-saemien giëlh evtiedidh jñh aaj bætijen aejkien jielje giëlh årroddh.
- Edtja dejtie saemien giëlide eadtjoestidh jñh vååjnehtidh
- Gaajhkesh edtjeh reaktoem utnedh saemien giëlem lieredh
- Edtja saemiengiëlen reaktah nænnoestidh jñh åehpies darjodh
- Edtja dejtie golme saemien giëlide noerhtesa-emien, julevsamien jñh jaarjelsaemien, seamma-vyørtegs evtiedimmienuepieh vedtedh
- Byøgkeles institusjovnh edtjeh sjåahkedh sijjen åtnoem saemien giëlijste, dovne noerhtesa-emien, julevsamien jñh jaarjelsaemien.
- Edtja daajroeh dej saemien giëli bijre Nøørjesne evtiedidh jñh vaarjelidh bætijen aajkan.

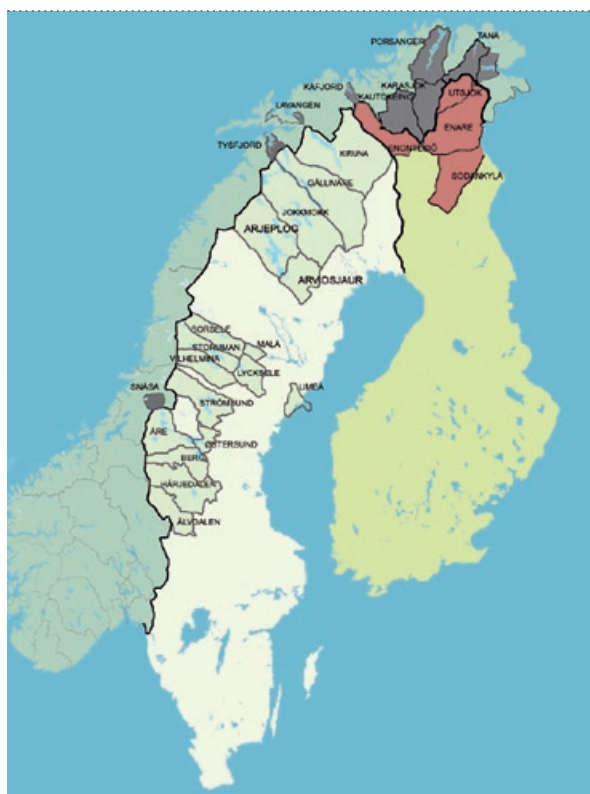
Dah ulmieh leah abpe dahkoesoejkesjeboelhken jñh dejtie tjielke dorje dej rääjvarimmiejgumie mah leah dahkoesoejkesjisnie. Dahkoesoejkesjem orrestahta fierhten jaepien aktine jñjtse daaletje tsiehkien reek-tehtsinie.

Reeremedajvh dejtie saemien giëlide Sævmesne, Sveerjesne jñh Nøørjesne

Sævmie aktem saemien giëlelaakem åtneme mænn-gan 1991, jñh akte orre saemien giëlelaake faamoem åadtjoeji 2004. Sævmien giëlelaaken ulmie lea dovne dam reaktam tjirkedh mij maadtlaakesne tjåådtje juktie saemieh åadtjoeh sijjen giëlem jñh kultuvrem vaarjelidh jñh gorredidh, jñh aaj saemiej reaktam tjirkedh sijjen jñjtse giëlem, enaresaemien, noerhtesaemien jallh skoltesaemien, dåapmestov-line jñh jeatjah åejvieladtji luvnie. Giëlelaake aaj åålmegegem stillie saemiej giëlen reaktah daårjedidh jñh viehkiehtidh. Laake krievevmh beaja staaten jñh tjïelten åejvieladtjide reeremedajven sisnjelen, jñh sæemies krievevmh voernges åejvieladtjide reereme-dajven ålkolen. Reeremedajve faarhmeste Anár-Enare. Enodat-Enontekiø, Soaðegilli-Sodankylä jñh Ohcejohka-Utsjoki tjïelth.

Dñhte voestes saemien giëlelaake Sveerjesne faamo-em åadtjoeji voerhtjen 1.b. 2000. Dñhte saemide re-aktam vedti saemien nåhtadidh gosse gaskesedtieh åejvieladtjigujmie jñh dåapmestovligujmie. Dñhte aaj saemide reaktam vedti maana-jñh voeresehoksem jñjtse giëlesne åadtjodh. Reeremedajve faarhmesti Arjeplog, Gällivare, Jokkmokk jñh Kirunan tjïelth. Tsiengelen 1.b. 2010 akte orre laake nasjovnale unnebelåhkoej jñh unnebelåhkoegieli bijre faamoem åadtjoeji. Daennie laakesne saemien giëlen reereme-dajvem vijriedi, juktie 13 vielie tjïelth dælie meatan. Saemien giëlen reeremedajve daan biejjien faarh-meste dejtie tjïeltide Arvidsjaur, Berg, Härjedalen, Lycksele, Maalege, Sorsele, Storuman, Straejmie, Upmeje, Vueltjere, Ååre, Älvdalen jñh Staare, lissine Arjeplog, Gällivare, Jokkmokk jñh Kiruna.

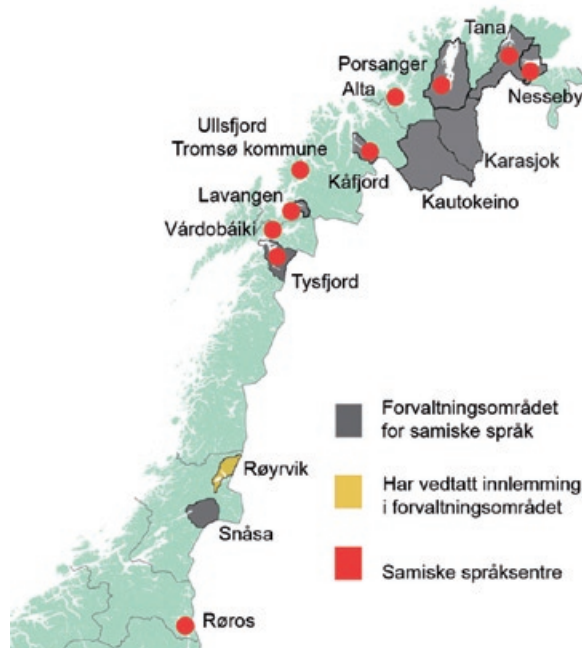
Snjaltjen 1.b. 2009 akte orre giëlelaake faamoem åadtjoeji Sveerjesne. Giëlelaake nænnoste sveerjen giële lea åejviëgiële dennie sveerjen siebriedah-kesne, bene åålmege aaj diedtem åtna vaarjelidh jñh evtiedidh saemien giëlem, lissine jeatjah nasjovnale unnebelåhkoegiëlh jñh væhtagiëlh. Laake aaj vihtes-te gaajhkesh mah sijjiem utnieh aktene nasjovnale unnebelåhkosne edtjeh nuepiem åadtjodh unne-belåhkoegiëlem lieredh, evtiedidh jñh nåhtadidh.



Reeremedajvh dejtie saemien gielaide Sáevmesne, Sveerjesne jñh Nøørjesne.

Tjielti barkoe dej saemien gieligujmie

Tjielth aktem vihkeles rãållem utnieh gosse edtja saemien gielem nãennoestidh gaajhkine dajvine gusnie saemieh årroeminie. Sjãesjalimmieh tjielten daltesisnie leah vihkeles jis saemien gieler jñh saemien kultuvre tjieltesne maehtieh hijvenlaakan evtiesovvedh. Vihkeles tjielth sjielteledtieh guktie saemien kultuvre jñh gieler maehtieh gorresovvedh jñh evtiesovvedh aaj staarine jñh sijjine jijnjh saemien årrojigujmie. Dagkeres sjielteledteme maahta årrodh goh maanagierteftaalenasse, lohkehtimmie saemien gielesne maadthskuvlesne, healsoe- jñh sosijalediesjñh, hokse dejtie bãeries almetjidie, nommeskilth bæjjese biejedh saemien gielesne jñh sijjieh gusnie maahta saemien gielem soptsestidh jñh kultuvrine giehtelidh.



Dejnie tjieltine gusnie saemien årrojñh, tjielten soejkesjimmie byøroe eadtjohkelaakan sjielteledtieh saemien kultuvre, saemien gielem jñh siebriedahkejielemem vaarjelidh jñh evtiedidh. Tjielth mah leah saemien gieler reeremedajven ålkolen, maehtieh viehkiehtidh dejtie saemien gielaide jealajidh, g.j skilth saemien gieline bæjjese biejedh, Saemiej åålmegebiejjiem heevehtidh jñh darjomidie sjielteledtieh dejtie saemien årrojide dennie voenges siebriedahkesne. Tjielth byøroeh aaj voerkes årrodh dam saemien bieliem meatan vaeltedh siejñhme dienesjinie.

Reeremedajvesne saemielaaken gielenjoelkedasside dah tjielth aktem sjiere dïedtem utnieh bievnesh jñh dïenesjñh faalehtidh dejtie saemien årrojidie. Maahtoem tseegkedh saemien gielesne jñh saemien kultuvresne leah vihkeles jis tjielth edtjieh buektiehtidh hijven dïenesjñh faalehtidh dejtie saemien årrojidie. Saemiedigkie sjiere vierhtieh joekede dejtie tjieltide reeremedajven sisjnelen, ihke dah edtjieh sijjen dïedth saemielaaken moenemisnie tjirrehtidh. Lissine vihkeles daah tjielth leah væjkeles rãajvarimmieh prijoriteredh dejtie saemien gielaide, siejñhme tsavtshvierhtiej sisnjeli.



Tromsø'n tjielte aktem politihkeles nænnoestimmiem darjoeji, juktie dovne nørjen jìh saemien skilth bæjjese biejedh Fokuskvartalesne, mij lij gaervies 2004. Gåetesne raeriegâetie, gærjagâetie jìh kinove

Fylhkentjielti barkoe saemien gieligujmie

Dah fylhkentjielth maehtieh vihkeles tsevsiedæjjah årrodh saemien gielerbarkosne jìjtse fylhkesne. Fylhkentjielth byørøeh maahtoem hoksedh saemien gielesne jìh kultuvresne, dovne jìjtse reeremen sisnjelen jìh dej dienesji sisnjeli, mej åvteste dah diedtem utnieh.

Dah fylhkentjielth mah leah saemien gielen reeremedajvesne daan biejjien leah Finnmarhken fylhkentjielte, Tromsen fylhkentjielte, Nordlaanten fylhkentjielte jh Noerhte-Trøndelagen fylhkentjielte.

Fylhkentjielth nuepiem utnieh barkoem iktedidh dejnie saemiengielen evtiedimmine jìjtse fylhken sisnjelen, fylhken soejkesjimmiem tjìrrh. Sijjen laavenjostoelatjkoej tjìrrh Saemiedigkine, dah fylhkentjielth Finnmarhkesne, Tromsesne, Nordlaantesne, Noerhte-Trøndelagesne, Åarjel-Trøndelagesne jìh Hedmarhkesne sjijsjelamme saemien gielen, kultuvrem, siebriedahkem jìh saemien jielemh fylhkine nænnoestidh. Juktie daate barkoe edtja voemeluktie ellies sjìdtedh, dle vihkeles dah fylhkentjielth aktem eadtjohke laavenjostoem utnieh Saemiedigkine, tjìeltigujmie jìh staaten darjomigujmie, fylhken soejkesjimmesne.

Staatelès gielteldimmiej barkoe saemien gieligujmie

Kultuvredepartemente lea dihte faagedepartemente mij dam gielerpolitihkeles diedtem åtna, jìh aktem bijjemes jìh siejhme diedtem åtna haamoedidh, toelhkestidh jìh eevtjedh gielerpolitihkeles ulmieh Nørjesne. Orrestehteme-, administrasjovne- jìh gærhkoedepartemente dam åejviediedtem åtna reeremen åvteste dejstie gielenjoelkedassijste saemielaakesne, jìh iktedimmie reerenassen barkoste dejnie sjiehtedimmine Den europeiske paktan for regions-eller minoritetsspråk (unnebelåhkoegiele-sjiehtedimmie), jìh aktem jìjtse däärjoepåastem åtna dejtie rāajvarimmide saemien gieli gaavhtan. Gaajhkh departementth aktem vihkeles diedtem utnieh dej saemien gieli åvteste, sijjen faagesuerkine.

Staatelès eetath goh reerenassen darjoen åårghan, aktem sjìere diedtem utnieh saemien utniji reaktatjirkesvoetem vaarjelidh, jìh krøøhkestidh byøgkeles dienesjh leah sjiehtesjamme saemien almetji gieler- jìh kultuvremaadtose.

Hijven vuekie dienesjefaalenassesne tsiehkestahta daajroem saemien gielesne jìh kultuvresne. Reeremedajven sisnjelen joekoen vihkeles nuekies barkijh saemien gieler- jìh kultuvremaahtojne däärrehtidh, jis saemien utnijh edtjeh tuhtjedh dienesjh hijven vuekiem utnieh

Daerpievoete daajroen bijre maahta faarhmestidh almetjereaktan diedth, nørjen politihkem jìh laakh ektiedamme saemien tsiehkide, daajroe gielen, kultuvrelle, histovrijen jìh jielemeligke tsiehkij bijre, daajroe saemien institusjovni jìh siebrij bijre, jìh vielie sjìere daajroe ektiedamme jìjtsh aamhtesuerkide. Vihkeles dah barkoevedtijh mah dagkeres maahtoem daarpesjìeh maahtoevtiedæmman sjiehteledtijh jìjtse maahtoesoejkesjimmiem jìh däärrehtimmiem tjìrrh.

Reerenasse tuhtjie vihkeles saemiepolitihkeles ulmieh vāåjnehtidh joekedimmieprievine staaten eetadidie. Dam jaepien 2010 joekedimmieprievine dorjeme jienebh sjyøhtehke eetadidie, m. rāajvarimmide, rāajvarimmie 2 (fylhkenålma lohkehtimmiesuerkesne), rāajvarimmie 11 (Øøheptimmiedirektovrate), rāajvarimmie 43 jìh 44 (NAV) jìh rāajvarimmie 39 (healsoegiehteldimmieh). Dah departementth

ahkedh vuarjasjeh mejtie daerpies dagkarinie vâāj-noehtimmine jienebh joekedimmieprievine soejke-sjeboelhken.

Orrestehteme-, administrasjovne- j̄ih gærhkoede-partemente lea stillemprievine fylhkenâlmide tj̄iertestamme, akte ulmie byōgkelesvoeten faale-nassh saemienḡielesne lissiehtidh, gaskem jeatjah dam saemienḡielen j̄ih kultuvrelle maahtoem n̄en-noestidh byōgkeles darjomi sisnjeli, j̄ih biēvnesidie saemienḡielesne lissiehtidh saemien utnijidie. Aaj dennie joekedimmieprievine IKT'n j̄ih reeremen Direktovratese, dle departemente tj̄ielkestamme direktovraten d̄iedtem dej saemien ḡieli âvteste j̄ih biēvnesh saemien ḡielesne.



Saemiedigkien barkoe dej saemien ḡieligujmie

Saemiedigkien âssjele dejnie ḡielebarkojne, lea dejtie saemien ḡielide vâājnoes darjodh j̄ih vjirebe evtiedidh, orre sijjeh tseegkedh saemien ḡielen gaavhtan, saemienḡielem jealajidh dejnie dajvine ḡiele lea hiejehts, j̄ih vjirebe evtiedidh j̄ih âtnoem n̄ennoestidh saemien ḡieleste, dejnie dajvine gusnie saemien akte biejjeladtje ḡiele. Saemiedigkie s̄æjhta dam buektiehtidh gosse eadtjohkelaakan n̄ââhtede dejtie tsavtshvierhtide Saemiedigkie reerie, j̄ih govlesadtemen tj̄irrh dej voenges, regijovnale j̄ih voernges âejvieladtjigujmie j̄ih jeatjah syj̄øhtehke aktørigujmie.

2010 Saemiedigkie lea 59,2 mill. kr̄āvnah d̄āarjone lyjkeme saemien ḡielide (aaj guektien-ḡielevoeted̄āarjoe). Destie Saemiedigkie jaepien 2011 5,7 mill. kr̄āvnah maadthd̄āarjone joekedi 10 ḡielejarn̄gide, j̄ih 7,6 mill. kr̄āvnah lyjkeme dejtie ø̄ornegidie mej mietie tjuara syōkedh. 2010 Saemiedigkie d̄āarjoem vedti 19 ḡieleprosjektide reeremedajven sisnjelen, j̄ih 22 ḡieleprosjektide reeremedajven âlkoelisnie. (tj̄āanghkan 6,6 mill. kr̄āvnah). Saemiedigkie aaj ḡieleevtiedimmiem âtna goh akte dejstie priyoriteradamme r̄āajvarimmijste Saemieâālmegen foenten nuelesne. 2010 1,5 mill. kr̄āvnah læjkoeji, j̄ih d̄āarjoem vedti 6 ḡieleprosjektide.

Jaepien 2010 dle 1,2 mill kr̄āvnah ḡieler̄āajvarimmide lyjkeme, j̄ih ḡøōkte mill. kr̄āvnah lidtereativre-r̄āajvarimmide Saemiedigkien foenten nuelesne.

Aktene ḡieleektiedimmesne dle aaj Saemiedigkien d̄āarjoe ø̄øhpehtæmman – dsj. learoevierhtieh, maanagiēth j̄ih stipendh – joekoen vihkeles tsavtshvierhtieh juktie dejtie ulmide jaksedh mejtie biējeme evtiedæmman saemien ḡielijste. Saemiedigkie lea 2010 lyjkeme 31,3 mill. kr̄āvnah d̄āarjose saemien ø̄øhpehtæmman. Lissine Saemiedigkie d̄āarjoem vadta museumidie, kultuvrejarngide j̄ih kultuvreḡætide, j̄ih d̄āarjoe r̄āajvarimmide healsoesuerkien sisnjelen, mij aaj stoerre ulmiem âtna dejtie b̄ø̄remes mierietsiehkide saemien ḡielide sjugniedidh.

Jaepien 2011 Saemiedigkie 46 mill. kr̄āvnah guektienḡieled̄āarjone joekedamme dejtie tj̄ieltide j̄ih fylhkentj̄ieltide mah leah reeremedajvesne saemielaaken ḡielenjoelkedasside. Saemiedigkie aktem vuarjasjimmiem tj̄irrehtamme dehtie guektienḡielevoeted̄āarjose tj̄ieltide j̄ih fylhkentj̄ieltide, mah leah reeremedajvesne saemielaaken ḡielenjoelkedasside. Daan biejjien dam ryōktesth d̄āarjoem tj̄ieltide j̄ih fylhkentj̄ieltide muana Saemiedigkien fierhten jaepien budsjedten̄ennoestimmesne, bieleden naan njoelke-dassh guktie dam olkese ryōknedh. D̄ihte vuarjasjimmiem edtja akte biēlie ârrodh dehtie v̄āaromistie, juktie vuarjasjidh mejtie edtja ryōkneme-njoelkedassh dan d̄āarjose sj̄iehtedidh, j̄ih guktie edtja juhtedh.

Aktene ḡieleektiedimmesne aaj Saemiedigkien d̄āarjoe ø̄øhpehtæmman – dsj. learoevierhtieh, maanagiēth j̄ih stipendh – joekoen vihkeles tsavtshvierhtieh ihke dejtie ulmide jaksedh mah leah biējeme evtiedæmman saemien ḡielijste. 2011 dle Saemiedigkie lyjkeme tj̄āanghkan 34,8 mill. kr̄āvnah d̄āarjone saemien ø̄øhpehtæmman. Lissine Saemiedigkie d̄āarjoem vadta museumidie, kultuvrejarngide j̄ih kultuvreḡætide, j̄ih d̄āarjoe r̄āajvarimmide healsoesuerkien sisnjelen, mah aaj stoerre ulmiem utnieh juktie dejtie b̄ø̄remes mierietsiehkide sjugniedidh saemien ḡielide.

Goh akte lihtse barkosne vuarjasjimmine, j̄ih mejtie aaj jarkelimmie ø̄ornegistie, dle Saemiedigkie tj̄āanghkoeh tj̄irrehtamme gaajhki tj̄ieltigujmie j̄ih fylhkentj̄ieltigujmie, saemien ḡielen reeremedajvesne. Aaj akte sj̄iere seminar̄em âtneme Saemiedigkesne, gusnie tj̄iēlth j̄ih fylhkentj̄iēlth nuepieh utnin sijjen vuajnoejgujmie b̄âetedh. Saemiedigkie lea raeriestimmieh orre ryōknemenjoelkedassi bijre govlehtimmesne âtneme, j̄ih govlehtimmiemierie lij goeven 1.b. 2010.

Saemiedigkie sæjhta aaj saemien gielem nænno-estidh jñh evtiedidh dejnie evtiedimmine saemien terminologijeste, jñh saemien gielem nænnoestidh, vaarjelidh jñh vääjnoes darjodh barkosne saemien sijjienommigumie.

Saemien gielemoenehtse lea saemiedigkiej ektieåårgane dan saemien gielebarkose, jñh lea åårganisatov-reles Saemien parlamentareles raerine ektiedamme. Saemiedigkie lea laavenjostosne Saemien gielemo-enehtsinie laavenjostoevuekide evtiedamme, ihke dan tjñrrh Saemiedigkiem bueriedidh goh akte Terminologije- jñh sijjienommedåehkie, mij baakoelæstoeh vuarjesje. Baakoelæstoeh dan mænngan Saemien gielemoenehtsasse seedtesuvvieh, mij tjåanghkoem åtna noerhtelaanti baakoedåehkiejgumie (noerhte-, julev- jñh åarjel) mah baakojde jååhkesjñeh. Dan mænngan baakoeh tjaalasovveme orreme dennie baakoebaanghesne, risten.no. Saemiedigkie aktine orre baakoeprogrammine barkeminie. Daate barkoe eevre aalkoelisnie. Gossege dihte orre baakoebaanghke lea stieresne, dellie sæjhta jååhkesjamme baakoelæstoeh bæjhkohtidh Saemien gielemoenehtsen nedtesijjesne www.giella.org. Saemiedigkie aaj barkeminie baakoeh evtiedidh dan kultuvremojhtesenedtesæjjan Askeladden (noerhtesaemien). Aadten aaj aktem åarjelsaemien baakoeprosjektem siebriedahkefaagese aalkeme.

Saemiedigkie lea govlesadteminie ovmesseie aktøørigumie juktie dejtie saemien gielide nænnoestidh, aaj gaskenasjovnales. Saemiedigkie lea vuesiehtimmien gaavhtan aktene tjåanghkosne dejnie Eksperte-dåehkine dan europejen sjñehtedæmman regijovne- jñh unnebelåhkoegielide, tsiehkien biñre beavneme dejtie saemien gielide Nøørjesne.

Saemiedigkie ahkedh tjñeltigumie jñh dej saemien gielearngigumie råårestalla tjåanghkojne, seminarinie jñh råårestalleminie, juktie saemien gielh vaarjelidh jñh evtiedidh. Daah leah joekoen vihkeles laavenjostoeguejmieh Saemiedægkan. Jaepien 2009 akte orre gielearnge tseegkesovvi Lavangen tjñeltesne, Ástávuona giellagohtie.

2009 Saemiedigkie aktem 5-jaepien gieleeprogrammem eelki. Dihte ulmie lea gieleeprogrammen tjñrrh råajvarimmiejgumie aelkedh mah maehtieh jienebh skreejredh saemiestidh. Akte dejtie råajvarimmijste lea øøhpehtimmiefaalenassh saemien gieline geervide, mah eah saemien maehtieh, m. råajvarimmie 17.

Saemiedigkien stipendeøørnegh leah dejtie learoehkidie mah saemien utnieh faagegievlesne jåarhkeskuvlesne, jñh studenth jollebe øøhpehtimmesne. 4,75 mill. kråvnah daase lyjkeme 2011. 437 learohkh jåarhkeskuvlijste stipendem åadtjoejin jaepien 2010, jñh 116 studenth stipendem åadtjoejin jollebe øøhpehtimmesne jaepien 2010, akte lissiehtimmie 34 stipendinie 2009 raejeste.

2010 minngiegietjesne dle Saemiedigkie aalkeme aktem bienvesem darjodh saemien gieli biñre, gusnie sæjhta vuartasjidh dejtie haestemidie mah saemien giele åtna. Edtja ulmieh jñh vuekieh evtiedidh guktie maahta dejtie samien gielide bøøremeslaakan nænnoestidh jñh evtiedidh, ovmesseie suerkine.

DAAN BEAJJETJE TSIEHKIE DEJTIE SAEMIEN GÏELIDE NØØRJESNE

Noerhtesaemien gïelen evtiedimmie lea gellielaakan hijven orreme dej minngemes luhkiejaepiej. Dïhte evtiedimmie dejstie saemiengïelen reaktijste, mah leah nænnoestamme saemielaaken gïelenjoelkedassine, reaktie øøhpehtimmiem åadtjodh saemiengïelesne guktie lierehtimmielaake muana, saemien meedija jïh lidteratuvre, jïh jïjnïh ovmessie råajvarimmieh juktie saemien gïelem nænnoestidh, lea dorjeme guktie noerhtesaemien aktem veaksa-hkåbpoe sijjiem åådtjeme siebriedahkesne. Læjhkan annje stoorre hæstemh ektiedamme dan vaarlæmman jïh evtiedæmman noerhtesaemien gïeleste goh jïelije åtnoe- jïh soptsestallmegïele, aaj bætijen biejjien. Joekoen dejnië dajvine mah leah reeremedajven ålkoelisnie dejtie saemielaaken gïelenjoelkedasside.

Julevsamien jïh åarljasaemien leah unnebelåhkoegïelh aaj saemien ektiedimmesne, jïh dannasinie dah gellie aejkieh evtiedimmien yørhkese båateme, viertiëstamme noerhtesaemien gïeline. Dïhte dorjeme guktie dah gïelh eah dan våajnoes orreme gosse siebriedahke dejtie saemien gïelide dåarjedamme. Julevsamien jïh åarljasaemien gïeleutnïh dan åvtëste vaenebe nuepieh utnieh sov gïelem gaavnedh lidteratuvresne, filmesne, musihkesne, meedijesne jïh dennie siejhme bygkeles tjiehtjïelisnie, viertiëstamme noerhtesaemien gïeline. Dannasinie Reerenasse annje sæjhta prijoriteredh julevsamien jïh åarljasaemien gosse edtja råajvarimmide dåarjedidh dahkoesoejkesjisnie.

Siejhmelaaan våajnoe goh saemien gïelh goh biejjieladtje gïelh leah mænngeneminie. Joekoen dejnië dajvine gusnie saemien gïelh akten stoorre deadtoven nuelesne orreme dehtie jïenebelåhkoesiebriedahkeste, jïh dejnië smaave gïelesiebriedahkine. Daate joekoen julevsamien jïh åarljasaemien dajvh, jïh maarhkesaemien jïh mearoesaemien dajvh.

Saemiedigkie lea 2008 aktem gïelegoerehtimmiem¹ dorjeme ihke vuartasjidh guktie saemien nåhtede såemies veeljeme institusjovnine jïh eetatinie saemien gïelen reeremedajvesne, jïh såemies veeljeme tjïeltine dajven ålkolen. Saemiedigkie lea lissine vuajname guktie iedtje lea saemien gïelem lieredh skuvline jïh maanagiërtine Nøørjesne. Gïelegoerehtimmiem tjïrrehte fierhten njealjeden jaepien. Goerehtimmië vuesehte ij leah stoorre jarkelimmieh guktie dælie saemien nåhtede dejnië dajvine gusnie goerehtimmiem tjïrrehti, gosse viërtëste jaepine 2004².

Ij leah daan biejjien naan statistihke mij vuesehte man gellie fuelhkieh jallh almetjh mah biejjieladtje saemiëstieh, jallh man gellie mah dejtie saemien gïelide mæhtieh. Reerenasse sæjhta dannasinie laavenjostosne Saemiedigkine ælkedh aktem goerëhtallemem juktie vuejnedh guktie saemien gïelh nåhtede, m. råajvarimmie 12.

¹ "Bruken av samisk språk 2008". Daesnie:samediggi.no

² "Bruken av samisk språk 2004". Daesnie: samediggi.no

Maanagiërth jìh maadthlohkehtimmie

Saemien jilleskuvle fierhten rihkeden/golken aktem buerkiestamme saemien statistihkem bæjhkohte - "Samiske tall forteller". Akte giehtjedimmiedåehkie, maam Saemiedigkie jìh Orrestehteme-, administra-sjovne- jìh gærhkoedepartemente nammoehtamme, daam reektehtsem evtede. 7. kapihtele dennie "Samiske tall forteller 3" lea saemien gielen bijre maanagiertesne jìh skuvlesne. Giehtjedimmiedåehkie daam jeahta daan kapihtelasse:

Daam maam bøøremes vuajna gosse lea saemien gielen bijre maanagiertesne jìh skuvlesne jeapien 2009/10 lea, maadthskuvlelearohkh mah saemien faagegievlesne utnieh, dah vaananieh fierhten jaepien. Dah leah vaananamme 23 % mænngan 2005. Uvtemes lea learohkh noerhtesaemien mubpiegieline mah vaananieh. Dah leah vaananamme 39 % mænngan 2005. Ihke ulmie lea saemien gielem nænnoestidh, daate akte joekoen nåake tendesne.

Juktie daan tendensen vøøste barkedh, dle giehtjedimmiedåehkie daam rãajvarimmiem raereste.
-Tjuara varki njoelkedasside faage-jìh tæjmoejoekedæmman jarkelidh dejtie learoehkidie mah saemien mubpiegieline utnieh maadtskuvlesne, guktie ij akte stuerebe leavloev sjiðth saemien veeljedh.
-Tjuara dotkeminie aelkedh juktie veelebe goerehtaledh mannasinie dan jijnjh learohkh eah noerhtesaemien mubpiegieline veeljh

Gosse lea faage-jìh tæjmoejoekedimmien bijre, vuartesjh rãajvarimmie 12

SAEMIEN MAANAGIËRTH JÌH MAANAGIËRTH SAEMIEN MAANAJGUJMIE

Jaepien 2009 lin àllesth 37 saemien maanagiërth, jìh 752 maanah lin noerhtesaemien maanagiærtine, 27 maanah julevsaemien maanagiærtine jìh 10 maanah åarjelsaemien maanagiertesne.

34 maanagiërth aaj däärjoem åadtjoejin saemien-gielen øøhpehtæmman maanagiertesne. Dejnìe maanagiærtine lin àllesth 73 maanah mah øøhpehtimmiem åadtjoejin noerhtesaemien gielesne, jìh 21 maanah mah øøhpehtimmiem åadtjoejin åarjelsaemien gielesne. Ij naan maanagierte däärjoem øøhpehtæmman åadtjoeji julevsaemien gielesne.

Goere 1. Maanah saemien maanagiærtine jìh maanah mah gieleoøhpehtimmiem åadtjoej

	2006	2007	2008	2009	2010
Maanah saemien maanagiærtine	900	1000	950	789	773
Maanah mah gieleoøhpehtimmiem åadtjoej	40	50	40	94	56
Àllesth	940	1050	990	883	829
Noerhtesaemien maanah				825	787
Julevsaemien maanah				27	27
Åarjelsaemien maanah				31	15
Àllesth				883	829

MAADTHSKUVLE

Ållesth 2336 learohkh øøhpehtimmiem saemiengjiesne maadtskuvlesne utnin skuvlejaepien 2009-2010. Dejstie 924 learohkh aktem dejstie saemien

gjelijste lohkehtimmiegieline utnin, d.s.j øøhpehtimmiem lij saemiengjiesne.

Goere 2. Man gellie learohkh saemiengjeline maadthskuvlesne

	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010
Noerhtesaemien voestesgieline	971	984	997	964
Noerhtesaemien mubpiegieline 2	689	536	573	547
Noerhtesaemien mubpiegieline 3	819	834	769	647
Noerhtesaemien	2479	2354	2399	2158
Julevsaemien voestesgieline	31	25	27	26
Julevsaemien mubpiegieline 2	30	40	36	23
Julevsaemien mubpiegieline 3	16	14	14	32
Julevsaemien	77	79	77	81
Åarjelsaemien voestesgieline	18	18	19	20
Åarjelsaemien mubpiegieline 2	78	75	68	58
Åarjelsaemien mubpiegieline 3	20	16	14	19
Åarjelsaemien	116	109	101	97
Summe	2602	2542	2517	2336

Gaaltje: Grunnskolen informasjonssystem

JÅARHKESKUVLE

2009-2010 lea tjåanghkan 215 learohkh mah lohkehtimmiem faagesuerkesne saemien voestesgieline vaeltieh, akte joekoen stoerre lissiehtimmie dæjmatjistie.

Skuvleaahtere maahta saemien goh ammesgielem faalehtidh, dastegh dam vaajteliem. Maahta dam aadtjodh goh ektiefaage, programmefaage jñh prosjekte fordypning. Dñhte sæjhta jiehtedh skuvleaahtere maahta saemien faalehtidh seammalaakan goh spaanske gielem, russiske jv.

Goere 3. Man gellie learohkh saemien gieline jåarhkeskuvlesne

Faage	2009-2010
Samisk voestesgieline	215
Saemien voestesgieline, saemien 1 noerhtesaemien	190
Saemien voestesgieline, saemien 1 åarjelsaemien	4
Saemien voestesgieline, saemien 1 julevsaemien	23
Saemien mubpiegieline	154
Saemien mubpiegieline, saemien 2, noerhtesaemien	142
Saemien mubpiegieline, saemien 2, åarjelsaemien	9
Saemien mubpiegieline, saemien 2, julevsaemien	9
Ållesth saemien gielh	369

Gaaltje: Utdanningsdirektoratet/Vigo, learohkeryøkne per 01.10

Goere 4. Man gellie learohkh mah aktem dejstie saemien gjelijste vaeltieh goh ammesgielem, programmefaage jallh ektiefaage, skuvlejaepien 2009-2010

Faage	
Noerhtesaemien programmefaage	6
Noerhtesaemien ektiefaage	98
Julevsaemien ektiefaage	5
Åarjelsaemien ektiefaage	-



LIEREDH:

jilleskuvline akten alfabetiseringsprogrammen bijre geerve saemide. Programme edtja faarhmestidh gaajhkh gieledajvh. Tromsen fylhkentjielte sæjhta aaj aktem alfabetiseringsprogrammem aelkedh geerve almetjidie Tromsesne.

Orrestehteme-, administrasjovne- jñh gærhkoede- partemente sæjhta ektine Maahtoedepartementine jñh Saemiedigkine aktem goerehtimmiem aelkedh åtnoen bijre saemien gielijste jaepien 2011. Akte vihkeles fokuse sæjhta årrodh daajroem åadtjodh man gellie geerve almetjh mah sijhtieh saemien lieredh jallh kanne sijjen gielen maehtesvoetide evtiedidh.

Juktie hijven faalenassh gorredidh saemien lohkehtimmiem bijre jñh lohkehtimmiem saemien gieli bijre, dle lohkehtæjjah daarpesje mah maahtoem utnieh dejnie saemien gieline. Maahtoedepartemente dan åvteste fokusem åtneme dåårrehtæmman saemien lohkehtæjjaøøhpehtæmman, jñh lohkehtæjjaøøhpehtæmman saemien faagegievlesne, daan nulesne strategije dåårrehtæmman, jñh vueliedimmie studijelaajkojste.

Maahtoedepartemente lea 2010 raejeste aktem øørnegen sjiehtedamme, guktie studenth mah såemies lohkehtæjjaøøhpehtimmiem unnemes 60 studijepoengigujmie illieh, goh akte bielie maadthøøhpehtim-meste goh lohkehtæjja, dah slyøhpoeht studijelaajkoem maeksedh. (vuartesjh råajvarimmiem 23.)

Ihke åarjelsaemien jñh julevsaemien edtjeh hijven evtiedimmienuepieh åadtjodh dle daerpies sjiere råajvarimmiejgujmie mah lea sjiehtedamme dejtie daerpiesvoetide gielesiebriedahkine. Orrestehteme-, administrasjovne- jñh gærhkoedepartemente lea dan sjiekenisie vierhtieh lyjkeme juktie gieleevtiedimmiem nænnoestidh åarjelsaemien jñh julevsaemien dajvine. Fylhkenålma Nordlaantesne dejtie vierhtide reerie. Fylhkenålma lea, laavenjostosne sjyøhtehke institusjovnigujmie jñh gieleyjresigujmie, aalkeme jijnjh stuerebe jñh unnebe råajvarimmieh juktie dejtie gielide nænnoestidh, daan nulesne åarjelsaemien gielebiesie jñh julevsaemien gielebiesie.

Ij leah dan jeenjesh mah luvliesaemien jallh pijtesaemien nåhtadiehe Nøørjesne. Læjhkan naan smaave gieleybjresh raasten såevmien jñh sveerjen bielesne. Vierhtieh lyjkeme ihke luvliesaemien jñh pijtesaemien gielem jñh kultuvrem jealajidh, Orrestehteme-, administrasjovne- jñh gærhkoedepartementen budsjetten bijjelen.

Daah ulmieh sijhtieh raerieh vedtedh dan minngebe evtiedæmman daennie suerkesne:

- **Sjiehteladtedh guktie jienebh maanah saemien maanagierte faalenasse åadtjoeh**
- **Sjiehteladtedh guktie gielem aareh skreejrehte maanagiertesne**
- **Sjiehteladtedh guktie gaajhkh learohkh mah sijhtieh, lohkehtimmiem saemien gielesne åadtjoeh**
- **Sjiehteladtedh akten sjiere barkose julevsaemi-en jñh åarjelsaemien lohkehtæmman**
- **Sjiehteladtedh hijven mierietsiehkieh saemien-lohkehtæmman**
- **Sjiehteladtedh guktie lohkehtimmiem hijven kvalitetem åadtje**
- **Leaohkidie skreejredh saemien gieline jaarh-kedh noeredaltesisnie jñh jaarhkeskuvlesne**
- **Sjiehteladtedh guktie jienebh jñh buerebe le-aeroevierhtieh sjidhtieh lohkehtimmesne saemi-engielesne**
- **Sjiehteladtedh øøhpehtæmman guktie jienebh saemiengielen aarhskuvlelohkehtæjjah jñh lohkehtæjjah sjidhtieh**
- **Sjiehteladtedh minngie- jñh jaarhkeøøhpehtæmman saemiengielesne dejtie lohkehtæjjide maanagierte jñh skuvline**
- **Sjiehteladtedh guktie aelkhie faalenassh åadtjodh saemien gieleyøøhpehtimmesne maanide, noeride jñh geervide**
- **Geerveøøhpehtimmiem nænnoestidh noerhte-, julev- jñh åarjelsaemien gielesne**
- **Sjiehteladtedh guktie nuepie sjædta fualhkan meatan årrodh lohkehtimmesne noerhte-, julev- jñh åarjelsaemien gielesne.**

Dah ulmieh faamoem utnieh dahkoesoejkesjeboelhen jñh dejtie tjiehkestahta råajvarimmej tjirr dahkoesoejkesjisnie. Dahkoesoejkesjem orrestahta fierhten jaepien akten sjiere daaletje tsiehkien reektehtsen tjirr.

Saemien maanagierte-faalenassh

Råajvarimmie 1.

Bievnesh tseegkemen bijre maanagier-tefaalenassijste saemien maanide.

Maahtoedepartemente edtja laavenjostosne Saemiedigkine eejhtegh, tjielth jñh maanagierte-aajhterh bievnesh saemien maanaj reaktaj bijre, jñh mah faalenassh jñh däärjoeørnegh mah gäävnesieh. Saemiedigkie aktem bievnese-tjaalegem evtiedamme däärjoen bijre saemien maanagierte, daan nuelesne aaj bievnesh faalenassi bijre nørjen maanide saemien maanagiertine. Departemente aaj biñkedassem seedteme tjieltide jñh fylhkenålmide.

Tjåadtjoehtæjjah: Maahtoedepartemente/Fylhkenål-mah jñh Saemiedigkie

Råajvarimmie 2.

Maahtoevtiedimmie fokusinie gielese

a) Akte stoerre haesteme maanagierte-barkijh saemiengielen maahtojne däärrehtidh. Maahtoe-departemente sæjhta barkoem nænnoestidh juktie vielie aarhskuvlelohkehtæjjah maanagierte däärrehtidh, daan nuelesne saemiengielen aarhskuvlelohkehtæjjah.

b) Maahtoedepartemente aktem jijtse maahtoestrategijem aalkeme, mij gieleyjresem jñh gieleskreejremem åtna goh akte dejstie njieljie prioriteradamme suerkijste. Strategijesne lea tjiertestamme "saemien maanah tjuerieh däärjoem åadtjodh altese gielem vaarjelidh." Vihkeles tjielth jñh private maanagier-teaajhterh skreejrieh dejtie saemien maanagierte, jñh maanagierte saemien maanajgumie, vierhtiej mietie syøkedh, joekoen gielesuerkien sisnjelen.

Departemente lea tjåanghkojne fylhkenålmaajgumie birreme dah tjuerieh tjieltide skreejredh guktie jienebh tjielth saemien maanajgumie, staateles maahtoevierhtiej mietie syøkoeh. Loabát/Lavangen tjielte lea 2010 däärjoem åadtjeme fylhkenålmeste Tromsesne akten gieleevtiedimmieprosjektse. Diñte tseegkeme laavenjostoe dej vijhte noerhtemes fylhkenålmaaj jñh Saemiedigkien gaskem (RegioNor), sæjhta regijovnale jñh voenges råajvarimmieh evtiedidh, juktie eadtjohkelaakan dejtie tjieltide tsevtisiedi-

dh mah saemien maanagierte/maanagierte saemien maanajgumie utnieh

c) Maahtoedepartemente lea diedtem jñh vierhtieh Nordlaanten fylhkenålmese vadteme, ihke voenges jñh regijovnale gielen sijjeh nænnoestidh maanide, noeride jñh geervide. Jaepien 2009 aktem dæhkiem tseegkeme saemien aamhtesidie øøhpehtimmiegoev-tesisnie, gusnie akte dejstie lihtsegijstie diedtem åtna maanagierte-vaajnoem gorredidh. Golme råårestalle-mh tjirrehtamme, akte nasjovnale råårestalleme jñh akte dan åarjelsaemien dajvese jñh akte dan julevsaaemien dajvese. Gåabpegen råårestalle-misnie maanagier-tiesuerkiem gorredin. Akte bieliebiejjeseminare aaj orreme aalkoegieli vaarjelimmien bijre. Laavenjostosne Jilleskuvline Bådåddjosne jñh Nordlaanten fylhkentjietine aktem faagebiejjiem tjirrehti dejnie nommine: Med språklige minoriteter i barnehage – helhet og sammenheng som grunnlag for barns lek og læring, med særlig blick på det samiske. Dah mah meatan desnie lindovne maanagierte-barkijh, jilleskuvle-barkijh, almetjhtjietijste jñh studenth. Fylhkenålma lea laavenjostosne Jilleskuvline Noerhte-Trøndelaagesne, aktem kuvsjeraajroem dorjeme maanagierte-barkijdie åarjelsaemien dajvesne. Daate kuvsjeraajroe jaarhka 2010.

Stillemeprievesne 2010 fylhkenålmide, desnie tjåadtje fylhkenålma edtja sjiehteladtedh maahtoevtiedæmman saemien maanagiertine jñh nørjengielen maanagiertine gusnie saemien maanah, laavenjostosne Saemiedigkine jñh badth jeatjah sjyøtehke aktørigumie. Aaj tjåadtje fylhkenålma edtja viehkietidh sjyøtehke råajvarimmieh däärjedidh maanagiertesuerkesne Dahkoesoejkesjisnie saemien gielide. Tsiehkestahteme luhpiedimmieprievesne fylhkenålmide dah edtjeh Saemiedigkine laavenjostedh råajvarimmiej bijre mah leah dam saemien maanagiertesuerkiem sjiehtedamme. Joekoen vihkeles fokusem utnedh dejtie haestemidie mah leah åarjelsaemien jñh julevsaaemien dajvi sisnjeli.

d) Maahtoedepartemente aktem jijtse tjaalegem dorjeme eejhtegidie/dejtie mah leah eejhtegi åvtes-te maanagiertine. Tjaalege bievnesh vadta sjyøtehke njoelkedassi bijre, maanagierten mieresoejkesjen bijre, jñh reaktaj bijre maanagiertesijjiem åadtjodh. Tjaalege lea jarkoestamme noerhtesaemien gielese jñh daelie dam jarkoesteminie julevsaaemien jñh åarjelsaemien gielide, jñh gäävnese saemiedigkien nedtesæjrojne <http://www.samediggi.no> jñh Maahtoedepartementen nedtesæjrosne [http:// www.](http://www.)

regjeringen.no Aaj sjyøhtehke fylhkenålmah sijhtieh tjaalegem bæjhkohtidh sijjen nedtesæjrojne dejnie golme saemien gieline.

Tjåadtjoehtæjjah: Maahtoedepartemente, laavenjos-tosne Saemiedigkine jñh sjyøhtehke fylhkenålmajgumjie.

e) Saemiedigkie nedteviermietjåanghkoeh tjir-rehtamme maanagierteåvtehkidie, ålmah saemien maanagiertine, maanagiernth åarjelsaemien maanaj-gumjie jñh gielebarkijh mah saemien maanajgumjie berkieh. Saemiedigkie aaj tjåanghkoeh tjiegtigumjie jñh maanagiertigumjie tjirrehtamme gusnie däär-joe, maahtoebijjiedimmie, dovne gieler jñh kultuvre, aamhtesinie orreme. Saemien maanagierte- jñh skuvleråårestallemem tjirrehtamme. Jaepien 2010 Saemiedigkie vierhtieh joekedamme 2 gieleprosjek-tide saemien maanagiernth.

Tjåadtjoehtæjjah: Saemiedigkie

Råajvarimmie 3. Gieleskreejremeseminare

Saemiedigkie lea 2002 raajan gieleskreejremesemi-narh tjirrehtamme ovmessie sijjine saemien dajvesne (Musken, Nesseby, Skånland jñh Røros). Daah seminarh lin akte dejstie råajvarimmijste maahtoebi-jjiedimmien sisnjelen maanagiertesuerkesne. Saemiedigkie vuajna daerpies dagkarinie semina-rinie aaj daan biejjien. Jijnjh saemien maanagiernth leah smaave tjiegtine, vaenie barkijigumjie mah maehtieh bihkedidh saemien gielen, kultvren jñh guektiengielevoeten bijre. Vihkeles eehtegidie vo-erkelidh jñh skreejredh, guktie dah dam saemiengie-lem eadtjohkelaakan nåhtadie maanide gætesne. Dovne maanagierteabarkijh jñh eehtegh daarpesjñeh ektesne dejtie haestemidie dæastodh, mah akte sa-emien maanagierte åtna dej tsiehkij bijre mah leah saemien gieleeøhpehtæmman jñh guektiengielevoe-tese ektiedamme. Daerpies seminarh utnedh gellene lehkesne, ihke leah joekhts haestemh ektiedamme saemien gielese, dejnie ovmessie dajvine.

Maahtoedepartemente sæjhta fylhkenålmide vierhtieggumjie nænnoestidh, edtja gieleskreej-reseminarh tjirrehtidh. Tsiehkstahta aktem lihke laavenjostoem Saemiedigkine soejkesjimmesne jñh tjirrehtimmesne dejstie råajvarimmijste.

Tjåadtjoehtæjjah: Maahtoedepartemente jñh Saemiedigkie

Råajvarimmie 4. Evtiedimmie pedagoges materijelleste

a) Dichte aamhteseheefte gieleyjresen jñh gieleskreejremen bijre maanagiertesne, gaervies sjidti goeven 2009. Daelie daam heeftem jarkoestamme noerhtesaemien gielese - jñh dam jarkoesteminie åarjelsaemien gielese. Akte ulmie lea heeftem aaj julevsaemien gielese jarkoestidh 2010.

Dah saemien jarkoestimmieh aamhteseheefteste sijhtieh Maahtoedepartementen gætjesæjrose biejesovvedh.

b) Maahtoedepartemente edtja tijjen åvtse mierieso-ejkesjem maanagiernth sisvegasse jñh laavenjasside staeriedidh. Edtja barkoem govlesadteminie Saemiedigkine darjodh.

Laavenjostosne Maahtoedepartementine dle Saemiedigkie aktem bihkedimmiem dorjeme mij edtja otnjegem vuesiehtidh mij maahta maanagiernth sisveginie årrodh, gosse lea saemien gieli jñh kultvreevtiedimmien bijre. Bihkedimmie lea nøørjen jñh noerhtesaemien gielesne, jñh sæjhta aaj dam jarkoestidh julevsaemien jñh åarjelsaemien gielide. Bihkedimmiem trygkeme jñh deallahtamme sjyøhtehke maanagiernth jaepien 2010. Bihkedimmie lea Saemiedigkien nedtesæjrojne <http://www.samediggi.no>

c) Laavenjostoe jñh ektiedimmie maanagiernth jñh skuvlen gaskem stoerre ulmiem utnieh juktie saemien maanah edtjñeh kontinuitetem dæåjredh gieleevtiedimmesne. Maahtoedepartemente lea jarkoestamme bihkedimmiem "Fra eldst til yngst-Samarbeid og sammenheng mellom barnehage og skole" noerhtesaemien gielese, jñh daelie dam åar-jelsaemien gielese jarkoesteminie. Edtja bihkedimmiem aaj jarkoestidh julevsaemien gielese 2011. Dah saemien jarkoestimmieh aamhteseheefteste sæjhta aaj bætedh Maahtoedepartementen gætjesæjosne.

d) Vihkeles maanagiernth, maanagierteaahterh jñh tjiegt goh maanagierteæjvieladtje, bievnesh åadtjodh mah maehtieh viehkietidh gielebarkoem skreejredh maanagiertesne. Maahtoedepartemente sæjhta sjiehteladtedh bievnesh jñh dæåjrehtimmieh geerjehtidh hijven gieleevtiedimmieråajvarimmiej bijre jijtse nedtesæjrojne, saernieprievej jñh jeatjah

sjehteles áeriej tjírrh, juktie bievnesh vedtedh tjíeltide jñh maanagiértide.

Tjåadtjoehtæjja: Maahtoedepartemente

f) Saemiedigkie åådtjeme govledh maanagiértijste mah däärjoem Saemiedigkeste åadtjoeh, dan stoeerre vaanoen bijre pedagogeles materijelleste (stååkegaevnieh), mah dam saemien kultuvrem saemien maanagiértine vuesiehtieh, jñh nørjen maanagiértine saemien goevtesigujmie jñh saemien gieleeøøheptimmine. Saemiedigkie sæjhata råajvarimmiejgujmie aelkedh juktie materijellem evtiedidh maanagiértide, juktie maanagierti gieleevtiedimmiebarkoem nænnoestidh, jñh dejtie saemien maanide stååkegaevnieh vedtedh mah dej saemien kultuvremaadtoem hijvenlaakan vuesiehtieh.

2009 Saemiedigkie joekedamme vierhtieh 6 learoeverhtide maanagiértide, goh spielh, goerehtallemedirreggh, maanagærja jñh akte digitale learoeverhtie.

Tjåadtjoehtæjja: Saemiedigkie

Maadthlohkehtimmiefaalenasse saemiengielesne

Råajvarimmie 5. Saemien lohkehtimmiejarnge

Suehpeden 2007 Saemien jilleskuvle Saemien lohkehtimmiejarngem tseegki. Jarnge barkeminie dejtie vihkielommes maehtelesvoetide lohkemisnie, tjaeliemisnie jñh njaalmeldh maahtoem åvtese bukedth saemiengielesne, jñh ulmie lea meatan årrodh dotkemisnie jñh dotkemasse skreejredh. Jarnge jáhta goh prosjekte.

Jarnge lea Saemien jilleskuvlesne Guovdageaidnusne, jñh skiereden 2010 njieljie barkijh átna, ellies barkojne, jñh jienebh mah lea jarnge ektiedamme åesietijjen. Orrestehteme-, administrasjovne- jñh gærhkoedepartemente, Maahtoedepartemente jñh Saemiedigkie leah ektesne däärjeme 3,5 mill. kråvnah dan jarnge jaepien 2010.

Prosjekteboelhken edtja vuarjasjidh mejtie byørøe däärjoem jaarhkedh 2012 raejeste. Vuarjasjimmesne edtja joekoenlaakan krøøhkedh jarnge laavenjos-

toem institusjovnigujmie mah diēdtem utnieh jaarjeljñh julevsaemien lohkehtie åvtese

Tjåadtjoehtæjja: Maahtoedepartemente

Råajvarimmie 6. Goerehtalleme learohki vuarjasjimmeste saemienlohkehtimmeste

Øøheptimmiedirektovrate lea Nordlandsforsknigem birreme aktem goerehtallemem darjodh juktie buerebe maadthdaajroem åadtjodh guktie learohkh sijjen reaktah åadtjoeh øøheptimmiem saemien gielesne, jñh guktie learohkh jñtje øøheptimmiem vuarjasjiej. Reektehtsem åvtese bøøkti tsiengelen 2011. Ij leah annjebodts sjæjsjalamme guktie edtja illedahkigujmie vijriebasse barkedh.

Tjåadtjoehtæjja: Øøheptimmiedirektovrate

Råajvarimmie 7. Bihkedimmieh learoesejkesjidie

Edtja bihkedasside naemhtie darjodh guktie dah vuesiehtieh guktie maahta hijven sjehtedamme lohkehtimmiem buektiehtidh. Dah bihkedassh edtjiej viehkiehtidh guktie lohkehtimmie saemien jñh nørjen gieline edtja naemhtie årrodh guktie dah lea arokh dam lohkehtimmiem åadtjoeh maam edtjiej utnedh, daaletje laaki jñh njoelkedassi mietie.

Øøheptimmiedirektovrate faagedåehkieh nammohtamme raeriestimmiej mietie Saemiedigkeste.

Tjåadtjoehtæjjah: Øøheptimmiedirektovrate laavenjostosne Saemiedigkie.

Råajvarimmie 8. Bievnesh minngebe øøheptimmie-jñh barkoenuepiej bijre, noeride ussjedamme

Sæjhata bievnesh, mah leah noeride ussjedamme minngebe øøheptimmie-jñh barkoenuepiej bijre jis saemien faagine veeljie, veahkaøørnegh, jñh bievnesh däärjoeøørnegi bijre jis saemien goh faage jaarhkeskuvlesne jñh jollebe øøheptimmiesne veeljie, sjyøhteke nedtesæjrojde noeride biejedh.

Tjåadtjoehtæjja: Saemiedigkie

Råajvarimmie 9.

Statistihkem saemienlohkehtæmman darjodh, jaarhkeskuvlesne

Daerpies buerebe jñh vielie gaavnoes statistihkem utnedh gusnie vuajna man gellie learohkh jaarhkeskuvline mah lohkehtimmiem åadtjoeh saemien gïelesne. Saemiedigkie jñh Øøhpheptimmiedirektovrate sijhtieh jaarhkedh digkiedidh guktie maahta dam vuesiehtimmiem bøøremeslaakan darjodh, mij aaj persovnevaarjelimmiem krøøhkeste.

Tjåadtjoehtæjjah: Øøhpheptimmiedirektovrate jñh Saemiedigkie

Råajvarimmie 10.

Goerehtallemepryøvenassem lohke-misnie jarkoestidh jñh saemiengïelese sjiehtedidh

Vaajteles aktine saemien goerehtallemepryøvenassine, jñh Saemiedigkie jeahteme dah sijhtieh meatan årrodh aktem mierievierhkiem evtiedidh nasjovnale pryøvenasside lohkemisnie saemiengïelesne. Læjhkan stoorre haestemh ektiedamme jarkoestæmman tjaalegijstie dejtie saemien gïelide. Juktie vaenie learohkh, ij maehtieh piloteredh nasjovnale pryøvenass saemien gïelide, jñh dannasinie tjuara akte hybride sjïdtedh. Dellie maahta daerpies stuvre-mebïevnesem åadtjodh (akte goerehtallem), aaj saemien learohkijstie, maam maahta viertiestedh nørjen learohkigujmie.

Saemiedigkie, Saemien Jilleskuvle jñh Øøhpheptimmiedirektovrate edtjeh nuepide digkiedidh ihke buektiehtidh aktem nasjovnale pryøvenassem evtiedidh, ij ajve goerehtallemepryøvenassem, lohkemisnie saemien gïelesne.

Tjåadtjoehtæjja: Øøhpheptimmiedirektovrate

Råajvarimmie 11.

Vaaksjome tjïelti jñh fylhkentjïelti tjïr-rehtimmine dehtie reaktete øøhpheptimmiem åadtjodh saemien gïelesne

Maahtoedepartementen stilleman mietie, dle Øøhpheptimmiedirektovrate jaepien 2009 strategijem

bïeji guktie edtja dam vaaksjomem saemien learohki reaktijste øøhpheptimmielaaken mietie tjïrrehtidh, jñh aktem bihkedassem vaaksjomasse darjoeji.

Dah vaaksjomh mejtie tjïrrehti gïjren 2010 gaekt-sie tjïeltine jñh aktene fylhkentjïeltesne, joekehtsh vuesiehtin golme tjïeltine. Ektede dejtie joekehtsidie joekoenlaakan akten faatoes øørnegasse dej dïedti åvteste, mah tjïelth utnieh juktie saemien learohkh lohkehtimmiem vedtedh saemien gïelesne. Aaj reekteme dannasinie learoeverhtieh fååtesieh, dle dïhte akte haesteme dan lohkehtæmman saemien gïelesne. Lissine illedahke vuesehte, maahta naan aejkien learohkh årrodh mah reaktøem utnieh øøhpheptimmiem åadtjodh saemiengïelesne, eah reaktøe tæjmoelåhkoem åadtjoeh gaajhkine faagine, m. faage-jñh tæjmoejoekedimmie Maahtoelutnjemisnie. Vååjnoe goh skuvleaahterh joekehtslaakan gïetedieh dam tæjmoelåhkoem saemieøøhpheptæmman. Ihke ij leah dan jïjnñh vaaksjomeobjekth die lea geerve jiehtedh guktie dïhte sïejhme tsiehkïe lea suerkesne, mejtie buektehte reaktide dejtie saemien learoehkidie voebnesjidh øøhpheptimmielaaken mietie. Øøhpheptimmiedirektovratem birreme dam vaaksjomem jaarhkedh 2011.

Tjåadtjoehtæjjah: Maahtoedepartemente/ Øøhpheptimmiedirektovrate / Fylhkenålma

Råajvarimmie 12.

Faage- jñh tæjmoejoekedimmeste

Akte barkoedåehkie gusnie tjïrkijh Saemiedigkeste, Maahtoedepartementeste jñh Øøhpheptimmiedirektovrateste, lea vuartasjamme faage-jñh tæjmoejoeke-dimmiem dejtie learoehkide mah øøhpheptimmiem åadtjoeh saemiengïelesne. Reektehtsen ulmie lea raeriestimmiejgujmie båetedh jarkelimmiej bïjre dovne maadthskuvlesne jñh jaarhkeskuvlesne, juktie mieride buerebelaakan sjïhteladtedh learoehkidie. Edtja reektehtsem deelledh tsiengelen 2011. Saemiedigkie jñh Maahtoedepartemente vuarjasjeh mejtie dah jarkelimmieh byøroeh govlehtæmman seedtesovvedh jñh orre mierine sjïdtedh øøhpheptæmman .

Tjåadtjoehtæjja: Maahtoedepartemente, Saemiedigkie, Øøhpheptimmiedirektovrate

Råajvarimmie 13.

Viermie maajhøøpehtæmman

Fylhkenålmah edtjeh laavenjostosne Øøpehtimmiedirektovratine jñh jilleskuvligujmie nedteviermiem vijrebe evtiedidh dejtje lohkehtæjjide mah maajhøøpehtimmiem vedtieh.

Fylhkenålmah dejnie golme noerhtefylhkine edtjeh aaj laanteraasti dåaresth laavenjostedh gaajhki dej golme saemien gieli bijre. Barkoe edtja årroth dej biñkedassi mietie mah leah Øøpehtimmiedirektovraten soejkesjisnie saemien maajhøøpehtæmman.

Øøpehtimmiedirektovrate aktem iktedimmiem soejkesje dehtie joekedimmeste vierhtijste dåastojdie, jñh evtiedimmie regijovnale strategeles soejkesjijstie byøroe meatan årroth aktene bijjemes strategeles soejkesjisnie, gaajhkide saemien gielide, dsj. akte tjåenghkies soejkesje maajhøøpehtæmman, mij vaa-romem vaalta dennie soejkesjisnie saemien maajhøøpehtæmman (Plan for samisk fjernundervisning).

Tjåadtjoehtæjjah: Øøpehtimmiedirektovrate/fylhkenålmah/jilleskuvlh

Råajvarimmie 14.

Laavenjostoe Sveerjine saemienøøpehtimmien bijre

Jaepien 2009 Øøpehtimmiedepartemente Sveerjesne jñh Maahtoedepartemente Nøørjesne eelkin digkiedidh mejtje lea nupie laavenjostedh saemieøøpehtimmien bijre. Skolverket, Øøpehtimmiedirektovrate jñh Fylhkenålma Nordlaantesne (mij iktedimmiediedtem åtna åarjel- jñh julevsamien øøpehtimmien åvteste) leah meatan orreme den- nie barkosne. Sjæjsjalamme aktem barkoedåehkiem tseegkedh njieljje tjirkijigujmie fierhtede laanteste, desnie aaj tjirkijh Saemiedigkeste, fiereguhtene laantesne. Dåehkie edtja referatijste dejtje tjåanghkojste mah leah aamhtesen bijre orreme, raeriestimmiej- gujmie bætedh akten latjkose laavenjostoen bijre Sveerjen jñh Nøørjen gaskem saemieøøpehtimmien bijre, uvtemes maajhøøpehtimmie, lohkehtæjjaø- øpehtimmie jñh learoeverhtieh. Edtja latjkoem æ- hpiedehtedh Sveerjen Øøpehtimmiedepartemen- tese jñh Maahtoedepartementese skiereden 2011.

Tjåadtjoehtæjja: Maahtoedepartemente

Råajvarimmie 15.

Prosjekte laavenjostoe saemienøøpehtimmien bijre raasti rastah

Sirman skuvle Nøørjesne jñh Utsjoken skuvle Såev- mesne leah guhkiem laavenjosteme saemienøøpehtimmien bijre maadthskuvlesne, jñh saemienloh- kehtimmien bijre maanagiertesne.

Jaepien 2009 Tanan tjielte, Utsjoken tjielte jñh Tanan saemien gielearnge eelkin aktem 3-jaepien laaven- jostoeoprojekttem Ovttas! Saemien gieles, skuvle jñh maanagiertelaavenjostoe Tana-daelesne. Prosjekten ulmie lea skuvlem jñh maanagiertelaavenjostoe eadtjoestidh, jñh tjåenghkies øøpehtimmie- jñh byjjenimmiesoejkesjem evtiedidh, saemien learo- everhtieh evtiedidh jñh saemien lohkehtæjjide jñh jeatjabidie raeriestidh mah saemien byjjenimmie- jñh skuvlegytjelassigujmie berkieh. Orrestehteme-, administrasjovne- jñh gærhkoedepar- temente jñh Saemiedigkie dam prosjekttem maak- seme.

Tjåadtjoehtæjja: Tanan tjielte

Saemien learoeverhtieh

Råajvarimmie 16.

Saemien learoeverhtieh – dorjemasse, deallahtimmie jñh jarkoestimmie

Aktem goerehtallemem tjirrehtamme gaavnoes learoeverhtijste noerhte-, julev- jñh åarjelsaemien gieline-, jñh mij learoeverhtijste fååtese ovmesse faagide/aamhtesidie jñh daltesidie. Dihte goerehtal- leme vuesehte annje daarpesje saemien learoevi- erhtieh mah leah Maahtoelutnjemasse – Saemien sjiehtedamme. Reektehtse lea Øøpehtimmiedirekt- ovraten gætjesæjrosne: [http://www.udir.no/upload/ laremidler/Sluttrapport_Finnut_endelig.pdf](http://www.udir.no/upload/laremidler/Sluttrapport_Finnut_endelig.pdf) Akte barkoedåehkie gusnie Saemiedigkie, Maah- toedepartemente jñh Øøpehtimmiedirektovrate meatan orreme, lea aktem radtjoesåbpoe øørnedim- miem vuarjasjamme dehtie bæetje saemien learoevi- erhtievtiedimmeste. Ruffien 2010, barkoedåehkie sov reektehtsem bøøkti akten radtjoesåbpoe evtie- dimmien jñh dorjemassen bijre saemien learoevi- erhtijste :[http://www.samediggi.no/Filnedlasting. aspx?Mid1=1042&Filld=2846](http://www.samediggi.no/Filnedlasting.aspx?Mid1=1042&Filld=2846)

Gosse lea prosjekti bijre maadthøhpehtimmesne, dle Saemiedigkie dāarjoem vadteme 42 prosjektide 2009, jīh 19 prosjektide jaepien 2010. Gaskem jeatjah gaavnoes gærjah orresistie trygkedh, jīh sjīere sjihtedamme learoeverhtieh.

Tjāadtjoehtæjja: Saemiedigkie

ÅARJELSAEMIEN AAMHTESEGÆRJETJH NAMHTAH LEESSEMASSE. Gielejarnge Aajege Røørosesne lea golme āarjelsaemien aamhtesegærjetjīh olkese bīejeme, mejtie maahta namhtah vāālese leessedh. Dah orre evtiedamme learoeverhtieh Leah teemaj bījre, jīh aktem ulmiem utnieh vielie darjose skreejredh āarjelsaemien gīelesne. Buerkeste dah ovmessie teemah guvviejgumie, āarjelsaemien teermigumie jīh raajesigumie ektine, jīh baakoelæstoe jīh laavenjassh aaj gærjetjīnie. Aamhtesegærjetjīh bielieh dejstie learoesoejkesjeulmide 5. daltesisnie mubpiegieline faarmestieh, Maahtoelutnjemen mietie.

Rāajvarimmie 17. **Bievneserāajvarimmieh reaktoen jīh dīedten bījre saemienøhpehtæmman**

Øhpehtimmiedirektovrate aktem tjaalegem bæjhkohtamme bīevnesigumie saemienlohkehtimmien reaktaj jīh dīedti bījre. Dīhte tjaalege lea nedtesne, jīh skuvleajjterh jīh skuvleāvtehkh sjīhtieh dam āadtjodh. Reektehtse lea Øhpehtimmiedirektovraten gāetiesæjrosne:
http://www.udir.no/upload/Brosjyrer/Samisk_brosjyre_04.06.10.pdf

Tjāadtjoehtæjjah: Øhpehtimmiedirektovrate/fylhkenālmah/Saemiedigkie

Gīelelohkehtimmie jīh alfabetiseringe geerve almetjidie

Rāajvarimmie 18. **5-jaepien geervelohkehtimmieprogramme saemien gīelesne**

Saemiedigkie jīh Saemien jilleskuvle aktem latjkoem dorjeme juktie aktem 5-jaepien saemien geerveøhpehtimmie evtiedidh jīh tjīrrehtidh, gaajhkine saemien gīeledajvine. Dīhte ulmie lea saemieh edtjeh sijjen gīelem bāāstede vaeltedh, jīh saemien gīele edtja aktem lutnjemem āadtjodh gosse jīenebhdam nāhtadie.

Saemien jilleskuvle tjāanghkoeh ātneme dej saemien gīelejarnigugumie geerveøhpehtimmieprogrammen bījre gøøkth, jīh bīevnesh bāāstede āādtjeme gīelejarnigiste misse dah viehkiem jīh dāarjoem daarpesjīeh, juktie dam programmen tjīrrehtidh. Jaepien 2009 jilleskuvle laavenjostoem dorjeme, jīh gīelekuvsjem tjīrrehtamme, dejnie gīelejarnigine Altesne, Kāfjordesne, Lavangenisnie jīh Porsangerisnie. Dah gīelejarngh āādtjeme kuvsjesoejkesjh nāhtadidh, mejtie Saemien jilleskuvle jāāhkesjamme, guktie dah gīelekuvsjelearohkh Leah maahteme eksamenem vaeltedh jīh lohkemepoengh āadtjodh kuvsjen āvtete, jis dam sijhteme. 2009-2010 tjāanghkan 50 studenth tjīrrehtamme jīh eksamenem vaalteme saemien aalkovekuvsjesne 1 jīh/jallh 2.

Tjāadtjoehtæjja: Saemiedigkie

Rāajvarimmie 19. **Åarjelsaemien gīelelohkehtimmie geerve almetjidie**

Fylhkenāлма Nordlaantesne sājhta viehkiehtidh vukieh evtiedidh gusnie gīeleøhpehtimmie radtjoesābpoe sjædta, viehkine Ulpan-vuekeste. Vuesiehtamme goh Ulpan lea joekoen hijven orreme dan njaalmeldh gīeleøhpehtæmman. Voestegh dam vukiem Israjesne evtiedi, jīh dam nāhtadamme gaskem jeatjah gællisk-øhpehtimmesne Skottlaantesne jīh Wales'sne, jīh dīhte hijven orreme. Jeatjah dajvine dellie dīhte njaalmeldh gīele gaajh hijven sjīdteme naan gille askine. Vielie radtjoesābpoe vukiejgumie guktie gīelem līeredh, dle dāājrehtimmieh jeatjah laantijste vuesiehtieh ahkedh jīenebhdam.

noerh jñh geervh sijhtieh gïelem lieredh. Prosjektesne lea sjïehtesjimmie Ulpan-vuekeste saemien-gïelese, jñh dan mænngan almetjh dâârrehtidh mah iedtjiem utnieh saemien lieredh daennie programmesne. Loabât /Lavangen tjïelte Nordlaantesne lea faageles biñkedæjja.

Tjåadtjoehtæjja: Fylhkenålma Nordlaantesne

Råajvarimmie 20. Åarjelsaemien gïeleøøhpehtimmie geerve almetjidie

Fylhkenålma Nordlaantesne lea 2010 aktem prosjektem aalkeme juktie Ulpan-vuekiem sjïehtedidh åarjelsaemien gïelese. Daate vuekie nuepiem vadta dejtie båeries saemide mah leah væjkeles saemies-tidh, lohkehtæjjine årrodh kuvsjine. Ulmiedåehkie lea geerve almetjh, eejhtegh jñh noerh mah sijhtieh åarjelsaemien lieredh.

Tjïrrehteminie råajvarimmiem 2010 jñh 2011.

Tjåadtjoehtæjja: Fylhkenålma Nordlaantesne

UNIVERSITETE TROMSESNE lea 2009 raejeste maahteme bachelorgraadem faalehtidh, aktine sjïere leavlojne saemien ammesgïeline. Saemien ammesgïeline voestegh vedti goh akte sjïere aamhtese aktene pryøveprosjektesne, akten golmejaepienboelhken, åvtelen dam lohkemem vijrebe evtiedi akten bacherlorstudijasse. Daate faage lea dejtie studentide mah eah saemien åvtelhbodti maehtieh, jñh aktem jiebne studentelåhkoem åtneme mænngan eelki. Faage lea attraktijve orreme dovne dejtie saemide mah gïelem dasseme jñh sijhtieh dam bäästede vaeltedh, jñh gïeledotkiji luvnie. Universitete Tromsesne aaj soejkesje tjaelemekuv-sjem faalehtidh dejtie mah saemien maehtieh.

Råajvarimmie 21. Alfabetiseringprosjekte geerve almetjidie Tromsesne

Tromsen fylhkentjïelte sæjhta aktem alfabetisering-prosjektem aelkedh geerve almetjidie Tromsesne. Prosjekte edtja golme skuvlejaepieh juhtedh- jñh dan mænngan edtja dam tjïelkestidh. Akte prosjekten åvtehke edtja dejnie ellies tijjesne barkedh.

Alfabetiseringprosjekten ulmie lea, dah mah meatan edtjeh skraejriem åadtjodh sijjen daajroeh saemien-gïelesne formaliseredh, guktie dah edtjeh maehtedh saemien nåhtadidh dovne njaalmeldh jñh tjaaleldh. Ussjede lohkemejarng h vijhte - govhte ovmessie sijjine Tromsen fylhkesne lohkehtimmiem tjïrrehtidh. Prosjektem ållermaahta laavenjostolatjkosne Saemiedigkien jñh Tromsen fylhkentjïelten gaskem.

Juktie prosjektem dibrehtidh skuvleaarkebeajjan, prosjekte sæjhta årrodh studijesijjine geerve almetjidie. Dah studijesijjieh sijhtieh piloteprojektem pryøvedh, jñh lihke gaskesem utnedh stuvremedåehkine jñh referansedåehkine. Studijesijjiej tjïrrh, stuvremedåehkie jñh prosjekten åvtehke sijhtieh sjïere vuekieh jñh learoevierhtieh pryøvedh.

Tjåadtjoehtæjja: Tromsen fylhkentjïelte

Jollebe øøhpehtimmie jñh dâârrehtimmie

Råajvarimmie 22. Saemien lohkehtæjjaøøhpehtimmie

Juktie dam daerpies ferriedihksvoetem utnedh, ij Saemien jilleskuvle tjoerh maadthskuvle-lohkehtæjja-øøhpehtimmien nasjovnale mieriesoejkesjem dâæriedidh. Akte moenehtse, maam Maahtoedepartemente nammoehtamme, aktem raeriestimmiem mieriesoejkesjasse evtiedi akten orre saemien lohkehtæjjaøøhpehtæmman. Mieriesoejkesje edtja dejtie bijjemes nasjovnale moenemidie vedtedh (mieriedimmie), man guhkiem edtja årrodh, jñh mah åejviebiehkieh dñhte saemien maadthskuvlelohkehtæjja-øøhpehtimmie edtja utnedh.

Mieriedimmie saemien lohkehtæjjaøøhpehtimmie sjïdti, akten vijries govlehtimmien jñh råårestallemen

mænngan Saemiedigkine, departementeste nænno-estamme njoktjen 1.b. 2010 jñh faamoem åtna dehtie miereste jollebe øøhpehtæmman tsaaka, seamma jaepien. Mieriedimmie lea dehtie universitetide jñh jilleskuvlide mah saemien maadthskuvlelohkehtæjja-øøhepehtimmiem vedtieh. Daelie ajve Saemien jilleskuvle mah dagkeres øøhpehtimmiem faalehte.

Ruffien 2010 Maahtoedepartemente aktem sjiere lohkehtæjjaøøhepehtimmieregijovnem tseegki saemien lohkehtæjjaøøhepehtæmman. Regijovne, gusnie Saemien jilleskuvle, Jilleskuvle Bådåddjosne, Jilleskuvle Finnmarhkesne, Jilleskuvle Noerhte-Trøndelagesne jñh Universitete Tromsøsne meatan, lea 700 000 kråvnah åådtjeme, juktie skreejredh dah buerebe øøhpehtimmiievuekien åvteste laavenjos-toe, saemien lohkehtæjjaøøhepehtimmesne.

Tjåadtjoehtæjja: Maahtoedepartemente

Råajvarimmie 23.

Råajvarimmieh juktie dåårrehtidh saemien lohkehtæjjaøøhepehtæmman jñh lohkehtæjjaøøhepehtæmman saemien gieline faagegievlesne

Jijnjñh lohkehtæjjah fååtesieh, mah maehtieh øøhpehtidh dejnie gieline noerhtesaemien, julevsaemien jñh åarjelsaemien. Daan biejjien vaenie orre studenth lohkehtæjjaøøhepehtimmesne saemiengielesne. Akte vihkeles darjome lea dannasinie dåårrehtimmiem lissiehtidh lohkehtæjjaøøhepehtæmman dejnie saemien gieline, jñh saemien lohkehtæjjaøøhepehtimmesne.

Saemien jilleskuvle vierhtieh åådtjeme juktie aktem barkoedåehkiem øørnedh jñh stuvredh, mij edtja aktem nasjovnale strategijem evtiedidh juktie jollebe saemien øøhpehtæmman dåårrehtidh, joekoen saemien gielesne jñh lohkehtæjjaøøhepehtimmiem, daan nuelesne vierhtieh akten råårestallemasse dåårrehtimmiem bijre. Raeriestimmieh akten dåårrehtimmiem strategijese lea dorjesovveme aktene laavenjostosne Jilleskuvline Noerhte-Trøndelagesne, Jilleskuvline Bådåddjosne, Universitete Tromsøsne jñh Øøhpehtimmiem direktovratine, jñh raeriestimmieh departementese seedtesuvvin ruffien 2010. Jaapan 2010 1,5 mill. kråvnah dåårjeme dan åssjelasse.

Vååjnoe goh kampanje "Drømmejobben" hijven orreme Finnmarhken gaavhtan. Sæjhta vuarjasjdih mejtie edtja aktem seammapieres kampanjem tjirrehtidh, ussjedamme dehtie noerhtesaemien dajvide Finnmarhken ålkolen, jñh dan julevsaemien jñh åarjelsaemien gieledajvese.

Tjåadtjoehtæjja: Maahtoedepartemente

NIEKEDSBARKOE: Saemien jilleskuvle, Saemie-digkie, KS Finnmark, Jilleskuvle Finnmarhkesne jñh Fylhkenålma Finnmarhkesne aktem kampanjem eelkin 2009 (Drømmejobben/Gollevirgi) ihke jienebh studenth dåårrehtidh dehtie gøøkte lohkehtæjjajilleskuvlide fylhkesne. Maahtoedepartemente dam kampanjem beetnegigujmie dåarjoeji. Iktedamme tsaekiehtimmiem (Samordnet opptak) skuvlejaapan 2009-2010 vuesiehtie aktem stoerre lissiehtimmiem ohtsijjstie aarhskuvlelohkehtæjjaøøhepehtæmman Saemien jilleskuvlesne, jñh badth veanhta daate kampanje akte vihkeles fåantoe orreme. Jaepien 2010 tjåanghkan båateme 53 ohtsemh saemien lohkehtæjjaøøhepehtimmiem 2010-2011, mah Saemien jilleskuvle faalehte. Viertiestamme japine 2007, dellie lin ajve 11 ohtsijh saemien lohkehtæjjaøøhepehtæmman jilleskuvlesne.

Råajvarimmie 24.

Goerehtalledh man jijnjñh saemiengielen lohkehtæjjah daerpies

Daerpies goerehtalledh man gellie saemiengielen lohkehtæjjah daerpies, jñh råajvarimmiejgujmie aelkedh, juktie dåårrehtimmiem nænnoestidh.

Eadtjohkelaakan nåhtadamme man gellie learohkh jaarhkeskuvlesne mah saemien goh voestes jallh

mubpiengielem utnieh jaepien 2009, ihke studenth däärrehtidh saemien lohkemidie. Maahtoedepartemente vuajna daerpies dam däärrehtimmiem saemiengielen lohkehtæjjiste nænnoestidh, goerehtaledh man gellie samiengielen lohkehtæjjah daerpies, jñh daatah skååffedh man gellie lohkehtæjjah daan biejjien. Øøhpehtimmiedirektovrate lea 2010 stillemem åådtjeme aktem dagkeres goerehtallemem aelkedh.

Tjåadtjoehtæjja: Maahtoedepartemente

Råajvarimmie 25.

Tjeavadimmie bielieste studijelaajkoste

Jaepien 2010 raejeste aktem øørnegem sjiehtesji juktie studijelaajkoem tjeavadidh 50 000 kråvnaj raajan, dejtie studentide mah 60 studijepoengh jallh vielie illieh saemien gielesne goh akte bieliæ daejstie øøhpehtimmijste gjjreboelhken jallh tjaktjeboelhken 2010:

- Saemien siejhmelohehtæjjaøøhpehtimmie (Saemien jilleskuvle)
- Saemien aarhskuvlelohehtæjjaøøhpehtimmie (Saemien jilleskuvle)
- 60 studijepoengh saemien gielesne (gaajhkh saemien gielh) goh akte bieliæ siejhmelohehtæjjaøøhpehtimmeste

Øørnege faarhmeste aaj dejtie mah laajkoem vaeltieh, jñh daejtie øøhpehtimmide vaeltieh:

- 60 lohkemepoengh saemien gielesne (gaajhkh saemien gielh) dastegh aarebi illeme praktisk-pedagogeles øøhpehtimmiem (PPU)
- Praktisk-pedagogeles øøhpehtimmiem (PPU) dastegh datne aarebi illeme 60 studijepoengh saemien gielesne (gaajhkh saemien gielh)
- 60 studijepoengh saemien gielesne (gaajhkh saemien gielh) dastegh aarebi illeme aarhskuvlelohehtæjjaøøhpehtimmiem
- Aarhskuvlelohehtæjjaøøhpehtimmiem illeme dastegh datne aarebi 60 studijepoengh saemien gielesne illeme (gaajhkh saemien gielh)

Lånekassemieriedimmie lea jarkelamme guktie daate. Mieriedimmie lea Lånekassen nedtesæjrose biejjeme www.lanekasse.no. Sæjhta vuarjasjidh mejtie edtja vijriedidh dam øørnegem tjeavadim-

mien biere studijelaajkoste, guktie jeatjah saemien gielestudijh aaj meatan, gosse edtja däärrehtimmi-esoejkesjem vuartasjidh, maam råajvarimmesne 23 neebneme.

Tjåadtjoehtæjja: Maahtoedepartemente

Sjiiere råajvarimmieh juktie julevsamien jñh åarjelsamien gielh nænnoestidh.

Ihke åarjelsamien jñh julevsamien edtjeh hijven evtiedimmienuepieh åadtjodh, lea daerpies aktine sjiiere barkojne mah leah ussjedamme dejtie gielesiebredahkide.

Jaepien 2009 Fylhkenålma Nordlaantesne stillemem åadtjoeji Barkoe- jñh ektiedimmiedepartementeste råajvarimmieh evtiedidh juktie julevsamien jñh åarjelsamien gielh nænnoestidh. Dihte stilleme lea abpe dahkoesoejkesjeboelhkem. Fylhkenålma 2 mill. kråvnah daase åadtjoeji 2009 jñh 2010. Dåarjoe jaarhka 2011.

Råajvarimmie 26.

Åarjelsamien maanagiierteråajvarimmieh.

Fylhkenålma Nordlaantesne sæjhta maahtoelutnjemem aelkedh dejtie aarhskuvlelohehtæjjide maanagiertine mah åarjelsamien maanah utnieh, jallh leah dajvine gusnie åarjelsamien kultuvre jielije. Sisvege edtja dovne kultuvre jñh giele årrodh. Gosse lea gielen biere edtja leavloem biejedh metodihkese jñh råajvarimmide mah gielem våajnoes jñh jielije darjoe, gaajhkesidie maanagiertesne. Vi-ermiem bigkedh, vaaksjodh jñh hospiteredh sijhtieh akte bieliæ årrodh dehtie øørnedimmeste. Råajvarimmie lea akte laavenjostoe Fylhkenålmine Noerhte-Trøøndelagesne jñh Åarjel-Trøøndelagesne. Jilleskuvle Noerhte-Trøøndelagesne diedtem åtna dan faageles sisvegen åvteste.

Tjåadtjoehtæjja: Fylhkenålma Nordlaantesne

Råajvarimmie 27.

Julevsaemien

maanagiërteråajvarimmieh

Fylhkenålma Nordlaantesne sæjhta aktem maahto-elutnjemem aelkedh dejtie aarhskuvlelohkehtëjjide maanagiërtine mah julevsaemien maanah utnieh, jallh lea dejnie dajvine gusnie julevsaemien kultuvre jielije. Sisvege edtja dovne kultuvre jìh giële årrodh. Gosse lea giëlen bijre edtja leavloem biejedh meto-dihkese jìh råajvarimmide mah giëlem vâajnoes jìh jielije darjoeh gaajhkesidie maanagiërtesne. Viermiem bigkedh, vaaksjodh jìh hospiteredh sijhtieh akte biëlie årrodh dehtie øørnedimmeste. Sæjhta såemies dejstie råajvarimmijste aaj tjìrrehtidh aarhskuvlelohkehtëjjajgumie ektine, åarjelsaemien dajvesne. Fylhkenålma Nordlaantesne aktem dæjpeles jìh bi-jjemes diëdtem åtna, jìh Universitete Nordlaantesne edtja diëdtem utnedh dan faageles sisvegen åvteste.

Tjåadtjoehtæjja: Fylhkenålma Nordlaantesne

Råajvarimmie 28.

Saemien giëleråajvarimmieh

maanagiërtesne

Fylhkenålma Nordlaantesne sæjhta giëleråajvarimmiejgumie aelkedh ryøkteth riekteme dejtie saemien maanide dejnie maanagiërtine Bjerkvik, Årran jìh Jentoftsletta. Universitete Nordlaantesne sæjhta faageles tjåadtjoehtæjjine årrodh. Råajvarimmie lea gaajhkide barkijidie daejnie golme maanagiërtine. Sæjhta vihkeles årrodh giëlem vâajnoes darjodh gosse ij ajve dah saemien maanah, bene aaj dah mah jeatjah giëlemaadtoem utnieh, åadtjoeh giëline åahpanidh. Metodihkeles barkoevuekieh dan aalterdåahkan sijhtieh vihkeles årrodh.

Tjåadtjoehtæjja: Fylhkenålma Nordlaantesne

Råajvarimmie 29.

Åarjelsaemien giëlebiesie

Fylhkenålma Nordlaantesne åarjelsaemien giëlebiesiem øørnede laavenjostosne Saemieskuvleståvrojne Sveerjesne. Dihte ulmie dejnie giëlebiesine lea åarjelsaemien jealajidh, nænnoestidh jìh evtiedidh goh åtnoe- jìh soptsestallemegeiele. Prosjekte edtja skreejredh stuerebe barkose juktie åarjelsaemien

liëredh, jìh giëlesijjeh sjugniedidh gusnie maahta åarjelsaemien nåhtadidh aktene saemien dajvesne bårrode årrojigumie. Prosjekten jeatjah ulmie lea learohki eejhtegidie dâarjedidh. Åarjelsaemien giëlebiesie øørnesovvi skiereden 2008, skiereden 2009 jìh gøøkte giëlebiesieh 2010. Joekoen jijnjh learohkh meatan orreme dejnie giëlebiesine, jìh fiereguhtene giëlebiesesne jaepien 2010 85 jìh 65 learohkh meatan orreme. Ussjede daate råajvarimmie edtja abpe dahkoesoejkesjeboelhkem jaarhkedh.

Tjåadtjoehtæjja: Fylhkenålma Nordlaantesne

Råajvarimmie 30.

Julevsaemien giëlebiesie

Nordlaanten fylhkenålma, laavenjostosne Dragen skuvline jìh saemieskuvline Johkemehkesne, aktem tjæenghkies giëlebiesiem øørnede sijn julevsaemien learohkidie skiereden 2009. Nordlaanten fylhkenålma lea ektine Dragen skuvline jìh skuvligumie Johkemehkesne jìh Gällivaresne aktem julevsaemien giëlebiesiem øørnedamme 2010. Giëlebiesien ulmiedåehkie lij noerh saemien voestesgiëline. 19 learohkh meatan. Edtja giëlebieside fierhten jaepien øørnedh fiereguhte Nøørjesne jìh Sveerjesne. Ussjede dah bæetije giëlebiesieh edtjeh learohkidie årrodh mah saemien voestesgiëline jìh mubpiegieline utnieh. Sæjhta aktem orre julevsaemien giëlebiesiem øørnedh Nøørjese jìh Sveerjese Dragesne jaepien 2011.

Tjåadtjoehtæjja: Fylhkenålma Nordlaantesne

Råajvarimmie 31.

Karriere-bihkedimmie saemien

learohkidie jìh kaandidatide

Fylhkenålma Nordlaantesne sæjhta karriere-bihkedimmie nænnoestidh, åarjelsaemien jìh julevsaemien noeri luvnie. Dihte ulmie lea jienebh saemien learohkh skreejredh jollebe øøhpheptimmiem ohtsedidh, gusnie fokuse lea giële jìh lohkehtëjjaøøhpheptimmie. Sæjhta aaj viehkiehtidh gaertjedidh olles dan jijnjh learohkh saemienøøhpheptimmem laehpieh maadthskuvleste jaarhkeskuvlese, jìh jaarhkeskuvleste jollebe øøhpheptæmman. Aktem barkoedåehkiem nammoehtamme mij edtja julevsaemien lohkehtëjjaøøhpheptæmman dâarrehtidh. Sæjhta

aktem seammaleejns dâehkiem nammoehtidh mij edtja åarjelsaemien lohkemidie dâårrehtidh. Sæjhta barkoem tjirrehtidh gijren 2011.

Fylhkenålma Nordlaantesne aktem skraejrieseminarum øørnedi julevsaemien noeride Bådåddjosne ruffien 2009. Ulmie lea biëvnesh vedtedh studijefaa-lenassi jñh barkoenupeij bijre, jñh viehkiehtidh noeride skreejredh jollebe øøhpheptimmiem vaeltedh. Seammapijeres seminarum sæjhta aaj åarjelsaemien noeride tjirrehtidh.

Tjåadtjoehtæjja: Fylhkenålma Nordlaantesne

Råajvarimmie 32. Kuvse maajthøhpheptimmie- pedagogihkesne

Ahkedh vielie dehtie saemienøhpheptimmeste lea maajthøhpheptimmien tjirrh. Dñhte dannasinie ahkedh jñenebh saemieh jñh saemien learohkh staarine årroeminie, jñh saemien øhpheptimmiem krieveh. Dannasinie daerpies orreme maahtoem nænnoestidh maajhøhpheptimmien bijre juktie kvalitetem lissiehtidh daan øhpheptæmman. Kuvse lij Tråantesne skiereden 15. jñh 16. b. 2010, jñh desnie lin 26 almetjh meatan. Desnie vøøjni lea daerpies jñenebh maahtoelutnjeme råajvarimmiejgujmie maajhøhpheptimmiemetodihken sisnjelen. Dannasinie Fylhkenålma Nordlaantesne aktem prosjektem aalkeme juktie aktem kuvsjeraajroem evtiedidh saemien maajhøhpheptimmesne laavenjostosne Global-skuvline, mij lea akte nænnoes aktøøre maajhøhpheptimmien sisnjelen.

Tjåadtjoehtæjja: Fylhkenålma Nordlaantesne

Råajvarimmie 33. Evtiedimmieprosjekte Noerhte- Trøndelagen fylhkentjijeltesne

Noerhte-Trøndelagen fylhkentjijelte sæjhta, goh regionale aktøøre, viehkiehtidh maallh evtiedidh guktie edtja lohkehtimmiem dennie 13-jaepien skuvleboelhesne jñh jollebe øhpheptimmesne iktedidh, jñh råajvarimmieh evtiedidh gusnie gielem jñh kultuvremaah-toem ektesne vuartesje. Fylhkentjijelte lea dannasinie aktem prosjektem aalkeme juktie soejkesjidh guktie fylhke, laavenjostosne jeatjah aktøørigujmie, edtja viehkiehtidh saemien gielem jñh kultuvrem gorredidh.

Jaepien 2010 aktem prosjekten åvtehkem seehteme dan prosjektse jñh aktem stuvremedâehkiem nammoehtamme prosjektse. Orrestehteme,- reereme-jñh gærhkoedepartemente lea jaepien 2010 vierhtieh dâårjeme bielide dehtie prosjektse.

Tjåadtjoehtæjja: Noerhte-Trøndelagen fylhkentjijelte

Råajvarimmie 34. Raeriestimmie jaarhkeskuvline, åarjelsaemien dajvine.

Saemiedigkie sæjhta aktem laavenjostoeoprojektem aelkedh fylhkentjijeltigujmie ektine, juktie aktem raeriestimmiedienesjem tseegkedh jaarhkeøhpheptimmesne åarjelsaemien dajvesne.

Tjåadtjoehtæjja: Saemiedigkie jñh sjyøhtehke fylhkentjijelth

Jeatjah gieleråajvarimmieh

Råajvarimmie 35. Jealajimmie saemien gieleste marhke- saemien dajvine Åarjel-Tromsesne jñh Noerhte Nordlaantesne

Dah marhkesaemien dajvh Åarjel-Tromsesne jñh Noerhte Nordlaantesne leah stoerre deadtoven nuellesne orreme stoerresiebriedahkeste. Dñhte saemien smaarege mij åtnasåvva dajvesne, lea åajvahkommes noerhtesaemien gieleste. Dej minngemes luhkiejaepiej die eadtjohke saemien byjresh regijovnesne orreme, mah jealajimmine, vaarjelimmine jñh evtiedimmine saemien kultuvreste barkeme. Vårdobaiki saemien jarngie jñh dñhte saemien festivale Márkomeannu leah vihkeles aktøørh orreme daennie evtiedimmesne. Seammalaakan gosse lea barkoen bijre duedtiem jealajidh jñh nænnoestidh regijovnesne. Ihke Loabát/Lavangen tjijelte akte bielie sjidti dehtie reeremedajveste saemielaaken gielenjoelkedasside 2009 raejeste, jñh ihke aktem gielearngem tjijeltesne tseegkeme dñhte sæjhta stoerre ulmiem utnedh gieleevtiedimmin gaavhtan.

Dñhte gielen jealajimmie daejnie dajvine læjhkan jijnjh haestemi uvte tjåadtje. Joekoen daerpies gaavnedimmiesijjeh tseegkedh gusnie maanah, noerh

jih geervh maehtieh tjåanghkanidh, jih ektesne saemien gielem nænnoestidh jih åtnoem evtiedidh, vuesiehtimmien gaavhtan gielebiesieh. Orrestehteme-, administrasjovne- jih gærhkoedepartemente sæjhta vierhtieh læjkodh juktie jealajimmie-barkoem saemien gielese nænnoestidh marhkesaemien dajvesne. Fylhkenålma Nordlaantesne sæjhta vihkeles årrodh daennie barkosne.

Tjåadtjoehtæjja: Orrestehteme-, administrasjovne- jih gærhkoedepartemente

Råajvarimmie 36. Jealajimmie luvliesaemien gieleste jih kultuvreste

2009 Barkoe- jih ektiedimmiedepartemente 500 000 kråvnah däärjoeji dan åvteprosjektse Skoltesamisk kultur over grenser. Prosjekteboelhken tjirrehtamme pilotedarjomh juktie gaavnedimmiesijjeh sjugnie-didh jih viermieh bigkedh. Gihtjehtimmiej tjirrh, almetjetjåanghkojne jih kuvsjine gaajhkine golme laantine lea tjierrestamme soejkesjidh jih tjielkestidh prosjektedarjomh mah leah skoltesaemien jijtsh vu-artojde jih vuajnojde bigkeme. Åvteprosjekten tjirrh, gaskem jeatjah aktem goerehtallemem tjirrehtamme dejstie almetjijstie mah skoltesaemien gielem, kultuvrem jih vytnjesjimmiem haalvoeh.

Åvteprosjekten vāaroemisnie aktem 3-jaepien raastendāaresth prosjektem evtiedamme. Prosjekte beetnegh Interreg Sāpmiste åådtjeme, nasjovnale beetnegigujmie Sāevmeste jih Nøørjeste. Prosjekten tjåadtjoehtæjjah lea Østsamisk museum jih Enare museum. Prosjekten åejvieulmie lea viehkiehtidh skoltesaemien kultuvrem, gielem jih identitetem nænnoestidh jih evtiedidh aktene raastendāaresth vuajnosne Sāevmesne, Nøørjesne jih Russlaantesne. Prosjekte akte laavenjostoe gaskem Østsamisk museumem Nøørjesne, Sāmi oahpahudgusovddás'em (saemien learoejarnge) Sāevmesne (åejvieguejmie) jh Lovozero barkoeskuvlem nr. 26 Russlaantesne. Orrestehteme-, reereme jih gærhkoedepartemente lea jaepien 2010 däärjeme 700 000 kråvnah prosjektse. Saemiedigkie 100 000 däärjeme jaepien 2009 daan prosjektse, jih 300 000 jaepien 2010 akten baasisevuesiehtæmman Østsamisk museum'isnie.

Tjåadtjoehtæjja: Orrestehteme-, administrasjovne- jih gærhkoedepartemente

Råajvarimmie 37. Jealajimmie pijtesaemien gieleste jih kultuvreste

Daan biejjien vaenie, jis naaken, mah pijtesaemien maehtieh Nøørjesne. Seamma aejkien lea fokuse stuerebe sjidteme juktie dam pijtesaemien gielem jih kultuvrem vaarjelidh.

Pijtesaemien Jarng, Duoddara Råffe barkeminie pijtesaemien gielem jih kultuvrem jealajidh. Jarng vierhtieh åådtjeme Orrestehteme-, administrasjovne- jih gærhkoedepartementeste juktie bievnedh jih kuvjsh øørnedh pijtesaemien gielen jih kultuvren bijre.

Årran julevsamien jarng dieedtem åådtjeme pijtesaemien museumdarjose Saemiedigkeste. Jaepien 2009 Orrestehteme-, administrasjovne- jih gærhkoedepartemente vierhtieh Årran julevsamien jarngese vedti akten åvteprosjektse mij edtja viehkiehtidh vaarjelidh, vuesiehtidh jih åtnoem saemien sijjienommijste jealajidh, pijtesaemien dajvesne.

Tjåadtjoehtæjja: Orrestehteme-, administrasjovne- jih gærhkoedepartemente



geavahit
adnet
nuhtjedh

NUHTJEDH

Byøgkelesvoeten faale- neassh lissiehtidh utniji- die gaajhkene lehkesne siebriedahkesne

Maahtoe saemien tsiehkijeh jñh saemien gieli bijre staten, regijovnale jñh tjñelten giñhteldimmine daerpies jis saemien årrojeh edtjiej hijven jñh seammavyørtegs byøgkeles dienesjh åadtjodh. Hijven kvalitete dienesjfaalenassesne tsiehkestahta almetjh gååvnesieh mah maahtoem utnieh saemien giñlesne jñh kultuvresne. Byøgkeles eetath byørøeh dan åvteste diñdtem vaeltedh juktie daajroem lissiehtidh saemien tsiehkijeh bijre jñjtse åårjanisasjovnesne.

Saemielaaken giñlenjoelkedassh leah diñhte vihkielommes diñrege juktie aktem hijven diñnesjem vedtedh dejtie saemien utnijidie. Reerenasse dannasinie tuhtjie hijven reeremedajvem vielie vijriedidh. Mænngan 2006 reeremedajve væjranamme golme tjñeltigujmie, Divtasvuona, Snåase jñh Loabåt. Raavrevijhken tjñelte Noerhte-Trøñdelagesne lea ruffien 2010 nænnoestamme ohtsedidh meatan sjñdtedh reeremedajvesne.

Orrestehteme-, administrasjovne- jñh gærhkoedepartemente lea laavenjostosne jeatjah departementigujmie jñh dijalogine Saemiedigkine aalkeme vuarjasjidh saemienlaaken giñlenjoelkedasside. Sæjhta sjæjsjalidh mejtie daerpies giñlenjoelkedasside staeriedidh gosse dah illedahkh vuarjasjimmeste båtietieh.

Juktie gorredidh staaten eetath diñdtem vaeltieh dam daajroem lissiehtidh saemien tsiehkijeh bijre jñh saemien gieli bijre jñjtse åårjanisasjovnine, dle jienebh departementth tjñertestamme saemiepolitihkeles ulmieh vååjnehtidh dejnie joekedimmieprievine sijjen vuelege eetatidie, goh fylhkenål mah, NAV, Healsoesuerkieh jñh Øøhpehtimmiedirektovrate. Dah departementth sijhtieh ahkedh vuarjasjidh mejtie daerpies saemiepolitihkeles ulmieh vååjnehtidh joekedimmieprievine dejtie eetatidie nuelesne.

Juktie aktem hijven jñh jearsoes diñnesjem gorredidh dejtie saemien utnijidie, dle joekoen daerpies saemien toelhkestæjjajgujmie. Maahtoedepartemente lea 2010 1 millijovnem kråvnah vadteme akten laavenjostose Saemien jilleskuvlen, Jilleskuvlen Bådåddjosne, Jilleskuvlen Noerhte-Trøñdelagesne jñh Jilleskuvlen Oslosne gaskem, juktie dah edtjiej ektesne aktem toelhkeøøhpehtimmiem evtiedidh saemien dajvine. Healsoe- jñh hoksedepartemente aaj sijjen stillemprievine Healsoesuerkide krieveme aktem toelhkedñnesjem tseegkedh dejtie skiemtjelasside mah dam daarpesjñeh, jñh edtja råajvarimmieh aelkedh mah edtjiej barkiji giñle- jñh kultuvremaahtoem nænnoestidh, saemien årrojidie ektiedamme.

Juktie saemien giëlem jìh kultuvregoerkesem lissiehtidh pollisesne, dle Pollise-jìh lientsieetate barkeminie guktie barkijh edtjeh vielie saemien giële- jìh kultuvregoerkesem aadtjodh bievniesi tjìrrh, kuvsjh jìh øøhpehtimmiefaaalenassh. Krimanalehoksen voernges reereme lea däärrehtimmiem bieje saemiengïelen aspirantijste faangkegætieskuvlese goh akte jìjtse barkoesuerkie, jìh lea aktem barkoedåehkiem nammoehtamme mij edtja vuartasjidh guktie lea saemien faangkine årrodh.

Bïevnesh saemiengïelesne saemien utnijidie vihkeles juktie aktem nuekies hijven faalenassem vedtedh. NAV, Skaehtieetate jìh Ov-vaantoeraeriej tjaelemesijjie barkeminie bïevnesh jarkoestidh saemiengïelese.

Reerenasse bæjhkoehitimmiem bïevnesistie lissiehtamme saemien gieline sijjen nedtesæjrojne, regjeringen.no, jìh ulmie lea veahkam vielie lissiehtidh. Ihke dam ulmiem jaksedh die aktem saemien jarkoestimmiedïenesjem tseegkeme Departementenes servicesenterisnie (DSS).

Leavloem beaja åtnoem dejstie saemien gielijste lissiehtidh gyrrheles dienesjinie, g.j jarkoestimmien jìh sjiehtedimmien tjìrrh saemien tjaalegijstie gyrrhesjæmman, bijbelejarkoestimmien tjìrrh dejtie saemien gielide. Akte jìjtse åarjelsaemien åålmege aaj tseegkeme.

Vihkeles dejtie seamma teermide laakejarkoestimine jìh byøgkeles reeremisnie nåhtadidh, juktie ij leah jueriedisnie mah teermh leah, jìh mah nøørjen baakoeh jìh lahtesh dah leah. Tanan tjielte lea 2006-2009 diedtem åtneme akten prosjektse juktie laaketeermh evtiedidh. 2010 raejeste tjielte aktem orre prosjektem aalkeme ihke jienebh teermh evtiedidh. Orrestehteme-, administrasjovne- jìh gærhkoedepartemente jìh Saemiedigkie dam prosjektem däärjeme. Orrestehteme-, administrasjovne- jìh gærhkoedepartemente ussjede aktem jååhkesjimmieøørnegem tseegkedh saemien laakejarkoestimmide, voestegh goh akte pryøvenasseøørnege.

Gorredidh guktie dihte orre IKT-teknologije aaj lea saemiengïelen almetjidie, lea joekoen vihkeles dovne jis edtja meatan årrodh siebriedahkesne, jìh evtiedæmman saemien gielijste. 2010 raejeste obligatovres sjidteme ellies däärjoem meatan vaeltedh saemien væhtide, dejtie staaten giehteldimmide

mah edtjeh stuerebe jarkelimmieh darjodh, orretseegkemen jallh vijrebe evtiedimmien tjìrrh.

Giëleteknologije akte joekoen vihkeles dirrege giëleevtiedimmiebarkosne. Divvun-prosjekte lea saemien giëledirregh evtiedamme goh elektrovneles staavadimmieviehkje, staeriedimmieprogramme jìh pedagogeles programmevaaroe joekehts saemien gielide, m. råajvarimmie 61. Juktie noerhte-, julev- jìh åarjelsaemien gorredidh goh jielije åtnoegielh dle Reerenasse raeriestamme 4, 7 millijovnh kråvnah däärjodh 2011, juktie aktem ihkuve giehteldimmiejìh evtiedimmiesiebriem tseegkedh Divvunese.

Saemien giëleteknologijen jarngje Universitetesne Tromsøsne (Giellatekno) goh ulmiem åtna aktem grammatihken giëleteknologijem darjodh saemien gielide jìh jeatjah noerhtegielide, goh teeksteproseseprogramme, pedagogeles programme, digitale baakoegærjah jìh syntetihkeles soptsestimmie. Orrestehteme-, administrasjovne- jìh gærhkoedepartemente lea jaepien 2010 vierhtieh däärjeme dan jarngese akten prosjektse mij edtja guektien- jìh jienebegïelen teermelæstoeh, baakoelæstoeh jìh transferleksika darjodh.

Daah ulmieh sjìhtieh raerieh vedtedh dan minngebe evtiedæmman byøgkeles dienesjistie saemien giëlesne:

- **Noerhte-, julev- jìh åarjelsaemien terminologijem evtiedidh maam edtja healsoe- jìh hoksediënesjinie, pollise jìh kriminalehoksesne jìh dennie jeatjah byøgkeles reeremisnie nåhtadidh**
- **Hijven healsoediënesj saemiengïelesne evtiedidh saemien maanide jìh noeride**
- **Healsoediënesj saemien giëlesne gorredidh bæeries saemide**
- **Saemiestæjjaj reaktah gorredidh kriminalehoksesne**
- **Aktem hijven jìh sjiehteles saemien toelhkediënesjem evtiedidh**
- **Øøhpehtimmiem jìh jååhkesjimmieøørnegem sjiehtesjidh saemien toelhkestæjjide**
- **Kuvsjh saemien giëlesne jìh kultuvresne evtiedidh byøgkeles barkijidie**
- **Baakoelæstoeh byøgkeles reeremasse evtiedidh noerhte-, julev- jìh åarjelsaemien gieline**
- **Departementi nedtesæjroeh evtiedidh noerhte-, julev- jìh åarjelsaemien gieline**

- **Hijven øørnegh evtiedidh juktie laakh, mieriedimmieh jìh byøgkeles tjaatsegh jarkoestidh noerhte-, julev- jìh åarjelsaemien giëlese**
- **Aktem jååhkesjimmieøørnegem evtiedidh dejtie laakide mah leah saemiengieles jarkoestamme**
- **Vaaksjomeøørnegh gorredidh juktie saemielaaken gielenjoelkedassh däärjedidh**
- **Gorredidh staaten eetath aelkieh programmevaaroeh nåhtadidh mah saemien væhtah haalvoeh**
- **Gorredidh byøgkeles registerh saemien væhtah haalvoeh**

Dah ulmieh leah daan dahkoesoejkesjeboelhken, jìh dejtie tjielkestahta dej råajvarimmiej tjìrrh dahkoesoejkesjisnie. Dahkoesoejkesjem orrestahta fierhten jaepien akten jìtjse daaletje tsiehkien reektehtsen tjìrrh.

Saemielaaken gielenjoelkedassh

Saemielaaken gielenjoelkedasside nænnoesti jaepien 1990, jìh eelki juhtedh 1992. Saemielaaken § 1-5 viðteste saemien jìh nøørjen leah seammavyørtegs gielh, jìh dah edtjeh seammavyørtegs årrodh guktie dah moenemh jiehtieh, saemielaaken 3. kapihtelisnie. Sæmies moenemh saemielaakesne leah gaertjiedamme reeremedajvese saemien gielide, mearan jeatjebh eah dagkerh geografeles gaertjiedimmieh utnieh. Muvhth moenemh leah tjìeltide, mearan jeatjebh aaj staaten jìh regijovnale åejvieladtjide. Aaj staaten jìh regijovnale byøgkeles åårganh diedtem utnieh, vuesiehtimien gaavhtan aktem stuerebe reaktam saemien reaktasuerkesne nåhtadidh, jìh laakh jìh mieriedimmieh mah iedtjem utnieh abpe jallh bielie dejstie saemien almetjijstie, dah edtjeh saemiengielesne årrodh.

Saemielaaken gielenjoelkedassh gielen reaktah årrojdie vedtieh, gosse ovmessie byøgkeles åårganigujmie gaskesedtieh. Daate lea jarkoestimmie njoelkedassijste, bieljelimmieh jìh goere saemiengielesne, reaktoem utnedh vaestiedassem saemiengielesne åadtjodh, vielie saemien reaktasuerkesne nåhtadidh, stuerebe reakta saemien healsoe-jìh sosijalesuerkesne nåhtadidh, sjìere gyrhkeles dienesjh, reaktoe øøheptimmiepermisjovnem åadtjodh jìh reakta øøheptimmie åadtjodh saemiengielesne.

Dah moenemh saemielaaken giëlekapihtelisnie akte unnemes krieve. Gaajhkh byøgkeles åårganh

tjuerieh dejtie utnijdie krøøhkedh mah saemiestieh, aaj laaken njoelkedassi ålkolen.

Råajvarimmie 38. Vuartasjimmie saemielaaken gielenjoelkedassijste

Orrestehteme-, administrasjovne- jìh gærhkoedepartemente mij reeremediedtem åtna saemielaakese, daan nuelesne gielenjoelkedassh laaken 3. kapihtelisnie. Dehtie vuarjasjimmeste saemielaaken gielenjoelkedassijste jaepeste 2007, jìh væjranimmie reeremedajveste saemielaaken gielenjoelkedasside aaj julevsamien jìh åarjelsaemien giëledajvh faarhmeste, dellie departemente aalkeme saemielaaken gielenjoelkedassh vuartasjidh. Barkoem dorje ektine jeatjah departementigujmie jìh dijalogine Saemiedigkine.

Sæjhta vuarjasjidh mejtie daerpies saemielaaken gielenjoelkedassh staeriedidh gosse illeme vuarjasjimmie jaepien 2011.

Tjåadtjoehtæjja: Orrestehteme-, administrasjovne- jìh gærhkoedepartemente

Saemiengielen barkijh byøgkeles reeremisnie

Råajvarimmie 39. Toelhkeøøheptimmie jìh autorisasjovne toelhkestæjjijste

Jaepien 2010 Maahtoedepartemente 1 mill. kråvnah dåårjeme akten laavenjostose gaskem Saemien jilleskuvlem, Jilleskuvlem Bådåddojsne, Jilleskuvlem Noerhte-Trøøndelaagesne, Jilleskuvlem Oslosne jìh Tromsøn Universtitetem, juktie toelhkeøøheptimmie evtiedidh dejnie saemien gieline. Departemente tjìerteste dah institusjovnh edtjeh fokusem utnedh laavenjostose mij stuerebe faagebyjresh jìh veaksahkåbpoe faagebyjresh sjugnede, mah ektesne viehkietieh saemien toelhkeøøheptimmie nænnoestidh. Dah institusjovnh edtjeh ektesne soejkesjidh guktie edtja vierhtide nåhtadidh, jìh edtja dejtie nåhtadidh faageles evtiedæmman, salkehtimide, laavenjostoetjåanghkojde jìh plearoeh.

Tjåadtjoehtæjja: Maahtoedepartemente

NASJOVNALE TOELHKESTIMMIEREGISTERE vuesehte mah toelhkestæjjah laantesne gâavnesieh, jîh dej maahtoeh. Ektiedimmie- jîh gelielaaketjedirektovrate (daaroen: IMD) lea akte nasjovnale faagefaamoe juktie toelhkestidh byøgkeles suerkesne, jîh lea aajhtere dan systemese Nasjovnale toelhkestimmieregistere. Nasjovnale toelhkestimmieregistere lea gaavnoes toelhkeutnijidie daesnie, www.tolkeportal.no. Toelhkestæjjah mah luhpiedimmiem staateste åådtjeme saemien gielesne, sijhtieh goh jeatjebh, meatan årrodh nasjovnale toelhkestimmieregisteresne.

Neavroebievnesedienesje

Saemiedigkie lea gellie aekieh bæjjese vaalteme ihke daerpies aktine neavroebievnesedienesjinie mij hijven sjeahta dan saemien åålmegasse. Goh tjåadtjoehtæjja dan iktedæmman neavroeetati gaskem, pollise, praedtie jîh healsoe, dle Justisdepartemente barkoem stuvreme aktine salkehtimmine tjåenghkies neavroenommeren bijre, jîh tjåenghkies sentralh dejtie golme neavroeetatide. Salkehtimmie ruffien 15.b. 2009 bøøti, jîh juvnehte gaajhkh neavroebievnesh jåhta 7 jallh 8 tjåenghkies neavroesentrali gâajkoe, sijjeste daan beajjetje 69 sentrali gâajkoe. Vaenebe sentraligujmie, mah aaj leah tjåenghkies dejtie golme neavroeetatide, dellie vuarjesje aelhebe aktem almetjem dåårrehtidh mij saemien maahta. Salkehtimmie aktene vijries govlehtimmesne orreme.

Justisdepartemente daejtie aamhtesidie Saemiedigkine råårestalleme:

- Saemiej nuepie dienesjem åådtjodh saemiengiesne daan beajjetje neavroebievnesesentralinie
- Guktie maahta sjehteladtedh ihke saemien gielesne jîh kultuvre gorresuvvieh jis jarkelimieh sijdtieh neavroebievnesedienesjisnie, daan neebneme salhkehtimmiem mietie.

Siebriedahkejearsoesvoeten jîh ryøjrehtimmiem direktovrate, lea mænngan 110-sentralem vâåksjeme Hammerfestesne jîh dejnie tjæltine Finnmaarkhesne mah leah saemien gielen reeremedajvesne, edtja vu-ejnedh guktie dah neavroebievnesh saemiengiesne vaestiedieh jîh gietedieh. Siebriedahkejearsoesvoeten jîh ryøjrehtimmiem direktovrate (daaroen: DSB) aktem tjåenghkies vaestiedassem åådtjoeji altese vaaksjome-reektehtsasse voerhtjen 6. b. 2010, aktene tjåenghkies prievesne 110-sentraleste Finnmaarkhesne jîh tjæltide Guovdnageaidnu, Karasjohka, Unjarga, Porsanger jîh Deatnu. DSB lea vaestiedassem gietedeminie dejtie.

Maanavaarjelimmie

Råajvarimmie 40. Vuarjasjimmie jåarhke- øøheptimmeste

Daelie dam jåarhkeøøheptimmiem "Barnevern i et minoritetsperspektiv" vuarjasjamme. Departemente sæjhta dehtie vuarjasjimmeste vuarjasjidh mejtie edtja aktem guhkiedimmiem utnedh dehtie øøheptimmiefaalenaseste.

Tjåadtjoehtæjja: Maana-, mirrestalleme- jîh ektiedimmiedepartemente

Råajvarimmie 41. Vaaksjomeøørnegen mieriedimmieh vihhtiestidh

Maanavaarjelimmie edtja saemien maanaj gielen jîh kultuvrelle lihkevoetem krøøhkedh gosse hoksem sertie jîh maanah orre fualhkan bætiesMaana-, mirrestalleme- jîh ektiedimmiedepartemente aktem barkoem aalkeme mij edtja vaaksjomem nænnoes-tidh maanaj gielesne jîh kultuvreste maanavaarjelimmesne. Råårestallemisnie Saemiedigkine seamadamme aktem govlehtimmietjaalegem olkese seedtedh raeriestimmiejgujmie jarkelimiej bijre dennie Forskrift om tilsyn med barn i barneverninstitusjoner for omsorg og behandling og forskrift om fosterhjem, govlehtimmiemierie lea tsiengelen 11.b. 2011.

Tjåadtjoehtæjja: Maana-, mirrestalleme- jîh ektiedimmiedepartemente

Healsole- jñh hoksedienesjñh

Råajvarimmie 42.

Toelhkestimmiedienesjñh healsoedarjojne

Stillemetjaatseginie dejtie regijovnale healsoedarjojne lea gellie jaepieh krieve me edtja toelhkestimmiedienesjñh tseegkedh dejtie skiemtjijidie mah dam daarpesjñeh, jñh råajvarimmiejgumie aelkedh mah edtjñeh barkiji gñele- jñh kultuvremaahtom nænno-estidh, ektiedamme saemien årrojdie.

Helse Nord RHF lea barkoem åådtjeme maeksedh jñh tjirrehtidh aktem 2-jaepien toelhkestimmieprojektem juktie toelhkestimmiedienesjem bueriedidh dejtie saemien årrojdie. Projektem aalkeme gñjren 2010. Edtja dan bñjre reektedh akten jñjtse bñevnesisnie Healsole- jñh hoksedepartementese.

Tjåadtjoehtæjja: Healsole- jñh hoksedepartemente

Råajvarimmie 43.

Vaaksjome

Healsole- jñh hoksedepartemente sæjhta laavenjostosne Staaten healsoavaaksjominie vuarjasjidh guktie vaaksjome saemiej reaktam gorrede healsoleviekien åådtjodh, jñh guktie reaktam daerpies healsoeviekien bñjre gietede. Aamhtesem Saemiedigkine digkiedamme. Departemente gøøkte dåeriesmoerh bæjjese vaalteme: Vaaksjome dienesjefaalenassine demente almetjidie, jñh vaaksjome bådtagietedimmien bñjre båeries saemide. Vaaksjome sæjhta akte bielie årrodh gosse "eldrepakken" dåarjede.

Tjåadtjoehtæjja: Healsole- jñh hoksedepartemente

Råajvarimmie 44.

Seammavyørtegs dienesjñh julev- jñh årjelsaemien dajvine

Healsole- jñh hoksedepartemente sæjhta laavenjostosne Saemiedigkine lihkebe salketidh guktie maahta seammavyørtegsvoetem healsoedienesjñsnie gorredidh, dejnie julevsamien jñh årjelsaemien dajvine

Dam aamhtesem Saemiedigkine digkiedamme. Departemente jñh Saemiedigkie sijhtieh jaarhkedh dam aamhtesem dåarjedidh.

Tjåadtjoehtæjja: Healsole- jñh hoksedepartemente

Råajvarimmie 45.

Jiehtege-baakoegærja maam edtja healsole- jñh hoksedienesjñsnie nåhtadidh

Projektevierhtiejgumie Saemiedigkeste aktem jiehtege-gietegærjam evtiedamme, maam skiemtjehiejmesne Porsangerisnie nåhtede. Gietegærja maahta viehkiehtidh sujhtijidie jñh dam saemien skiemtjijem/ dan fuelhkieh gosse dah edtjñeh sinsitnine soptsestidh, aktene institusjovnesne jñh tjñelten healsoedienesjñsnie. Gietegærja sæjhta daesnie båtedh, www.helsedir.no, tjaktjen 2010.

*Tjåadtjoehtæjjah: Healsole- jñh hoksedepartemente/
Healsoedirektovrate*

KUVSJEFAALENASSE HEALSOLE- JÑH SOSIJALE-
BARKIJIDE Saemien jilleskuvlesne Guovdageaidusne. Saemien jilleskuvle barkeminie aktem kuvsjefaalenassem evtiedidh healsole- jñh sosijalebarkijidie. Kuvsjen ulmie lea barkijñh sosijale-
jñh healsoedienesjen sisnjelen edtjñeh stuerebe daajroem saemien kultuvren bñjre åådtjodh.

SEMINARE SAEMIEN KULTUVREGOERKESEN
Bñjre. Saemien nasjovnale maahtoejarngespsykijñh healsoevaarjelimmie (daaroen SANKS) seminarer øørnede saemien kultuvregoerkesen bñjre dejtie barkijidie Heasloe Finnmarkesne. Seminare ahkedh jåhta jñh lihke dajvesne øørnesåvva. 400-500 barkijñh Hammerfesten jñh Kirkenesen skiemtjegåetesne, jñh gaajhkh barkijñh klinihkesne psykijñh healsoevaarjelimmesne jñh ruvsesne leah daan mearan seminarer tjirrehtamme.

Barkoe- j̄ih murriedimmieereeme

Råajvarimmie 46.

Bievnesh saemiengielesne NAV'esne

Akte j̄ijtse saemien meny-mierie nav.no'sne b̄øøti gijren 2009. Dejn̄ie saemien sæjrojne riẽktesebievnesh b̄aetieħ barkoe- j̄ih murriedimmieereemen vieħkien j̄ih dienesji biĩre, ektine dej sjyøhteħke goerigujmie.

Barkoe- j̄ih murriedimmieetate edtja dejt̄ie b̄ievnesidie saemiengielesne utnedh mej mietie daamtajommes gihtjie daesnie, www.nav.no, etaten vieħkien j̄ih utnijen reaktaj biĩre saemiengielesne. Barkoe- j̄ih murriedimmieetate daelie jarkoesteminie sov åejvietjaalegh saemiengielese. Barkoe-j̄ih murriedimmieetate uvtemes veeljie joekeħts tjaalegh noerhtesaemien gielese jarkoestidh

Orre saemien teermh barkoe- j̄ih murriedimmieereemen sisnjelen aahkedh evtiesuvvieħ gosse tjaalegh jarkoste. Seam̄ma aejkien goħ b̄ievnesh noerhtesaemien gielese jarkoste, dellie Barkoe- j̄ih murriedimmieetate aktem gielen barkoem giehtelde aktene suerkesne mij aarebi saemien baakoeh j̄ih lahtesh f̄aatesamme.

Juktie dejt̄ie orre teermide dan hijven j̄ih t̄ijlke darjodh goħ ḡaarede, etate sæjhta dam saemien lahteseevtiedimmiem n̄aħtadidh mij sj̄ædta gosse saemiengielen barkijh j̄ih saemiengielen utnijh gaavn̄edieħ. Akte nedteviermie tseegkesovveme saemiengielen barkij̄ijstie gamte maaħtojne, mij edtja jarkoest̄æjjide vieħkieħtidh j̄ih raeriestidh mah baakoeh hijven nuħtjedh ovmesse suerkine.

Tj̄aadtjoeħt̄æjja: Barkoe- j̄ih murriedimmiedirektovrate

Råajvarimmie 47.

Utnijegoereħtimmieħ

Barkoe- j̄ih murriedimmieetate edtja voenges utnijegoereħtimmieħ t̄j̄irreħtidh saemien reeremedajvine. Dah illedaħkh ed̄t̄ieh v̄aaromem årrodh guktie edtja dienesjefaalenassen vuekiem evtiedidh etatesne.

Mubpien bieliejaepien 2009 lij diħte voestes utnijegoereħtimmie saemiengielesne nedtesne, dejnie

NAV-kontovrine mah leah saemien gielen reeremedajvesne Finnmaarħkesne. Dah kontovrh mah lin meatan lin NAV Tana, NAV Kautokeino, NAV Karasjok, NAV Porsanger j̄ih NAV Nesseby. Utnijh gyħtjelassh åadtjoejin guktie dah tuħtj̄ieh NAV-kontovren biĩre, mejtie ḡaarede NAV-kontovresne saemiestidh j̄ih vaestiedimmiem åadtjodh saemiengielesne.

Dah utnijh ojhte vienħtieħ ḡaarede n̄aħt̄edidh aktine biħked̄æjjine/aamhtesereerij̄inie mij saemeste. Dah ojhte aaj vienħtieħ ḡaarede NAV-kontovren ḡaajkoe ringkedh j̄ih saemiestidh NAV-kontovresne. Bene ij leah dan aelħkie prieviem t̄jaeledh saemiengielesne j̄ih vaestiedassem åadtjodh saemiengielesne. Saemien utnijegoereħtimmieħ leah evtiedimmesne, j̄ih dah ed̄t̄ieh juħtedh fierhten jaepien. B̄aetijen aejkien sijħtieħ aaj faarhmestidh NAV-kontovrinie julev- j̄ih årjelsaemien dajvesne.

Tj̄aadtjoeħt̄æjja: Barkoe- j̄ih murriedimmiedirektovrate

Gyrħkeles dienesjh saemiengielesne

Saemien gærħkoeraerie Dennie Nør̄jen gærħkosne lea Gærħkoetj̄aangħkoen åargane saemien gærħko-ej̄ieliemasse. Raerie edtja eev̄tjedh, vaarjelidh j̄ih ikt̄edidh saemien gærħko-ej̄ielemem Dennie nør̄jen gærħkosne. Saemien gærħkoeraerie aaj saemien gielen v̄aajnoes dorje gærħkosne. Saemien gærħko-ej̄ielemen strategij̄iesoek̄esje lea akte strategij̄etjaatsege dan saemien gærħko-ej̄ieliemasse Dennie nør̄jen gærħkosne. Diħte soek̄esje jaepiej 2012-2016 lea govt̄eħt̄æmman orreme j̄ih us̄jede dam giet̄edidh Gærħkoetj̄aangħkosne voerħtjen 2011.

Soek̄esje saemien jaahkoet̄øħpeħt̄æmman lea akte lissiesoek̄esje dan biĩjemes jaahkoet̄øħpeħtimmi-esoek̄esjasse Gud gir – vi deler,maam Gærħkoetj̄aangħkosne 2009 n̄ænnoesti. Diħte saemien jaahkoet̄øħpeħtimmi-esoek̄esje edtja vieħkieħtidh guktie saemien maanah j̄ih noerh sij̄jiem utnieħ dennie saemien siebriedaħkesne.

Råajvarimmie 48.

D̄aarjoe biĩbelejarkoest̄æmman

Det Norske Bibelselskap guħkiem d̄aarjoem åadt̄jeme jarkoest̄æmman j̄ih staeried̄æmman biĩbelen

tjaalegijstie noerhte- jaarjel jñh julevsaemien gieline. Daelie akte staeriedimmie juhtiemini Dehtie b  eries testamenteste noerhtesaemien gielinesne.

Det Norske Bibelselskap aaj d  arjoem   adtje 2010, jñh lissine aktem hearram maakseme 30 pst., juktie barkoem n  ennoestidh. Dihte barkoe lea   ajvahkommes orre noerhtesaemien jarkoestimmie Dehtie b  eries testamenteste. Dihte ulmie lea jarkoestimmiem n  htadidh laanteraasti dåaresth, jñh laavenjostoemini bijbelesielskine S  evmesne jñh Sveerjesne. Lissine akte unnebe prosjekte j  hta mij s  emies vaeljehke bijbeletjaalegh   arjelsaemien gieline jarkoste.

Tj  adtjoeht  jjah: Orrestehteme-, administrasjovne- jñh gærhkoedepartemente/Det Norske Bibelselskap

R  ajvarimmie 49. **Voejhkelimmie saemien    lmeginie** **  arjelsaemien gi  ledajvesne** **(2009-2012)**

Dihte voestes saemien    lmegeeraerie veeljesovvi g  rhkoeveeljemisnie tjaktjen 2009.    lmegen bi-ejjieladtje åvtehke aktem 40 pst barkoem   tna. Akte j  jtse lihtsegeregistere dorjesovveme    lmegasse, mij daelie 221 lihtsegh   tna (tsiengelen 2011). Daelie barkeminie jienebh lihtsegh   adtjodh    lmegisnie. Mieriedimmie goeven 11. b. 2008 nr. 1317    rnegen bijre saemien    lmegasse   arjelsaemien gi  ledajvesne lea jarkoestamme   arjelsaemien gieline.

Tj  adtjoeht  jjah: Orrestehteme-, administrasjovne- jñh g  rhkoedepartemente/Nidarosen bispedajve

R  ajvarimmie 50. **Jarkoestimmie/sj  ehtedimmie tjaale-** **gijstie gyrhkesj  emman**

Soejkesjamme liturgijh dejtie saemien gi  lide sj  ierelaakan olkese vedtedh, jñh ij edtjh dejtie aktene liturgije-gieteg  rjesne tj   ngkhedh. Noerhtesaemien liturgijh leah j   hkesjamme, jñh soejkesjen mietie dah edtjeh olkese b  atedh goevten 2011.

Julevsaemien liturgijh govleht  emman seedtesovvin tjaktjen 2009. J   hkesjimmieprosesse juhtiemini gj  ren 2011, jñh ussjedeminie dejtie olkese vedtedh 2011.

Njieljje dejstie Nøørjen g  rhkoen liturgijijstie leah   arjelsaemien gieline jarkoestamme (  ejviemeas-soeliturgije, d  ape, provre jñh juvleme). Ij leah daate barkoe illeme. Dihte vijriebasse liturgijebarkoe   arjelsaemien gielinesne lea tj  adtjoen jaepien 2011, ihke barkoefaamoe f   tse. J  arhka evtiedimmiebarkojne   arjelsaemien saalmijste.

Tj  adtjoeht  jjah: Orrestehteme-, administrasjovne- jñh g  rhkoedepartemente/G  rhkoeraerie/Saemien g  rhkoeraerie

SAEMIEDIGKIE D  ARJOEM VADTEME JUKTIE jarkoestidh "Bibelboka mi" dejtie 4 jaepien b  eries maanide noerhtesaemien gieline. Daate akte orrestimmie dehtie "Min kirkebok/ mu girkogirji" mij olkese b   ti 1990. Saemiedigkie s  jhta edtja g  rjam aaj jarkoestidh julevsaemien jñh   arjelsaemien gi  lide.

Skaehtie-etate

R  ajvarimmie 51. **Skaehtieetate - vijriedamme** **faalenasse saemiengiellesne**

Dah goerh jñh blankeht mah uvtemes   tnasuvvieh leah jarkoestamme saemiengiellesne, jñh skaehtiehmaeksijh mah dej goeri mietie gihtjeh dejtie   adtjoeh. Goere jñh bi  vnes saemiengiellesne aaj g   vnesieh skaehtieetaten nedtes  rojne. Ruffien 2010 akte orre ohtsemevuekie sj  dti skaehtieetaten nedtes  rojne, jñh daelie ael  kebe sj  dta saemiengielien tjaatsegh gaavnedh noerhtesaemien gielinesne. Skaehtieetate s  jhta j  arh  edh goerh jñh bi  vnes saemiengiellesne sj  ehteladtedh, jñh darjodh guktie sj  dta ael  kie dejtie gaavnedh etaten nedtes  rosne. Jaepien 2010 etate aalka vuarjasjidh mejtie edtja vielie nedtes  j-

roen sisvegistie jienebh gielide jarkoestidh. Sæjhta dellie vuarjasjidh mejtie edtja jienebem saemiengielese jarkoestidh.

Dah skaehthiemaeksijh maehthie saemien veeljedh gosse Skatteopplysningen gâajkoe govlehtieh, jîh dellie sijhtieh akten aamhtesereerijasse bâetedh mij saemeste.

Eate lea vuekieh tseeegkeme guktie edtja tjaatsegh jarkoestidh saemiengielese jîh dejtie orrestehedh. Dovne goerh mejtie daamtaj nåhtede (v.g nomme-veeljeme, juhteme, skaehthiekâarhte) jîh goerh mah maereles vââjnoeh saemien ârrojiiidie (v.g goerh ektiedamme dejtie aalkoejielemidie, bâatsose j.v) leah jarkoestamme. Orrestahta goeride fierhten jaepien.

Ij maehthie goerh saemiengielesne etatese elektrovneles seedtedh juktie dah noerhtesaemien væhtah eah Oppgaveregisteresne gââvnesh. Dah mah selvangivelsen paehpierisnie dâastoeh saemiengielesne, sijhtieh aaj tjaatsegh dâastodh PDF-formatesne saemiengielesne Altinnesne. Akte ulmie lea bâetijen aejkien sjiehteladtedh guktie gâarede selvangivelsen saemiengielesne deelledh. Vuartesjh aaj râajvarimmiem nr. 60.

Tjåadtjoehtæjja: Skaehthieetate

Kriminallehokse

Râajvarimmie 52. Dâârrehtimmie saemiengielen faangkegâetiebarkijistie

Kriminallehoksen voernges reereme lea stuvremedijalogesne Kriminalhoksen øøhphehtimmiejarngine (KRUS), soejkesjamme barkedh saemiengielen aspiranth dâârrehtidh faangkegâetieskuvlese. Dihte ulmie lea fierhten jaepien aktem vihties lâhkoem aspiranth tsaekedh mah saemien gielem maehthie. 2008 njieljie saemiengielen aspiranth faangkegâetieskuvlese tseeki, jîh gøøkte dejstie øøhphehtimmie tjîrrehtieh ektiedamme faangkegâetide Tromsøsne jîh Vadsøsne. 2009 aktem saemiengielen aspirantem tseeki faangkegâetieskuvlese.

Daelie golme barkijh mah saemiestieh Tromsøn faangkegâetesne. Lissine faangkegâetie tjîjhtje bar-

kijh âtna mah saemien gielekuvsjem tjîrrehtamme. Gøøkte dejstie sijhtieh jaepien 2010 aktem jâarhkekuvsjem vaeltedh Saemien gielearngesne, Mann-daelesne. Vadsø faangkegâetie gøøkte barkijh âtna mah saemiestieh.

Tjåadtjoehtæjja: Justise- jîh pollisedepartemente

Râajvarimmie 53. Kriminallehoksen jarnge mij maahtoem âtna saemien gielen jîh kultuvren bîjre

Justise- jîh pollisedepartemente/Kriminallehoksen voernges reereme (KSF) aktem barkoedâehkiem tseeegkeme mij edtja giehtjedidh guktie lea faangkine ârrodh saemien faangkide. Barkoedâehkie edtja giehtjedidh:

- Vuarjasjidh guktie kriminallehokse dejtie joekehts bysvehtsvuekide tjîrrehte goh faangkegâetiebysvehts, geehtelgimmie, siebriedahkebysvehts j.v.dejtie saemide mah dâapmem ââdtjeme.
- Vihties raeriestimmieh vedtedh guktie kriminallehokse bøøremeslaakan maahta saemiengielen faangk h vaarjelidh, jîh mah ulmiem bysvehtstjîrrehtimmie gorredieh, daan nuelesne byøroe aaj vuarjasjidh mejtie edtja aktem jîjtse gietegærjam evtiedidh dâahkan.
- Salkehtidh mejtie dam daerpies maahtoem jîh kapasitetem âtna akten saemien "maahtoejarn-gese" Tromsesne jallh Finnmaarkhesne, daan nuelesne vihties raeriestimmieh dâârrehtimmie bîjre ("dâârrehtidh jîh utniehtidh") barkijijstie, mah saemiengielen maahtoem utnieh jîh saemien kultuvrem dæjrieh. Dâehkie edtja vuarjasjidh guktie sjædta jis aktem "maahtoejarn-gem" tseeegkie goh akte sjiehtelovveme bielie kriminallehokseste Tromsesne jîh Finnmaarkhesne.
- Daajroeh veedtjedh guktie jeatjah etath reeremedajvesne dæjpeleslaakan altese diedtem dej saemien almetji âvteste gorredieh. Byøroe aaj giehtjedidh mejtie kriminallehokse Sveerjesne jîh Sâevmesne sjîere râajvarimmieh tjîrrehtieh.
- Ekonomeles jîh reereles aerviedimmieh darjodh gaajhkede raeriestimmijste mah bâetieh

Barkoedâehkie edtja sov reektehtsem deelledh KSF'ese jaepien 2011.

Tjåadtjoehtæjja: Justise- jîh pollisedepartemente

Traakestimmieraeriej tjaelemesijjie

Råajvarimmie 54.

Saemien giele traakestimmieraerine

Traakestimmieraeriej tjaelemesijjie såemies materijel-lem saemiengielesne âtna, bene lea aktem barkoem aalkeme juktie vuejnedh mejtie daerpies vielie bievnematerijell darjodh saemiengielesne, dovne goh tjaalegh jîh nedtesne. Brosjyreteeksth jîh plakath jarkoestamme saemiengielese jîh gaervies trygkesovvedh. Ulmie lea ahkedh gaajkhk saemien gielh faarmestidh.

Tjåadtjoehtæjja: Traakestimmieraeriej tjaelemesijjie

Pollise

Råajvarimmie 55.

Vielie saemien gielh jîh kultuvregoerkese pollisesne

Vielie saemien giele-jîh kultuvregoerkesem edtja bievnese/kuvsi/øøhpehtimmiefaalenassi tjîrrh vedtedh dejtie barkijidie pollise- jîh lientsiesuerkesne.

Orre bihkedasse evtiedamme vierhtiej bijre mah edtjeh lissiemaaksoeh maeksedh dannasinie saemien gielem nåhtede. Bihkedasse faamoem âtna dejtie pollisedajvide mah tjîelth utnieh reeremedajvesne Saemielaaken gielenjoelkedayvide, m. Saemielaaken § 3-1, 1.mierie, jîh orrestahta dam bihkedasse tsien-gelen 29.biejje 1999. Dah jarkelimmieh bihkedasse darjoeh ohtsedimmievåaromem gemtebe, jîh sagki buerebe dejtie lissiemaaksojde jååhkesjeh, mah sjîdtieh gosse saemien giele lea mirrestalledh nør-jengieline. Daelie dah lissiemaaksoeh meatan, mah sjîdtieh gosse edtja bysvehtsaamhtesem gietedidh. Pollisedirektovrate sæjhta diedtem vaeltedh dejtie vierhtide ohtsedimmien mietie joekedidh, aarebi Jillie-Finnmaarkhen pollisedajve dam diedtem utni.

Finnmaarkhesne, gusnie jîjnjh saemien årroj, ij badth daarpesjamme haestedh almetjh saemien gieline jîh kultuvremaahtojne gaavnoes barkoeh pollisesne syøkedh. Daelie vuarjesjeminie dam iemie bieljelimmietekstem jarkelidh daennie mieresne.

Tjåadtjoehtæjja: Justise- jîh pollisedepartemente

Råajvarimmie 56.

Nænnoestimmie saemien gielesne Pollisesne

Pollisedirektovrate sæjhta daejtie darjomigujmie aelkedh, juktie saemien gielem pollisesne nænnoestidh:

- Goerehtalleme dehtie gielemaahstoste mij lea pollisesne dejtie guektiengielen dajvine. Daajroe maahtoen bijre sæjhta viehkiehtidh veeljedh gusnie støøremes daerpiesvoete råajvarimmiejgumie aelkedh.
- Faalenassh sjiehteladtedh persovneles gihtjeh-timmien bijre noerhtesaemien gielesne, dejtie ohtsijidie Pollisejilleskuvlese mah noerhtesaemien ietningieline utnieh.
- Faalehtidh eksamineringe jaarhkeøøhpehtimmesne ovmesse sivijle darjomisnie noerhtesaemien gielesne, dejtie barkijidie pollisesne mah noerhtesaemien ietningieline utnieh.

Tjåadtjoehtæjja: Pollisedirektovrate

Råajvarimmie 57.

Sjiehteladtedh saemien gielh elektrovneles programmevaarosne

Akte ulmie lea saemien gielh aamhtesereerijepro-grammine sjiehteladtedh, mah leah almetjidie ussjedamme. Joekoen vihkeles gosse maahta diedth jîh reaktah saemiengieline veedtjedh, mah leah ektiedamme bysvehtsaamhtesegietedæmman jîh jeatjah dahkojde æjvieladtijstie. Darjomem digkiedin raeresne RESP (Rådet for elektronisk straffesaks-systemer i politiet og den høgere påtalemyndighet) skiereden 2009. Sæjhta aamhtsem gorredidh gosse barka orre øørnegigumie bysvehtsaamhtesidie. Vihkeles tjîelkestimmieh aalkeme. Uvtemes lea daerpies maallh sjiehtedidh, daan nuelesne formalijah reaktaj jîh diedti bijre.

Dennie orre bihkedassesne aaj tjåådtje: "dihte daerpiesvoete programmevaarose ektiedamme pollisen øørnegigumie bysvehtsaamhtesidie, edtja Pollisedirektovratese bievnedh akten tjængkhies vuarjasjæmman."

Muvhth leah noerhtesaemien gielesne jarkoestamme dennie sivijlereakteles elektrovneles systemesne (daaroen: SIAN). Lientsie Karasjohkesne daarjede

dam barkoem jarkoestimmine ektine Statens innkrevingsentral'ine.

Sjjehteladteme saemien gielijste elektrovneles programmevaarosne meatan vaaltasåvva evtiedim-miebarkosne orre bysvehtsaamhtesevuekiejgumie pollisesne.

Tjåadtjoehtæjja: Justise- jñh pollisedepartemente

Råajvarimmie 58.

Dåårrehtimmie almetjijstie saemien maadtojne Pollisejilleskuvlese

Pollisejilleskuvle sov govlesadteme- jñh dåårrehtim-miestrategijine, eajhnadåvva almetjñh unnebelåhko-emaadtoste dåårrehtidh, daan nuelesne almetjñh saemien maadtoste.

Dåårrehtimmiegovlehtæjjah, mejtie Pollisejil-leskuvle Bådåddjosne leejjeme, leah barkeminie learohkh dåårrehtidh Julev- jñh Jillie-Finnmaarkhkeste jårhkeskuvlelearohki meassojne/ barkoebiejjine. Dah govlehtæjjah leah ektine saemiengielen pol-lisine dagkarinie øørnedimmine Kautokeinosne jñh Karasjohkesne. Pollisejilleskuvle sæjhta jårhkedh barkedh vielie studenth dåårrehtidh, saemien maad-toste.

Tjåadtjoehtæjja: Justise- jñh pollisedepartemente

Reerenassen åtnoe saemien gielijste

Råajvarimmie 59.

Jienebh reerenassen tjaatsegijstie saemiengielesne bæjhkoehtidh

Reerenassen ulmie lea vielie saarnieh, preessebïev-nesh jñh jeatjah bïevnesh saemiengielesne lissieh-tidh sijjen nedtesæjrojne, ráððehus.no. Juktie dam buektiehtidh dle aktem bieggelimmiedienesjem tseegkeme jarkoestimide saemiengielese Depar-tementes servicesenterisnie. Jaepien 2010 gaajh jienebh saarnieh båateme. Sæjhta aktem jijtse vue-siehtimmiem darjodh dej tjaatsegigujmie mah leah julev- jñh åarjelsaemien gieline.

Tjåadtjoehtæjja: Orrestehteme-, administrasjovne- jñh gærhkoedepartemente

Terminologije-evtiedimmie jñh baakoegærjah

Evtiedimmie saemien teermijste lea vihkeles jis edtja buektiehtidh saemien gielem vaarjelidh jñh nænno-estidh. Bene jis edtja mæhtedh saemien nåhtadidh faageles ektiedimmine, dle faageterminologije jñh faagediejvesh tjuerieh saemiengielesne årrodh.

Saemiedigkie diedtem åtna saemien gielem nor-meredh jñh saemien teermh jååhkesjidh Nøørjesne. Saemien gielemoenehtse dihte, mij saemien teermh jååhkesje.

Terminologije-evtiedimmie jñh normeringe leah vihkeles dejtie byøgkeles åejvieladtjide gosse laakh, mieriedimmieh jñh goerh jñh vielie jarkoste. Ihke jååhkesjimmie saemien teermijste soejme jåhta, dle dihte akte haesteme dan saemien gielem-evtiedæm-man, joekoen gosse laakh jarkoste. Jñh aaj gosse saemien byøgkeles reeremisnie nåhtede. Akte ulmie lea gaajhkh tjaatsegh staateles åårganh jarkoestieh, dah edtjieh kvaliteten gaavhtan, gielefageles gorredamme årrodh, jñh orre terminologije edtja jåå-hkesjamme årrodh reaktie instansese.

Råajvarimmie 60.

Reeremeteermh

Evtiedimmie saemien teermijste lea vihkeles jis edtja saemien gielem vaarjelidh jñh åtnoem nænnoestidh. Gosse jarkoste stoerredigkiebïevnesh, proposisjovnh jñh jeatjah staateles tjaatsegh dejtie saemien gieline, dellie lea akte juhtije evtiedimmie dejtie teermijste, dovne noerhtesaemien, julevsaemien jñh åarjelsa-emien gieline. Vihkeles saemien teermh byøgkeles reeremisnie seamma ulmiem utnieh, guktie ij leah juerie mah nøørjen teermh jñh lahtesh dah leah. Akte ulmie lea gaajhkh tjaatsegh, mah staateles åårganh jarkoestieh, edtjieh gielefageles gorredamme år-rodh kvaliteten gaavhtan, jñh Saemiedigkie edtja orre baakoeh jååhkesjidh.

Orrestehteme-, administrasjovne- jñh gærhkoedepar-temente barkeminie aktine digitale baakoegærjine/teermelæstojne juktie dan jijnjh reeremeteermh tjøøngkedh goh gåarede, mah leah åtnosne dejnie

saemien gieline. Ussjede dejtie illedh 2011. Teer-melæstoem sæjhta bæjhkoetidh nedtesne guktie gaajhkes mah saemien gieligujmie berkieh, edtjeh mæhtedh dam namhtah nãhtadidh. Daate sæjhta viehkietidh teermide harmoniseredh, jìh barkoem giehpiedidh jarkoestæjjide.

Tjåadtjoehtæjja: Orrestehteme-, administrasjovne- jìh gærhkoedepartemente

Råajvarimmie 61. Prosjekte saemien laaketeermh

Saemielaaken § 3-2. 1. lihtsen mietie, edtja laakh jìh mieriedimmieh saemiengielese jarkoestidh, mah jo-ekoen iedtdjem utnieh gaajhkide jallh bielide dejtie saemien årrojistie. Evtiedimmie juridihkeles teer-mijste saemiengielesne lea vihkeles edtja gorredidh dihte saemien juridihken gieles seamma ulmiem åtna, guktie ij leah naan juerie mah nõrjen baakoeh jìh lahtesh dah saemien baakoeh leah. Jååhkesjamme saemien juridihkeles terminologije sæjhta darjodh guktie aelhkebe sjædta orre laakh jìh mieriedimmieh jarkoestidh, jìh aktem vihties lahteseåtnoem vedtedh tijjen åvtese.

Tanan tjìelte lea jaepiej 2006-2009 dïedtem åtneme dan prosjekten åvteste "Samisk lovspråk". Prosjekte aktem sjìere fokusem åtneme noerhtesaemien teermh evtiedidh tvistelaakesne jìh bysvehtsproses-selaakesne. Barkoe- jìh ektiedimmiedepartemente, Saemiedigkie jìh Tanan tjìelte dam prosjektem maakseme.

Juktie dam prosjektem "Samisk lovspråk" guhkiedidh, Tanan tjìelte jaepien 2009 aktem guektienjaepien prosjektem eelki, "Samiske lovtermer". Tanan saemien gielejarnge jìh SEG (Sámi ealáhus- ja guorahallanguovddas/ Samisk nærings- og utredningssenter) sijnhtieh prosjektem juhtedh Tanan tjìelten åvteste.

Prosjektesne edtja juridihkeles teermh evtiedidh, g.j. bysvehtsprosesselaakeste, tvistemållaakeste jìh bysvehtslaakeste noerhtesaemien gielesne. Sæjhta teermide akten daatabasesystemese sertedh, guktie gåarede dejtie baakojde bæjhkoetidh, vuesiehtimien gaavhtan goh digitale baakoegærja. Daatabasesne sæjhta aalkovisnie lihkebe 3000 juridihkeles teermh jìh lahtesh årrodh. Orrestehteme-, reereme-

jìh gærhkoedepartemente, Saemiedigkie jìh Tanan tjìelte vierhtieh dåårjeme dan prosjektese.

Tjåadtjoehtæjja: Tanan tjìelte

Råajvarimmie 62. Jååhkesjimmieøørnege saemien laakejarkoestimmide

Orrestehteme-, administrasjovne- jìh gærhkoedepartemente lea govlesadteminie Universitetine Tromsøsne akten prosjekten bijre juktie øørnegem pryøvedh mij edtja saemien gielen vuekiem gorredidh laakejarkoestimmie jìh jeatjah byøgkeles tjaa-tseginie, jìh akte øørnege mij gorrede dihte laake mij lea jarkoestamme saemiengielese, dam aaj saemien-gielesne orreste gosse laakem staerede. Ussjede akte pryøvenasseøørnege lea stieresne 2011.

Tjåadtjoehtæjja: Orrestehteme-, administrasjovne- jìh gærhkoedepartemente

Saemien gieles jìh IKT

Reerenassen ulmie lea gaajhke evtiedimmie IKT'en sisnjelen byøgkeles suerkesne, edtja aktem universelle haamoem utnedh. Dihte edtja gaajhkide utnijdie aktem stuerebe aarvoem vedtedh gosse teknologijem nãhtadie. Saemien gaavhtan sæjhta jiehtedh sjiehteladtedh guktie maahta saemien væhtah nãhtadidh, maahta saemien nommh staaranlaakan tjæledh byøgkeles registerinie, programmevaaroeh evtiedidh mah saemien gielem dåårjede, jìh guktie byøgkeles bievnes saemiengielesne gååvnesieh Dejtie jeanatjommiesidie orre teknologije sæjhta, vusiehtimmien gaavhtan gosse automatiserie dienesjh viehkine gaskeviermeste, aarkebiejjiem aelhkebe darjodh. Dam orre teknologijem gorredidh aaj dejtie saemiengielen almetjidie vihkeles dovne jis edtja damtedh meatan siebriedahkesne, jìh evtiedæmman saemien gielijste. Byøgkeles suerkie byøroe hoksedh olles IKT- jìh nedten dienesjh orre giærth sjugnedh. Dah væhtah mah dæriesmoerh sjugniedieh leah Áá Čč Đđ Nŋ Šš Tt Žž (noerhtesaemien) Áá (julevsasemien), Ii (åarjelsaemien) (jìh lissine jeatjah væhtah dejnje jeatjah saemien gieline mah eah leah åtnosne Nøørjesne). Akte hijven evtiedimmie orreme dej minngemes jaepiej gosse lea saemien væhtaj bijre jìh IKT. Saemien lea daelie meatan vaalteme goh akte

jijtse veeljeme dejnie jeanatjommess nãhtadamme operatijveørneginie.
 Dìhte stòøremess haesteme daan biejjien lea saemien dejnie byøgkeles registerinie. Dìhte gaskem jeatjah Brønnøysundregistrene, Folkeregisteret jìh NAV. Båeries øørnegh eah leah sjiehteladteme saemien bokstavidie, jìh dìhte sæjhta jiehtedh nommh jìh adressh saemien bokstavigujmie eah staaranlaakan tjaalasovvh registerinie, jìh ij leah nuepie gaskesadtedh saemiengielesne utnijinie, v.g. elektrovnies goerine.

Råajvarimmie 63.

Krieveme tjænghkies væhtah nãhtadidh, byøgkeles darjomidie

Saemien væhtah eah mæhtieh åtnasovvedh gaajhkine reeremen faagesysteminie, jìh dìhte dorje almetji nommh jìh sijjienommh eah reaktøe tjåadtjoe h sentrale registerinie. Orrestehteme-, administrasjovne- jìh gærhkoedepartemente jaepien 2009 aktem mieriedimmiem nænnoesti mij edtja darjodh guktie staate jìh tjielte dejtie seamma, gaahpøeh IT-standardidie nãhtadie. 2010 mieriedimmiem jarkeli aktine krieveminie dam UTF-standardem nãhtadidh, mij lea væhtah mah dejtie saemien væhtide däärjedieh, iktegisth edtjeh åtnasovvedh stuerebe jarkelimmie, orretseeegkeminie jallh vjirebe evtiedimmine faagesystemijstie. Dìhte sæjhta jiehtedh reeremen faagesystemh ahkedh sijhtieh ellies däärjoem saemien væhtaj åvteste åadtjodh.

Daate badth sæjhta guhkiem vaasedh, ihke byøgkelesvoeten IT-systemh guhkiem jielieh jìh dìhte barkøe dejtie jarkelidh lea geerve jìh dovres. Altinn jìh Brønnøysundregistrene lea vuesiehtimmiem gaavhtan aalkeme sertemen soejkesjidh UTF-8'se, bene eah sijhtieh læjhkan mæhtedh saemien væhtah faalehtidh aarebi 2015.

Gosse edtja UTF-8'se sertedh tjura dam iktedidh, juktie aktem iktedimmieaevhkiem vedtedh. Danna-sinie lea mieriedimmesne standarden bijre nænnoestamme daata låtnodh bygkeles darjomi gaskem, 1.1.2012 ræjeste, mij unnemes edtja årrodh aktine gaertjiedamme versjovnine UTF-8'ste., læssanamme 6 noerhtesaemien væhtajgujmie støerre jìh smaave låhkojne. Ij daate sijhth tjirkedh däärjoem saemien væhtaj åvteste byøgkeles registerinie jìh systeminie, bene sæjhta viehkietidh guktie verkebe tjæng-

hkies væhtah åådtje. Naemhtie gaajhkh faagesystemh jìh lotnedimmie bievnesistie dej gaskem, dejtie saemien væhtide däärjedidh, guhkiebasse.

Raeriestamme daate krieveme edtja akte bieli sjidtedh mieriedimmeste IT-standardi bijre byøgkeles reeremisnie (FOR 2009-09-25 nr 1222). Daate lea govlehtimmesne 2010, jìh soejkesje faamoem disse vedtedh gjiren 2011. Tjiielh jìh fylhkentjiielh aaj daan krievemen nualan bætieh.

Tjåadtjoehtæjja: Orrestehteme-, administrasjovne- jìh gærhkoedepartemente

PRIMUS akte dirrege maam museumh nãhtadie juktie daeverh registerinie tjaeledh. Daan mearan ij leah nuepie orreme daeverh saemiengielesne tjaeledh, jìh dìhte dorje daeveri nommh nøørjengielesne tjaalasuvvieh. Dah saemien museumh barkeminie dam saemien kultuvrehistovrijem vaarjelidh, jìh vihkeles daeverh mæhtieh dejnie golme saemien gieline tjaalasovvedh, dejtie bætije boelvide. Prosjekte Primus saemiengielesne 250 000 kråvnah åadtjoeji ABM-evtiedimmiem jaepien 2009. Orre versjovne Primuseste olkese bøøti tjaktjen 2010, däärjojne UTF-8, mij sæjhta jiehtedh gaajhkh saemien væhtah mæhtieh Primusisnie åtnasovvedh. Barkeminie stuvremeteeksth jìh meny jarkoestidh saemiengielese.

Gieleteknologije

Gieleteknologije akte dääresthvitenskapeles aate, jìh bigkie gaskem jeatjah dan daajrose bievneseteknologijen bijre, lingvistihke, kåansten intelligense, fonetihke jìh kognitijve psykologije. Gieleteknolo-

gijem juaka áajvahkommes daatalingvistikhese jñh soptsesteknologijese. Daatalingvistikhken sisnjelen dellie áajvahkommes tjaeledh tjaaalegh giehtjede, jñh dihte sæjhata darjodh guktie stuerebe nuepieh sjædta Gaskeviermesne ohtsedidh jñh automatikhken jarkoestimmie.

Soptsesteknologije lea daatagietedimmien bijre almetjen soptseste, d.s.j soptsesem damtijidh jñh soptses-syntese. Soptseste lea vääjneme joekoen hijven orreme biëvnesidie áehpiedehtedh. Soptses-programmh maehtieh almetjidie, mah tjabreminie lohkedh/tjaeledh gelliesáarhts tjaaalegh vedtedh, faagegærjijste plaeride. Saemien gaavhtan maahta soptseste-syntesem náhtadidh goh lissiedirregh ektine siejhme staeriedimmieprogrammeh, jñh dovne lohkeme- jñh tjaelemeprosessem dáarjedidh. Lissine soptsesesyntese maahta átnasovvedh goh váarome, juktie aktem daajbaaletje diënesjefaalenassem evtiedidh, gelline suerkine.

Gieleteknologijebarkoe sæjhata stoeerre aevhkiem utnedh gieleteknologijeste. Daate lea viehkiedirregh orre terminologijem ohtsedidh, orre gærjah darjodh jñh dejtie gaavnoes baakoegærjide vijriedidh, orre viehkiedirregh gielehokhtimmesne gaajhkine suerkine (vuesiehtimmien gaavhtan digitale baakoegærjah) jñh dirregh juktie saemien náhtadidh orre suerkine. Gieleteknologije sæjhata akte joekoen vihkeles roenegierkie árrodh dennie barkosne saemien-gielem nænnoestidh jñh jealajidh.

Grammatikhken gieleteknologije goh teeksteproseseprogramme, pedagogeles programme, digitale baakoegærjah jñh syntetihkeles soptseste lea akte krieve me jis gie le edtja vijriebasse jiele dh goh átnoegie le daan beajjetje digitale veartenisnie. Akte gie le tjuarea jijnjh vierhtieh utnedh jis edtja reereme- jñh gaskesadtemegieline árrodh. Daesnie unnebeláhkogielh jeatjah haestemh utnieh goh jienebeláhkogielh.

Gieleteknologije sæjhata barkoem aelhkebe jñh verkebe darjodh saemien gielebarkijidie jñh gieleunijidie. Dihte lea vuesiehtimmien gaavhtan staeriedimmie-dirregh juktie fiejlh varkebe gaavnedh tjaeliemisnie, elektrovneles korpus juktie teermeveeljemh gaavnedh, jñh vuesiehtimmieh guktie maahta jarkoestidh (aelhkebe sjædta baakoegærjah tjaeledh), viehkiedirregh toelhkestæjjide, maasjinetolehkestimmie v.g noerhtesaemien gie leste julevsaemien gie leste,

ihke edtja aelhkebe sjidtedh learoegærjah darjodh julevsaemien gielesne, jñh maasjinejarkoestimmie saemien gie leste nørjen gie leste juktie edtja gáaradidh saemien náhtadidh goh reeremegie le gelline ektiedimmie. Gieleteknologije edtja darjodh guktie aelhkebe sjædta vielie darjodh vaenebe barkojne.



OAHPA!

OAHPA! lea Giellateknoste Universitetesne Tromsøsne evtiedamme, jñh Universitete jñh Saemiedigkie dam maakseme. OAHPA! lea akte interaktijve gie lelierehtimmieprogramme jñh lea gaskeviermesne (<http://oahpa.uit.no>) goh akte viehkiedirrege dejtie mah saemien lieriehtieh. Dej govhte bieliieprogrammigujmie dah utnijh maehtieh taalline, baakojne jñh sijjienommine haarjanidh, baakoeh sojjehtidh, oktegh jallh raajesinie, gyhtjelassh vaestiedidh jñh meatan árrodh dijaloginie. Jienebh dejnje programme dah utnijh maehtieh baakoeveahkam gaertjiedidh dejtie learoegærjide mejtie náhtadie h. OAHPA! lea jeatjahlaakan dejtie jeatjah viehkiedirregijstie/gieleprogrammijste ihke dah laavenjassh lea dynamihkeles dorjeme, guktie dihte utnije raaktan dan jijnjh laavenjassh átna guktie sæjhata. Utnije maahta aaj gaavnedh buerkiestimmieh grammatikhken bijre. OAHPA! lea joe dorjeme noerhtesaemien gielesne, jñh nørjen jñh sáevmien lea viehkiegielh, jñh jaepien 2011 aaj sveerjen viehkegiele, jñh jienebh dejtie bieliieprogrammijste aaj gaavnoes sjidtie h áarjelsaemien gielesne, jñh nørjen, sveerjen jñh noerhtesaemien gieligujmie goh viehkiegielh.

Råajvarimmie 64. **Saemien staeriedimmiedirregħ –** **ihkuve darjoe- j̄ih evtiedimmiesiebr̄ie** **Divvunese**

Maahtoedepartemente, Orrestehteme-, reereme- j̄ih gærhkoedepartemente j̄ih Saemiedigkie leah mænngan 2004 Divvunprosjektem maakseme. Divvun gieledirregħ evtiedamme goh elektroveneles staavadimmieviehk̄ie, staeriedimmieprogramme j̄ih pedagogeles programmevaaroe joekehts saemien gieľide. Divvun aaj barkeminie soptsestehnologijine. Divvunen dorjesh leah gaskeviermesne, j̄ih maahta dejt̄ie namhtah nãhtadidh, vuartesjh www.divvun.no.

Juktie gorredidh noerhte-, julev- j̄ih årjelsaemien goh j̄ielije åtnoegielh lea dãårjeme 4,7 mill. krãv- nah dãarjodh Orrestehteme-, administrasjovne- j̄ih gærhkoedepartementen budsjedten bijjelen, juktie aktem giehtjeldimmie- j̄ih evtiedimmiesiebriem tseegkedh Divvunese. Sæjhta Divvun ektiedidh dan Senter for samisk sprãkteknologiese Universitetesne Tromsøsne. Saemiedigkie sæjhta jaarhk̄edh aktem vihkeles sijjem utnedh stuvremisnie Divvuneste.

Tjãadtjoehtæjja: Orrestehteme-, administrasjovne- j̄ih gærhkoedepartemente

NUEKIES TEEKSTH UTNEDH LEA VIHKELES gieľe- dotkemen j̄ih gieľechnologijen gaavhtan. Jalhts dihte saemien gieľechnologije lea bigkeme grammatihken haamojne, nuekies veahkah ik- tegisth hijven, vuesiehtimmien gaavhtan dennie barkosne leksikografijine, terminologije j̄ih maa- sjinejarkoestimmie. Maasjinejarkoestæmman lea joekoen parallele korpus, mah leah vihkeles, d.s.j dihte teekste lea gelline gieline. Jijnje barkoe aktem dagkeres stoerre korpusem bæjjese big- kedh, j̄ih saemien ektiedimmesne lea vihkeles dan jijnjh teeksth goh gãarede tjøõnghkedh, ihke dan vaenie gãåvnese. Seammalaakan sæjhta aaj vihkeles årrodh tjoejekorpusin̄ie juktie evtiedidh j̄ih barkedh prosjektigujmie mah tjoejem utnieh j̄ih dotkeminie, goh soptsesyntese, intonasjov- nem goerehtidh jallh saemien fonetihke.

MAASJINEJARKOESTIMMIE sj̄idteminie goh akte vihkeles dirrege jienebegielen siebrieda- hkide. Maahta maasjinejarkoestimmieøørnegħ nãhtadidh aktem ammesgielen teekstem guar- kedh, j̄ih orre teeksth darjodh aktene orre gie- lesne.

Nøørjesne mahte gaajhkh saemiengielen ji- enebegielen, mearan dah vaenemes daaroeħ saemien maehtieh. Dannasinie daerpies tjãang- hkoegærjah j̄ih aamhtesetjaatsegh nøørjen- gielesne tjaeledh aaj saemien institusjovnine, ihke sãemies æjkien sæjhta daerpies årrodh dah nøørjengielen almetjh tjuerieh tjaatsegi- die lohkedh. Jis ij leah vierhtieh guektiengierth aamhtesetjaatsegh darjodh, dle tjuaara nøørjen prijoriteredh saemien bijjelen. Akte maasjine- jarkoestimmie mij lea dan hijven ihke gãarede saemien tjaatsegh guarkedh, sæjhta aelhkebe årrodh dan saemien siebriedahkesa saemien- gielesne fungeradidh.

Dejt̄ie gieľide mah leah lihke sliekte gãarede hi- jven maasjinejarkoestimmieh evtiedidh. Julev- j̄ih årjelesaemien gieľide sæjhta nuepie årrodh learoevierhtieh jarkoestidh noerhtesaemien gieľeste. Dah maaksoeh akten manuelle staerie- dæmman sæjhta unnebe årrodh goh akte ma- nuelle jarkoestimmie nøørjen gieľeste.

Giellatekno Tromsø Universitetesne barkemi- nie dotkemedãehkine ektine Alicanten Univer- sitetesne, Spanijesne edtja buektiehtidh maa- sjinine jarkoestidh noerhtesaemien gieľeste nøørjen, julev- j̄ih årjelsaemien gieľide, j̄ih sã- evmien gieľeste noerhtesaemien gieľese. Dah voestes versjovnh gãåvniesieh daesnie: [http:// victorio.uit.no/cgi-bin/francis/index.php?](http://victorio.uit.no/cgi-bin/francis/index.php?)

Råajvarimmie 65. Goerehtalleme j̄ih evtiedimmie saemi- en baakoegærjijste

Saemien gielemoenehtse aktem læstoem dorjeme daaletje baakoegærjajgumie noerhtesaemien, julevsaemien j̄ih åarjelsaemien gielesne. Læstoem bæjhkohtamme daesnie, www.giella.org.

Giellatekno, Saemien gieleteknologijen jarnge Universitetesne Tromsøsne, ulmine åtna aktem gieleteknologijem grammatihkesne darjodh saemien j̄ih jeatjah noerhtegielide.

Orrestehteme-, administrasjovne- j̄ih gærhkoedepartemente lea 2010 dåarjoem Giellateknose vadteme akten prosjektese mij edtja darjodh guektien-j̄ih jienebegielen baakoelæstoeh, baakoelæstoeh j̄ih transferleksika. Prosjekte edtja guektiengielen baakoelæstoeh darjodh, jallh transferleksika (noerhtesaemien- julevsaemien, noerhtesaemien- åarjelsaemien, j̄ih nørjren-noerhtesaemien-såevmien, vääroeminie parallelle teekstetjåanghkojne.

Orrestehteme-, administrasjovne- j̄ih gærhkoedepartemente sæjhta gijren 2011 aktem laavenjostoem aelkedh sjyøhtehke aktørigumie juktie råajvarimmieh raeriestidh juktie dam minngebe barkoem saemien baakoegærjajgumie nænnoestidh.

Tjåadtjoehtæjja: Orrestehteme-, administrasjovne- j̄ih gærhkoedepartemente

DIGITALE SAEMIEN BAAKOEGERJA olkese bøøti goevten 5. b. 2010 aktene laavenjostosne Divvun II j̄ih Giellateknon gaskem. Åarjelsaemien- daaroen digibaakoeh grammatihkem maahta j̄ih sojjehtamme baakoeh guarka lissine dam iemie haamoem.

Baakoegærjesne 6164 baakoeh, j̄ih lissine amma dah jeenjemes sojjehtamme haamoeh baakoeste meatan. Vearbide, substantijvide, taallide j̄ih adjektijvide leah goh viehkie utnijdie lissiehtamme maadth-haamoeh mah baakoej sojjehtimmie vuesiehtieh. Maahtah baakoegærjam biejedh j̄ijtjedh daatamaasjinese. Sæjhta orrestehteme versjovnh baakoegærjeste ahkedh båetedh. Gaaltijekode baakoegærjese lea namhtah gaajhkide.

SAEMIEDIGKIE TEERMELÆSTOEHT EVTEDE dejstie baakoeste mah leah båateme ovnessieh teerminologijeprojektijste, mah Saemiedigkie maakseme. Dan mænngan Saemien gielemoenehtsen teermedåehkie teermelæstojde jååhkesje, j̄ih dah biejesuvvieh daesnie www.giella.org. Daah teermelæstoeh jååhkesjamme 2009 noerhtesaemien gelesne:

- Matematihkkatearpmat- Matematihketeermh
- Luonddufágatearpmat- Eatnemefaageteermh
- Muhtin jurdihkalaš tearpmat- Muvhth juridi-hkeles teermh
- Mediatearpmat- Meedijeteermh
- Gielddaid ja fylkkagielddaid bálvalustearpmat- Tjjielten j̄ih fylhkentjjielten reeremeteermh



vuejnedh oaidnit gæhttjat

VUEJNEDH:

Saemien gielh vâajnoes darjodh dennie byögkeles tjehtjielisnie

Dihthe evtiedimmie dej minngemes jaepiej lea dorjeme guktie saemien giële vielie vâajnoes sjiidteme. Dovne saemieh jïh daaroe saemien giëlem dâastoeh daamtajâbpoe enn aarebi. Læjhkan dihte saemien jienebelâhkoegiele, noerhtesaemien, mij lea vielie vâajnoes sjiidteme. Jis dah golme saemien gielh edtjeh aktem seammavyörtogs evtiedimmie åadtjodh tjuara dejtje vâåjnehtidh jïh vuesiehtidh dennie byögkeles tjehtjielisnie. Reerenasse dannasinie aktem sjiere fokusem åtna julevsaemien jïh åarjelsaemien vâåjnehtidh, lissine noerhtesaemien.

Gosse saemien gielh vâajnoes, dellie dihte akte vihkeles faktovre gosse edtja skreejredh jïh eadtjalgovvedh dejtje saemen årrojdie saemien nåhtadidh jïh lieredh. Dejtje saemien gielide dâastodh dennie byögkeles tjehtjielisnie vihkeles jis saemien maanah, noerh jïh geerve almetjh mæhtieh jïjtjemse identifiseredh gieline, jïh iedtem åadtjodh sijden saemien giëleåtnoem evtiedidh.

Gosse saemien giëlem nåhtede plaerine, TV'esne jïh raadijovesne, filmesne, musihkesne jïh lidteratuvresne jïh skiltine, dellie dihte viehkehte tsiehkien lissiehtidh dejtje saemien gielide.

Gosse gielide vâajnoes dorje dellie aaj dihte daaroen

åålmege stuerebe voerkelimmie jïh daajroem åådtje dej saemien gieli bijre.

Saemien plaerieh jïh sæjroeh saemiengielesne plaerine, akte vihkeles gaaltje juktie saemien lohkih skreejrehtidh saemien nåhtadidh. Dah plaerieh aaj aktem joekoen vihkeles sijjiem utnieh ihke dah leah meatan saemien gielide evtiedidh, jïh mæhtieh viehkiehtidh guktie jienebh sov baakoeveahkam evtiedieh saemiengielesne, jïh naemhtie ulmiej utnieh jealajimmesne jïh orrestehemisnie gaajhkijste saemien gielijste. Meedijevaaksjome aktem salkeh-timmie dorjeme guktie preessedåarjoe saemien plaeride stuerebelaakan maahta åtnoem skreejredh gaajhkide saemien tjæleldh gielide. Saemiedigkie aktem goerehtallemeprosjektem aalkeme åarjelsaemien meedijdie.

Filme, TV jïh jeatjah meedijh leah vihkeles juktie dejtje saemien gielide vâåjnehtidh, jïh maanaj jïh noeri gieleevtiedimmie viehkiehtidh. Saemien maanah jïh noerh byøroeh sov giëlem jïh sov kultuvrem gaavnedh gaajhkine ektiedimmie mah leah sjiøhtehke maana- jïh noerekultuvrese siejhmelaakan. Daate joekoen vihkeles julevsaemien jïh åarjelsaemien dajvine jïh jeatjah dajvine gusnie saemien eah vielie biejjieladtje åtnasovvh dennie voenges siebriedahkesne. NRK-plaakaten mietje edtja NRK jaabnan programmh utnedh saemien maanide jïh noeride.

“Dubbing” maanafilmijste jïh maanaprogrammijste TV'esne maahta aaj akte hijven vuekie årrodh saemien maanaj gieleevtiedimmie skreejrehtidh.

Teekste TV'esne jīh filmesne leah akte hijven vuekie juktie maanide jīh noeride skreejredh lohkedh. TV-programmh jīh filmh teekstadidh maahta dannasinie hijven ārrodh juktie saemien maanaj jīh noeri loh-kememahtelesvoeth skreejredh, jīh akte vihkeles faktovre ārrodh gīeleevtiedimmesne.

Akte dejstie tsavtshvierhtijste Kultuvredepartemen-ten dāarjedimmie filmese lea dāarjoem regijovnale filmejarnge vedtedh. 2009 raejeste lea staaten dāarjoeh vadteme Gaskenasjovnale saemien filme-jarnge / Internasjonalt samisk filmsenter. Filme-jarnge lea vihkeles gosse edtja dam saemien filmem jīh saemien filmedarjohj evtiedidh. Staaten vierhtieh filmejarnge edtjeh evtiedæmman jīh dorjemasse juhtedh ānehks filmijste jīh vihtienassefilmijste, rāajvarimmieh mah maahtoem lutnjieh jīh rāajvarim-mieh maanide jīh noeride.

Lidteratuvre akte vihkeles vuesiehtæjja kultuvreste jīh vuajnojste. Lidteratuvre aaj viehkehte skreejreh-tidh jījtse gīelem jīh jījtse kultuvrem toelhkestidh jīh vuarjasjidh. Hijven saemien lidteratuvre maanide jīh noeride, maahta skreejredh juktie jienebh luhkieh. Saemiedigkie sæjhta aktem golmenjaepien pryøve-prosjektem aelkedh edtja ørnegem buektedh juktie saemien tjiehpieslidteratuvrem jīh musihkem/joejke-mem āstedh. Saemiedigkie ussjede rāajvarimmiem tjirrehtidh 2011-2012. Saemiedigkie sæjhta aktem prosjektem aelkedh lidteratuvrestipendine saemien maanide jīh noeride 2012-2013.

Ihke maanah jīh noerh edtjeh aktem hijven sopt-sestalleme gīelem evtiedidh, dah daarpesjeh saemien gīelh eejehtallemisnie nāhtadidh. Voenges gaavnedimmiesijjieh leah vihkeles juktie sosjijale, kultuvrelle jīh saemiengielen darjomh skreejredh, jīh akte sijjie gusnie bāeries jīh noere boelvh maehtieh gīelem jīh kultuvrem ektesne utnedh. Jijnjh jījtje-vyljehke siebrieh leah vihkeles sijjieh goh gaavne-dimmiesijjieh. Maana-, mirrestalleme- jīh ektiedim-miedepartemente sæjhta, laavenjostosne vihties departementigujmie jīh Saemiedigkine aktem rāārestallemem ørnedidh juktie dāājrehtimmieh āadtjodh dagkarinie gaavnedimmiesijjine.

Saemien sijjienommh jīh skilth saemiengīelesne

Saemien sijjienommh skiltine (sijjienommeskilth jīh geajnoeskilth) leah vihkeles gosse edtja saemien gīelem vāājnehtidh, jīh vuesiehtidh saemieh dajvine ārroeh. Dīhte mij lea vihkeles gosse edtja saemi-engīelesne skiltadidh lea mejtie dīhte saemien sijjienommie dajven almettijstie ātnasāvva. Laake ij joekedeht mejtie dajve lea meatan reermedajvesne saemien gīelese jallh ālkolen.

Jis edtja maehtedh saemien sijjienommigujmie skil-tadidh, sijjienomme tjuara jāāhkesjamme ārrodh, jīh Sentralt stedsnavnregister tjoereme dam nommem tjaalasovveme utnedh. Daamtajommes prosesse aalka gosse tjīelh, siebrieh jallh private almetjh skilteāejvieladtjese soptsestieh dan bijre. Gie skilteā-ejvieladtje lea, lea sjiehtedamme skiltemieriedim-mesne, § 29, jīh lea jearohks gie geajnoen aajhtere lea. Aalkovistie dīhte regijovnegeajnoekontovre dam faamoem oktegh ātna gosse lea rijhkegeajnoen jīh fylhkengeajnoen bijre. Private geajnose dovne regijovnegeajnoekontovre jīh tjīelte skiltefaamoem utnieh.

Skilteāejvieladtje kvalitetem gorrede dan raeriestam-me sijjienommese Statens kartverk'ine, aarebi skil-tem dongkoe jīh dam bæjjese beaja, juktie vuekie lea. Gusnie edtja skiltem biējedh, dam geajnoesuer-kie sjæjsjele ektine tjīeltine, mij dam voenges daaj-roem sijjienommi bijre ātna. Dah maaksoeh siejhme sijjienommeskiltine, Staaten geajnoesuerkie maaksa, gosse lea skilth rijhkegeajnosne, mearan maaksoeh skiltine fylhkengeajnojne jīh tjīelten geajnojne, dam fylhkentjīelte jīh tjīelte maeksieh.

Rāajvarimmie 66. Goerehtalleme geajnoeskiltijste saemiengīelesne.

Fealadimmiedepartemente sæjhta birredh Staaten geajnoesuerkiem mejtie dah sijhtieh læstoem tja-eledh orre geajnoeskiltigujmie saemiengīelesne jīh kveenen gīelesne. Departemente sæjhta vuarjasjidh mejtie lea maeles aktem goerehtallemem darjodh gaavnoes saemien jīh kveenen skiltijste.

Tjāadtjoehtæjja: Fealadimmiedepartemente

Gaavnedimmiesijjeh

Gellene lehkesne gusnie saemienh årroeh, saemien ij leah dihte biejjeladtje gieles voenges siebriedahkesne. Daejnie dajvine byøroe gaavnedimmiesijjeh tseegkedh gusnie sjiehteladteme saemien gielem nåhtadidh. Dajvine gusnie jijnj eejhtegeboelveste sov gielem dasseme, lea joekoen vihkeles gaavnedimmiesijjeh sjugniedidh gusnie maahta gielem jñh daajroem sertesd dehtie bæries boelveste dan nueriebasse. Saemien gielejarngh, saemien festivalh, gielesiesie etc. jñh jeatjah darjomh gusnie saemien gieles lea jarnghesne, leah vihkeles gaavnedimmiesijjeh saemien maanide, noeride jñh geervide.

Råajvarimmie 67.

Saemiengielen gaavnedimmiesijjeh maanide jñh noeride.

Saemiedigkie, Maana-, mirrestalleme- jñh ektiedimmiedepartemente jñh Orrestehteme-, administrasjovne- jñh gærhkoedepartemente aktem laavenjostoem tseegkeme juktie saemien gaavnedimmiesijjeh tseegkedh saemien maanide jñh noeride. Ulmie lea daajroem skååffedh dan suerkien bijre mij sæjhta ulmiem utnedh faageles evtiedimmien, råajvarimmien jñh bievnese åvteste. Ussjede aktem seminaren/ råårestallemem tjirrehtidh aamhtesen bijre 2011.

Tjåadtjoehtæjjah: Maana-, mirrestalleme- jñh ektiedimmiedepartemente laavenjostosne vihties departementigujmie jñh Saemiedigkie

Gaskeviermie

Gaskeviermie lea dej minngemes jaepiej akte dejstie vihkielommes bievneseåerijste. Gaskeviermie orre nuepieh vadta guktie maahta saemien nåhtadidh dovne bievneseasse jñh gaskesadtemasse. Gaskem jeatjah aktem prosjektem aalkeme juktie aktem menyem jñh bievnese evtiedidh noerhtesaemien gielesne Wikipedia'sne. Bievnesh reerenassen saemiopolitihken bijre lea bæjhkohtamme dehtie saemien gieles daesnie, regjeringen.no. Saemiedigkie sov bievneseasæjroeh åtna, seammalaakan jijnj saemien institusjovnh. Ahkedh jienebh eetath bievnesh saemiengielesne bæjhkohtie.

Sosijale meedijah gaskeviermesne leah vihkeles gaavnedimmiesijjeh sjidteme saemien maanide, noeride jñh geervide jñh orre nuepieh vedtieh guktie maahta dehtie saemien gieles nåhtadidh. Jijnjesh nåhtadie vuesiehtimmien gaavhtan saemien gosse gaskesedtie Facebook'sne jñh Twitter'snie.

Gaskeviermie aaj orre nuepieh vadta programmh darjodh dehtie saemien gieles. Tjaktjen 2010 lij voestes æjkien "NuorajTV" lij Ypu Tube'esne, akte meedijefaalenasse saemien noeride julevsaemien gielesne. Orrestehteme-, administrasjovne- jñh gærhkoedepartemente g.j dam prosjektem maakseme.

Råajvarimmie 68.

Nænnoestimmie saemien gielijste sosijale meediji tjirrh

Fylhkenålma Nordlaantesne sæjhta aktem prosjektem aelkedh juktie saemien gieles nænnoestidh sosijale meediji tjirrh. Universitete Nordlaantesne edtja prosjektem juhtedh. Råajvarimmien åssjele lea viesiehtidh guktie saemien sosijale meedijinie nåhtede, jñh råajvarimmieh raeriestidh guktie maahta åtnoem saemiengieles nænnoestidh daejnie meedijinie. Prosjekten ulmiedæehkie lea saemien noerh. Prosjekte sæjhta aelkedh tjaktjen 2011.

Tjåadtjoehtæjja: Fylhkenålma Nordlaantesne

Råajvarimmie 69.

Bievnesh saemiengielesne noeride

Nordlaanten fylhkentjietle dam dienesjem Infonorra.no jåhteme mænngan 2001 goh akte nedtesijjie noeride. Fylhkentjietle dehtie dienesjinie orriji 1.10.2010.

Akte bæetje meedijefaalenassh gaskeviermesne saemien noeride, tjuerieh g.j. FAD, BLD jñh Saemiedigkie digkiedidh, jñh tjirkijh saemien noerijste. BLD dååjrehtimmieh buakta dehtie evtiedimmeste nedtesijjeste ung.no mij lea departementen nedtebievnesh, jñh noerh leah ulmiedæehkie. Dihte voestes tjåanghcoe lij 13.12.2010.

Daerpies tjietkestidh maam daan biejjien bievnesejistie jñh gaavnedimmiesijjiste gaskeviermesne daarpesjeh, jñh guktie maahta dam bøøremeslaakan

www.yr.no 'esne maahta 2010 ræjeste veaorldebievnesem giehtjedidh dovne noerhtesaemien jih kveenens gielesne.



øørnedidh. Akte gaahpoeh gyhtjelasse mejtie ajve akte dienesje bætijen aejkien maahta dejtie daerpiesvoetide faarhmestidh, mah leah noeri bievnese-suerkesne.

Tjåadtjoehtæjja: laavenjostosne Orrestehteme-, administrasjovne- jih gærhkoedepartemente dijalogesne Saemiedigkine jih Maana-, mirrestalleme- jih ektiedimmiedepartemente.

BOKS: Skiereden 8.b. lij "NuorajTV"-n voestes viesiehtimmie. Tjaktjen 2010 gøøkte noerh aamhtesh darjoeh mah eadtjalgehtieh, skreejrehtieh jih sjol-lehtieh julevsaaemien noerh. Meedijefaalenasse edtja magasijneaamhtesh, lustem, fiksjoenem jih saarnieh utnedh. Ulmie lea aamhtesh darjodh mejtie noerh tuhtjeh murred.

Prosjekten vaaarome lea akte eadtjohkevoete dan julevsaaemien gielesne. Gaajhkh videoh nedtesijjesne edtjeh saemiengielesne årroddh, bene aaj nørjren teekstem utnedh juktie aaj dejtie jaksedh, mah eah saemien dan veelaakaan mæhtieh. Åejvieulmie-dæhkie lea noerh aalterisnie 15-28 jaepieh, mah ektiedimmiem Tysfjord/Hamarøy-dajvese utnieh. Jih akte vihkeles bielie prosjektteste lea noerh edtjeh nuepiem utnedh jijtje meatan årroddh jih videoh programmese seedtedh.

Meedija

NRK edtja, guktie nænnoestimmie tjåadtje, viehkiehtidh saemien gielem, identitetem jih kultuvrem nænnoestidh, jih biejjieladtje saadtegh utnedh dejtie saemien almetjidie. Fierhten biejjien NRK Sápmi saarnieh átna raadijovesne, maajh-vååjnesisnie, gaskeviermesne jih Teekste-TV'esne, jih vielie enn 30 tæjmoeh seedtie, fierhten våhkoen. Jeanatjommesem dejtie NRK Sápmi'n saadtegijsie leah noerhtesaemien gielesne, bene julev- jih jaarjelsaemien aaj ihkuve biejjieladtje saadtegh utnieh. Gåabpegh giehl 30 minudth raadijoveprogrammeh utnieh fierhten våhkoen, jih ihkuve saarniesæjroeh Teekste-TV'esne. Faalenasse aaj gaskeviermiem faarhmeste.

Dah saemieraadijovh Sveerjesne (SR Sámi Radio), Sævmesne (YLE Sámi Radio) jih Nørjresne (NRK Sápmi) biejjieladtje ektiesaadtegh utnieh saarniejgumie jih jeatjah vihkeles programmeh mah ulmiem utnieh. Saemien saarnieh leah aarkebiejjien NRK 1 gaskem ts. 17 jih 18, programmesne Oddasat, mij dorjesávva laavenjostosne YLE'ine jih SVT'ine. Saemien kultuvren bijre lea raadijove- jih tv-programmesne Árdna, mij seedtesávva fierhten bearjadahken nørjren gielesne P2'esne, aejlegen P1'esne jih saemien gielesne regijovnales, P1'esne. Dah juhtije saemien saarnieh gaskeviermesne leah dovne nørjren jih saemien. Dihte åejvigieie lea nørjren, bene tjoeje- jih guvviereportasjh leah saemien gielesne.

Programmefaalenassesne tv'esne aaj programmh maanide, Mánáid-TV. Jaepien 2009 NRK saadtegidie fierhten vâhkoen lissiehti 2 saadtegiſtie 3 saadtegidie. Programme seedtesâvva dovne NRK Super'isnie jîh NRK 1'esne, jîh lissine dîhte lea NRK Super'en nedtesæjrojne . NRK Sápmi digitale raadijovefaalenassem abpe dygnem âtna.

Dah nørjen kommersijelle ektiekringkasterh P4 jîh Radio Norge krieveemem utnieh programmi biïre kringkastingluhpiedimmiej tjîrrh, aaj saemiengielen programmh seedtedh, jîh programmh mah leah saemiej biïre.

Radio Norge edtja gaskem jeatjah 30 tæjmoeh biejjieladtje saadtegh seedtedh dejtie saemien år-rojidie, fierhten jaepien. Dan nuelesne biejjieladtje saerniesaadtegh bâetieh, jîh biejjieladtje giehtjedimmieh jîh kommentarh saemien tsiehkij biïre, nørjen gielesne. Radio Norge edtja konsesjovnekrieveemi mietie joekoen dejtie saemien vuajnojde meatan vaeltedh sov programmedarjosne siejhmelaakan, jîh saernie- jîh aktualitetprogrammene sjïerelaakan.

P4 edtja konsesjovnekrieveemi mietie unnemes gøøkte biejjieladtje saerniesaadtegh saemiengielesne utnedh. P4 edtja 400 programmh/ boelhkjetjh seedtedh, jîh 20 seedtemetæjmoeh fierhten jaepien. Mænngan 2007 P4 golme saerniesaadtegh saemien gielesne seedteme fierhten biejjien (ts. 17.57, 01.00 jîh 02.00). Guovdageaidnu voenges raadijove dejtie saadtegidie P4'en âvteste dorje, jîh P4'en mielen mietie dah leavloem biïjeh dovne nasjovnale, gaskenasjovnale jîh voenges saernieh vedtedh, aamhtesigujmie mah sjïere iedtjem utnieh dejtie saemien almetjidie.

Saemien plaeriefaaalenassh

Gøøkte saemien biejjieplaerieh, Ávvir jîh Ságat. Ávvir lea noerhtesaemien gielesne jîh Sagat lea áajvahkommes nørjengielesne. Dîhte voenges plaerie NordSalten fierhten vâhkoen sæjroeh plaeresne âtna julevsamien gielesne. Dîhte voenges plaerie Snåsningen lea snjaltjen 2009 raejeste aaj áarjelsaemien plaeriesæjrojne bâteeme. Saemien plaerieh dâarjoem dâastoeh aktede jîjtse pâasteste Kulturredepartementen budsjettesne. Dâarjoeørnege lij tjâanghkan 21,6 mill. krâvnah jaepien 2009. Pâaste læssani mahte 5 mill. krâvnajujmie 2008 jîh 3 lihke

mill. krâvnajujmie jaepien 2009, juktie akten saemien biejjieplaeriefaaalenassese sjiehteladtedh.

Ávvir tseegkesovvi jaepien 2008, juktie dah gøøkte saemien plaerieh Min Áigi jîh Áššu aktanin. Plaerie redaksjovnem Karasjohkesne jîh Guovdageaidnusne âtna. Plaerie aaj nueliekontovreh Altesne, Lakselvesne jîh Raanesne âtna. Aalkoelistie plaerie olkese bøøti gulmh fierhten vâhkoen, bene mietsken 2008 raejeste dle vijhte plaerieh vâhkoen. Daelie plaerie olkese bâtea dæjstan, gaskevâhkoen, duarstan, bearjadahken jîh laavadahken. Plaerie 12, 5 mill. krâvnah dorjemassedâarjojne dâastoji 2010. Dejtie 4396 sæjrojste jaepien 2009 lin 3853 noerhtesaemien gielesne jîh 543 nørjen gielesne.

Ságat tseegkesovvi 1956 Vadsøsne jîh Lakselven gâajkoe juhti 1981. Plaerien âllesth 24 jaepiebar-koe. Áejviekontovresne Lakselvesne 16 barkijh (13,5 jaepiebarkoe) jîh aaj plaeriedeallahtæjja. Lissine plaerie dajvekontovrh âtna Deatnusne (Tana), Evenáššesne (Evenes), Kárášjohkesne jîh nueliekontovrh Noerhte Tromsesne, Snåasesne jîh Áarjel-Nørjesne. Rîhkeden 1.b. raejeste 2008 plaerie eelki olkese bâteedh biejjeladtje. Ságat daelie vijhte plaerieh vâhkoen âtna - dæjstan, gaskevâhkoen, duarstan, bearjadahken jîh laavadahken. Plaerie 9,1 mill. krâvnah dorjemassedâarjojne dâastoeji jaepien 2010. Állesth 6008 dorjeme sæjrojste 2009, 205 sæjroeh lin noerhtesaemien gielesne jîh doh mubpieh sæjroeh nørjen gielesne.

Lokalavisa NordSalten akte plaerie mij faarhmeste tjïeltide Steigen, Habmere (Hamarøy) jîh Divtasvuodna (Tysfjord) Nordlaantesne. Plaerie olkese bâtea bearjadahken. Jaepien 2010 plaerie medtie 446 000 krâvnah dâastoeji juktie aktem lissiehtassem julevsamien gielesne darjodh. Plaerie tjâanghkan 60 plaeriesæjroeh darjoeji julevsamien gielesne 2009.

Snåsningen tseegkesovvi jaepien 1995, jîh dîhte akte voenges plaerie Snåasen tjïeltesne. 2008 raejeste Snåase akte bielie sjïdteme dehtie reeremedajveste saemielaaken gielenjoelkedasside. Plaerie aktine áarjelsaemien faalenassine eelki snjaltjen 29.b. 2009. Jaepien 2010 Snåsningen 260 000 krâvnah dâastoeji juktie plaeriesæjroeh darjodh áarjelsaemien gielesne. Plaerie 22 sæjroeh áarjelsaemien gielesne bæjhkohti 2009.

Råajvarimmie 70.

Saemien plaerieh – vielie átnoe julev-saemien jñh áarjelsaemien gielijste

Váaroemisnie ráárestallemistie Saemiedigkine, Kultuvredepartemente Meedijevaaksjomem birri salkehtidh guktie saemien plaeriej preessedáarjoe buerebelaakan maahta stuerebe átnose skreej-rehtidh dejstie noerhtesaemien, julevsaemien jñh áarjelsaemien gielijste.

Departemente vaaksjomen salkehtimmiem seedti síejhme govlehtæmman mietsken 25.b. 2009.

Tjaktjen 2010 Kultuvredepartemente aktem dijalogem átna Saemiedigkine daan aamhtesen bijre.

Tjåadtjoehtæjja: Kultuvredepartemente

Råajvarimmie 71.

Áarjelsaemien meedijejarnge

Saemiedigkie sæjhta aktem prosjektem aelkedh juktie goerehtalledh mah nuepieh gáávnesieh edtja meedijefaalenasse evtiedidh áarjelsaemien gielesne.

Akte goerehtallemeprojekte aalkeme. Saemiedigkie tjåanghkoeh átneme sáemies iedteladtjigujmie edtja ráárestallemidie Kultuvredepartementine dáarjedidh akten saemien preessedáarjoen bijre, jñh vuarjasjidh guktie maahta áarjelsaemide aktem buerebe plaeriefaalenasse vedtedh. Dah tjåanghkoeh lin bïevnesetjåanghkoeh gáabpagidie, gusnie Saemiedigkie raeriej mietie gihtji maam áarjelsaemieh síjhtieh, jñh mah leah vihkeles dejtie gosse edtja aktem áarjelsaemien plaeriefaalenasse tseegkedh. Prosjekte ij leah illeme.

Tjåadtjoehtæjja: Saemiedigkie

Jaepien 2010, saemien gielemoenehtse jñh noereplaerie Š aktem novellegaahtjemem julev-jñh áarjelsaemien noeride øørnedin. Novelle-gaahtjemisnie állesth 6 novellh bøøtin, akte novelle julevsaemien gielesne jñh 5 novellh áarjelsaemien. Sæjhta novellide bæjhkohtidh noereplaeresne Š.

Lidteratuvre

Råajvarimmie 72.

Áestemeøørnege saemien lidteratuvrese.

Dihthe áestemeøørnege saemien tjiehpieslidteratuvrese jñh musihke/joejke lea aalkeme goh akte golmenjaepien projekte jaepien 2010. Daate akte bielie dehtie latjkoste Saemiedigkien jñh Samisk kunsterråd'en gaskem (Kunstneravtalen) Áestemeøørnege edtja gorredidh guktie kvalitetelidteratuvre saemiengielesne bøøremeslaakan olkese báata, jñh sæjhta aaj viehkiehtidh saemien gielem jñh kultuvrem váåjnehtidh.

Tjåadtjoehtæjja: Saemiedigkie

Råajvarimmie 73.

Lidteratuvrestipende saemien noeride

Saemiedigkie tjirrehti jaepien 2002 aktem joekoen hijven prosjektem lidteratuvrestipendine saemien noeride, gusnie akte vihties låhkoe stipendijste vadtasovvi ohtsemen mietie. Prosjektesne lij aaj akte tjaelemekusje dejtie mah stipendem áadtjoejin. Saemiedigkie ussjede seammaleejns ráajvarimmiem tjirrehtidh 2012-2013. Daate sæjhta skreejredh guktie jienebh aelkieh saemien náhtadidh, jñh saemien tjaelijh dáarrehtidh gaajhkine saemien gieline.

Tjåadtjoehtæjja: Saemiedigkie

Filme

Film & Kino Nørjen kino- jìh filmfoentem reerie. Film & Kino aktem däärjoeøørnegem reerie juktie kinofilmem teekstadidh. Mieriedimmesne tjåådtje däärjoem maahta vedtedh juktie maaksoeh maeksedh mah leah ektiedamme teekstadæmman kino-filmeste, gusnie "nørjen jallh saemien soptseste". Åssjele lea "nørjen- jìh saemiengielen kinofilmh gaavnoes darjodh dejtie mah naakelaakan govloeh". Jaepien 2003 däärjoem vedti juktie Olsenbanden jr. saemiengielse teekstadidh. Film & Kino aaj teekstadimmiem DVD'este däärje. 2009 Film & Kino däärjoeji saemien teekstadimmiem dehtie DVD-filmeste "Min mors hemmelighet."

Akte jeatjah åssjele misse edtja foentevierhtide nåhtadidh, lea "filmh maanide dubbadidh". Ulmie lea filmh gaavnoes darjodh dejtie noere aalteredåehkide nørjen gïelesne. Däärjoe vadtasåvva dovne gïeltegs kommersijelle filmese jìh maanafilmese aktine unnebe ulmiedåehkine. Gaektsie kinofilmh däärjoem åadtjoejin 2009, juktie filmem dubbadidh.

Film & Kino aaj kvalititetfilmh däärje DVD'esne (S-fimeøørnedimmiem). Jaepien 2009 däärjoem vedti 180 spiele- jìh dokumentarefilmide. Lissine 28 nørjen åenehksfilmh däärjoem åadtjoejin. Golme millijovnh kråvnah lyjkeme dan øørnegasse 2010. Däärjoem maahta åadtjodh gosse maanafilmh dubbadidh. Gosse vuartesje dan faatoes faalenassese saemiengielen maanafilmijste DVD'esne, Kultuvredepartermente vâaroemasse beaja, jis akte ohtseme bâata aktem filmem saemiengielse dubbadidh, dellie sæjhata dam tjarki prijorieterdh Film & kino'ste.

GASKENASJOVNALE SAEMIEN FILMEJARNGE

Gaskenasjovnale saemien filmejarnge edtja saemien filmesjugniedimmiem jìh saemien filmem Sveerjesne, Nørjesne, Såevmesne jìh Russlaantesne eevtjedh. Jarngede edtja tjåadtjoehtidh jìh evtiedidh dam saemien filmedorjemasse. Dìhte sæjhata jiehtedh faagemaahtojde nænnoestidh jielije guvviej sisnjeli, dovne årroji jìh filmebarkiji luvnie, jìh barkedh filmem goh kâansten lahtesem voerkes darjodh, jìh darjomh mah leah daennie ektiedimmesne. Gaskenasjovnale saemien filmejarngede edtja dejtie vierhtide dorjemassese sjiehtesjidh mej bijre sielte bijjelen reerie profesjonelle filmebarkijidie, dorjemassen gaavhtan filmeprojektijste fiksjoevne-, dokumentare jìh animasjoevnefilmen sisnjelen saemien

gïelesne, sielten geografeles gaptjemedajvesne. 2009 raejeste lea staateles däärjoem vadteme Gaskenasjovnale saemien filmejarngese. Dah staateles vierhtieh filmejarngese edtijeh evtiedæmman jìh dormemassese åenehks filmijste juhtedh jìh dokumentarfilmijste jìh râajvarimmide mah maahtoem lutnjieh maanide jìh noeride."

Jaepien 2011 däärjoe lea 2,5 mill. kråvnah. Däärjoe lea dannasinie læssanamme aktine millijovnine mænngan aalkoe lij 2009.



Dotkeme jñh maahtoevtiedimmie daerpies

Øøhpehtimmien tjñrrh maanagiertine, skuvline jñh jollebe øøhpehtimmesne ahkedh vielie saemien maanah, noerh jñh geerve almetjñh maehtesvoeth jñh daajroem åadtjoeh dej saemien gieli bijre. Dñhte saemien gieler lea vñåjñoes gellene lehkesne siebriedahkesne goh meedijan, lidteratuvren, teateren, filmen jñh musihken tjñrrh. Dah gielh åtnasuvvieh dennie politihkesne jñh dennie byøgkeles reeremisie jñh saemien institusjovnine. Gosse dejtie saemien gielide nñhtede, dle dah gielh ahkedh evtiesuvvieh.

Løjhkan akte stoorre daerpiesvoete akten øørnedamme daajroeevtiedømman jñh dotkemasse gaajhkine gieline jñh gaajhkine dajvine gosse lea saemien gieli bijre. Joekoen daerpies dotkedh dam åtnoebieliem saemien gielijste, dotkedh gieline jñh siebriedahkine, jñh aaj guktie almetjñh dømiedieh dan åtnose saemien gielijste. Orrestehteme-, administrasjovne- jñh gærhkoedepartemente jñh Saemiedigkie sijhtieh 2011 aktem stuerebe goerehtallemem aelkedh, åtnoen bijre dejstie saemien gielijste.

Maahtoevtiedimmie jñh dotkeme dej siebriedahkeligke prosessi bijre ektiedamme åtnose saemien gielijste, sijhtieh vihkeles årrodh goh vñarome akten stuerebe voerkelømman siebriedahken diëdten bijre dej saemien gieli åvteste. Maahtoevtiedimmie

jñh dotkeme sijhtieh aaj viehkiehtidh guktie saemien gieler stuerebelaakan biejjieøørnegasse biejesåvva dennie byøgkeles digkiedimmesne. Dotkeme jñh maahtoevtiedimmie sijhtieh stuerebe goerkesem vedtedh dejtie tsiehkide dan åtnose saemien gielijste dejnie joekehts saemien dajvine. Dagkeres dotkeme sæjhta aaj vñaromem biejedh akten vielie øørnedamme barkose, jñh aktine tjñelke vupesine, juktie nænnoestidh jñh skreejredh evtiedømman dejtie saemien gielijste goh åtnoe jñh biejjieladtje gielh, dovne voenges jñh siebriedahkeligke daerpiesvoetijste.

Jijnje voenges daajroe jñh jielemedaajroe leah dejnie saemien gieline. Gellene lehkesne siebriedahkesne jijnjh baakoeh jñh dijevsh gaarvanieh gosse orrije saemiestidh jñh aalka daaroestidh. Dotkeme saemien gielen jñh siebriedahken bijre byøroe dannasinieulmine utnedh aerpievuekien gieladaajroem vaarjelidh jñh evtiedidh. Dñhte piloteprojekte Årbediehtu Saemien jilleskuvlesne goh åssjele åtna goerehtaledh, vaarjelidh jñh nñhtadidh saemien aerpievuekien daajroem. Orrestehteme-, administrasjovne- jñh gærhkoedepartemente jñh Saemiedigkie prosjektem maeksieh. Akte prosjekte lea aalkeme Årran- julevsamien jarngesne, mij edtja viehkiehtidh vaarjelidh, vñåjnehtidh jñh jealajidh åtnoem saemien sijjienommijste pijtesaemien dajvesne.

Gosse saemien gielen voestesgieline dotkemisie nñhtede, dle dñhte sæjhta vihkeles årrodh gieler evtiedømman jñh dotkemebiegkelømman dejtie saemiengielen almetjidie. Saemien gielen dotkemisie nñhtadidh sæjhta akte vihkeles ulmie årrodh

Dotkembraerien programmesne Program for samisk forskning II, maam Maahtoedepartemente jñh Orrestehteme-, administrasjovne- jñh gærhkoedepartemente maeksieh.

Øørnedamme daajroebigkeme, jñh dotkeme åarjelsaemien jñh julevsaemien gieline sijhtieh akte vihkeles vaaarome årrodh gosse edtja dejtie gielaide bæjjese bigkedh. Daennie sjiekenisnie daerpies dotkemaahatoem bæjjese bigkedh åarjelsaemien jñh julevsaemien gieline. Orrestehteme-, administrasjovne- jñh gærhkoedepartemente lea dannasinie 2009 jñh 2010 vihties vierhtieh lyjkeme Dotkembraerien programmese Program for samisk forskning II, juktie aktem eensie dotkemem darjodh daejtie gielaide.

Saemien dotkemen II programme

Dihthe programme Program for samisk forskning II lea akte jñjtse dotkemeprogramme Dotkembraerien nuelesne. Programmen bijjemes ulmie lea saemien dotkemem nænnoestidh, dovne man jñjnje lea, jñh vitenskapen vuekie. Programme sæjhta dannasinie viehkiehtidh saemien dotkmasse dåårrehtidh gaajhkine daltesinie, viehkiehtidh saemieh dåårrehtidh dotkemasse jñh viehkiehtidh saemien goh vitenskapes gielen evtiedidh. Programme sæjhta viehkiehtidh gellielaaketjem jñh joekehtsidie dejnie saemien siebriedahkine dotkemen tjirr, goh gielesne, aerpievuekien daajrosne, njaalmeldh aerpievuekesne jñh lidteratuvresne jñh maanaj jñh noeri byjjenimietsiehkesne jñh jñjtseartikuleringsne. Maahtoedepartemente jñh Orrestehteme-, administrasjovne- jñh gærhkoedepartemente programmem maeksieh.

Saemien statistihke

Dihthe tjaaalege Samisk statistikk, Statistisk sentralbyrå'ste olkese båata fierhten mubpien jaepien, jñh desnie statistihke mij ulmiem åtna saemien siebriedahkiesiehkide Nøørjesne.

Evtiedimmie saemien statistihkeste lea vihkeles juktie aktem buerebe riektesevvaaromem åadtjodh saemien siebriedahkiesiehkies bijre. Statistihkesne lea g.j man gellie maanah leah saemien maanagiertine jñh maanagiertine saemien gielenøøheptimine, jñh man gellie maanah mah øøheptimmiem saemiengielesne åadtjoeh maadthskuvline. Statistihke sæjhta viehkiehtidh guktie vuarjasjim-

mieh jñh sjæjsjalimmieh daajrose bigkie, jñh maahta akte vihkeles viehkiehtidhge årrodh dennie barkosne raaajvarimmieh soejkesjidh, dejtie saemien gielaide.

Saemiedigkie jñh Barkoe- jñh ektiedimmiedepartemente ektesne Faglig analysegruppe for samisk statistikk tseegkin rihkeden 1.b. 2007 raejeste. Giehtjedimmiedåehkien åssjele lea riektesevvaaromem nænnoestidh dejtie vuarjasjimmide jñh sjæjsjalimmide dejnie raaresjimmine staaten åejvieladtji jñh Saemiedigkien gaskem. Faageles giehtjedimmiedåehkie edtja åvtelen rihkeden 1.b. fierhten jaepien aktem reektehtsem departementese jñh Saemie-dægkan buektedh. Reektehtse edtja, dan gånkese gaaarede, vuesiehtidh jñh giehtjedidh tsiehkien jñh evtiedimmiem dennie saemien siebriedahkesne. Reektehtse vaaaromasse biejesåvva dejtie raaresjimmide staaten åejvieladtji jñh Saemiedigkien gaskem. Tjaelemesijjie lea Saemien jilleskuvlesne. Faageles giehtjedimmiedåehkie lea golme reektehtsh buakteme, jaepiej 2008, 2009 jñh 2010. Reektehtsinie ållermaahta g.j dam evtiedimmiem saemien øøheptimmien sisnjelen, maanagiertine jñh skuvline.

Raaajvarimmie 74.

Evtiedimmie saemien dotkemistie jñh jollebe øøheptimmeste

Maahtoedepartemente lea aktem moenehtsem nammohtamme mij edtja evtiedimmiem vuarta-sjidh saemien dotkemistie jñh jollebe øøheptimmeste aktene gamte, regijovnale jñh gaskenasjovnale vuajosne. Moenehtse edtja tjielkestedh guktie saemien dotkeme jñh jollebe øøheptimmie maeh-tieh premissidie vedtedh, jñh viehkiehtidh saemien siebriedahkeevtiedæmman. Daan sjiekenisnie edtja moenehtse aaj ussjedidh dåårrehtimmietsiehkien bijre saemien jollebe øøheptæmman, goh akte vaaarome siebriedahkeevtiedæmman, jñh juktie nænnoes dotkemebyrjesh bigkedh. Aalkoealmetjevuaajnoen mietie, moenehtse edtja

- Daaletje byjresh saemien dotkemen sisnjelen jñh jollebe øøheptimmien sisnjelen jñh dej profijle goerehtalledh jñh buerkiestidh, haestemh daajroen bijre digkiedidh jñh raeriestimmieh eevtjedh mah maeh-tieh meatan årrodh hijven dotkeme-darjoem buektedh, dej suerkies sisnjeli mah ulmiem utnieh dan evtiedæmman dehtie saemien

siebriedahkeste, aktene gamte vuajnosne.

- Giehtjedidh mieriē, rāāllejoekedimmieh jīh mah krievevh mah prijoriteringh tsevsiedieh saemien dotkemisnie.
- Rāajvarimmieh raeriestidh juktie laavenjostoem nænnoestidh faagebyjresi gaskem mah aalkoealmetjedotkemem, saemien dotkemem jīh jollebe øøhpehtimmiem darjoeh, daan nuelesne mieriē strateges laavenjostose, institusjovne- jīh viermiebigkeme nasjovnale jīh gaskenasjovnale.
- Rāajvarimmieh raeriestidh mah sjiehteledtieh faageles nænnoes jīh jarkelimmievæjkeles institusjovni åvteste, saemien dotkemasse jīh jollebe øøhpehtæmman.
- Vuarjasjidh evtiedimmiem Saemien jilleskuvleste akten vitenskapeles jilleskuvlen vøøste jīh mænngan akten aalkoealmetjeuniversitetese, daan nuelesne aaj vuarjasjidh guktie laavenjostoe noerhtedajvine maahta dejnie viehkiehtidh.
- Rāajvarimmieh raeriestidh juktie saemien dotkemegieline nænnoestidh.

Rāajvarimmie 75.

Dotkememaahtoem āarjelsaemien jīh julevsaemien giēlide bæjjese bigkedh

Akte systematihkeles maahtoebigkeme jīh dotkeme āarjel- jīh julevsaemien giēlide sæjhta akte vihkeles vāarome ārrodh dan minngebe barkose, juktie giēlide nænnoestidh jīh evtiedidh. Daennie vāaromisnie lea daerpies dotkememaahtoem bæjjese bigkedh daejnie giēline.

Juktie dovne julevsaemien jīh āarjelsaemien nænnoestidh, dle dæjman 1,2 mill. krāvnah dāarjoeji Dotkemeraerien saemien dotkemeprogrammese. Jaepien 2010 dah vierhtieh læssanamme 1,650 mill. Dah vierhtieh edtjeh juhtedh dotkemebarkose dejtie gøøkte giēlide, dan nuelesne stipendijatebarkoeh dāakteregraadedaltesisnie.

Saemien dotkemen II programme lea 2010/2011 beetnegh dāārjeme ohtsemidie akten prosjektese teermeevtiedæmman āarjelsaemien estetihken sisnjelen, akte prosjekte julevsaemien soptsesgiēlen bijre jīh akte prosjekte matematihkeøøhpehtimmiem bijre, saemien noereskuvlesne.

Tjāadtjoehtæjja: Orrestehteme-, administrasjovne- jīh gærhkoedepartemente

VITENSKAPELES TJAELEMEKUVSJE, stuvreme dehtie Senter for samiske studier.

Senter for samiske studier, Saemien dotkemearnge, Universitetesne Tromsøsne edtja aktem vitenskapeles tjaelemekuvsjem øørnedidh saemiengielesne 2011. Kuvlje akte laavenjostoe prosjekte Saemien jilleskuvlen jīh UiT'en gaskem. Kuvljen ulmie lea saemien vitenskapgieline eadtjoestidh, jīh dotkemem saemiengielesne eadjoestidh. Ulmiedāehkie lea dotkijh jīh studenth daejnie institusjovnine mah saemien njaalmeldh jīh tjaaleldh maehtieh, bene eah leah vaane vitenskapeles tjaalegh saemiengielesne tjaeledh. Kuvljen sisvege lea gøøktine juakeme, aktine gielespesifihke biēlie jīh akte byjjes biēlie. Dīhte byjjes biēlie vuartesje dejtie byjjes krievevh mah vitenskapeles tjaalegh utnieh, jīh dam ektede dan saemien vitenskapeles tjaalegasse (Sámi Diedlaš áigečála). Dīhte gielespesifihke biēlie vuartesje dam saemien gielem goh vitenskapeles gieles, jīh edtja joekoen faageteermh noerhtesaemien gieles sjehtedidh. Illedahke kuvlsjeste edtja akte vitenskapeles tjaalege ārrodh, maam maahta seedtedh dan saemien vitenskapeles tjaalegasse Sámi Diedlaš áigečála.

Rāajvarimmie 76.

Åtnoem goerehtalledh saemien gielijste

Dennie samiske tall forteller 2 – kommentert samisk statistikk 2009 lea tjierrestamme ij leah naan statistihke mij soptsese man gellie fuelhkieh jīh

aktegh almetjh mah saemiestieh biejjieladtje, jallh man gellie mah saemien maehtieh. Tjierteste, ihke dihte statistihke fâåtese, dellie geerve aktem staeries byøgkeles gielesoejkesjimmiem buektiehtidh.

Gosse lea dahkoesoejkesjinie barkeme jñh dennie minngebe barkosne, dle tñyølkehke sjïdteme daerpies aktem vielie øørnedamme daajroem utnedh dan åtnoen biñre dejstie saemien gielijste. Ulmie jñh råajvarimmie, mah leah dagkeres daajrose bigkeme maehtieh buerebelaakan vusiehtidh guktie edtja barkedh gielide evtiedidh. Akte buerebe daajroevåarome sæjhta aaj vihkeles årrodh gieleevtiedimmen gaavhtan gaajhkene lehkesne siebriedahkesne, daan nuelesne staateles, regijovnale jñh tjielten daltesisnie.

Orrestehteme-, administrasjovne- jñh gærhkoedepartemente sæjhta laavenjostosne Maahtoedepartementine jñh Saemiedigkine aktem stuerebe goerehtallemem aelkedh åtnoen biñre dejstie saemien gielijste. Sæjhta goerehtallemem aelkedh 2011. Goerehtallemen åssjele lea gaskem jeatjah daajroem åadtjodh man gellie mah dejtie saemien gielide soptsestieh jñh gæssie saemiestieh. Aaj vihkeles aktem buerebe daajroem åadtjodh gusnie dah saemien gieleutnijh åroeminie, jñh man båeries dah leah.

Tjåadtjoehtæjja: Orrestehteme-, administrasjovne- jñh gærhkoedepartemente jñh Saemiedigkie

Råajvarimmie 77. Faage- jñh vierhtiejarng

Saemien parlamentareles raerie lea aktem rariestimmiem evtiedamme guktie edtja saemien gielebarkoem øørnedidh, Saemiedigkien diedtesuerkien sisnjelen. Saemiedigkien vuajnoen mietie, dle bøøremes orreme dam saemien gielefaageles barkoem akten faage- jñh vierhtiejarngen nuelesne tjøøngkedh, laanteraasti dåaresth.

Saemiedigkie 180 000 kråvnah lyjkeme akten åvteprosjektse mij edtja vuartasjidh mejtie gåarede aktem dotkeme-, faage- jñh vierhtiejarngem tseegkedh saemien gielebarkoen sjiekenisnie. Dah saemiedigkieh Nøørjesne, Sæevmesne jñh Sveerjesne aktem barkoedåehkiem njieljie almetjigujmie nammohtamme, mij edtja vuartasjidh guktie gåarede dam øørnedidh, goh diedte barkiji åvteste, baalhka,

gusnie gielebarkijh edtjiej barkedh j.n.v. Saemiedigkie Sæevmesne dam barkoedåehkiem stuvrie. Sæevmien Saemiedigkie vierhtieh Interreg'este ohtseme dan barkose.

Tjåadtjoehtæjja: Saemiedigkie

Råajvarimmie 78. Råårestalleme saemien skuvledotkemen biñre

Daerpies vielie daajroem utnedh dan saemien skuvlen biñre, jñh dihte daajroe mij gååvnese, dam tjuara buerebelaakan saarnodh. Saemiedigkie lea Dotkementaraan (Forskningsrådet) tjiertestamme daerpies vielie skuvledotkemem buektiedh.

Fylhkenålma Nordlaantesene lea dannasinie vierhtieh dåårjeme Universitetese Nordlaantesne juktie aktem råårestallemem tjirrehtidh saemien skuvledotkemen biñre. Sæjhta råårestallemem tjirrehtidh gijren 2011.

Tjåadtjoehtæjja: Fylhkenålma Nordlaantesne.

Buakteme:

Orrestehtemen-, administrasjovne- jñh gærhkodepartemente

Byøgkeles institusjovnh maectieh jienebh lãhkoeh
dongkedh daestie:

Departementenes servicesenter

www.publikasjoner.dep.no

E-påaste: publikasjonsbestilling@dss.dep.no

Tellefovne: 22 24 20 00

Tjaalegekode: P-0965 Sørsamisk

Trygke: Kursiv Media As 2/2011 - preantalohku 300